

Джек

Лендон

Місячна
долина

Зарубіжні авторські зібрання

Джек Лондон

Місячна долина

«ОМІКО»

1913

Лондон Д.

Місячна долина / Д. Лондон — «ОМІКО», 1913 — (Зарубіжні авторські зібрання)

Великий романтик Джек Лондон (1876–1916), незважаючи на те, що на його долю випало багато розчарувань, попри все вірить у Людину й вічне кохання між чоловіком і жінкою. Девіз його героїв – ніколи не здаватися. Роман «Місячна долина» – оптимістична історія подолання труд-нощів, яку автор показав на прикладі однієї сім'ї. Події розгортаються в Америці на початку XX століття: Велика депресія ще не почалася, але вже відчувається напруга, відбуваються сутички між страйкарями й штрейкбрехерами. Проте Лондон наголошує, що змінити можна все, якщо бути розумним і не боятися ризикувати. Головні герої роману – Білл Робертс і Саксон Браун – познайомилися на танцях в Окленді. Білл відразу зрозумів, що це саме та дівчина, з якою він готовий пройти через все своє життя. У важку хвилину, коли Білл опиняється на самому дні життя, саме Саксон заражає чоловіка нездійсненною, як здавалося їхньому оточенню, мрією: знайти на землях Каліфорнії чудове місце, де вони почнуть нове життя, працюючи на землі. Друзі, сміючись, кажуть, що таке місце є хіба що на Місяці. А Білл і Саксон пішки мандрують до Каліфорнії в пошуках власного раю, бо дорогу подолає той, хто йде... Раніше видавництво «Фоліо» випустило друком збірку «Білий Зуб», романи «Серця трьох», «Мартін Іден» і «Дочка снігів».

Содержание

Книга перша	6
Розділ I	6
Розділ II	10
Розділ III	15
Розділ IV	19
Розділ V	27
Розділ VI	29
Розділ VII	34
Розділ VIII	38
Розділ IX	42
Розділ X	46
Розділ XI	52
Розділ XII	59
Розділ XIII	62
Розділ XIV	65
Розділ XV	69
Книга друга	72
Розділ I	72
Конец ознакомительного фрагмента.	75

Джек Лондон Місячна долина

*Вперед мчіть, коні!
Хай стелиться вам шлях,
Хай ляжуть борозни карбами:
Відплатиться вам по трудах, —
Пашия розквітне й забуя
У сяйві сонця над ланами.*

Книга перша

Розділ І

– Чуєш, Сексон? Ходім-бо, ходім. Хоч би й до «Каменярів». У мене знайдеться там багато знайомих кавалерів, і в тебе не менше... Гратиме оркестр «Ель Віста», – а він грає – сама знаєш, як хороше! Ти ж так любиш танцювати...

Гладка старша жінка, що була оподаль дівчини, не дала їй закінчити: вона стояла спиною до неї, і спина її – згорблена, опукла й безформна – раптом почала конвульсійно здригатися.

– Боже! – скрикнула вона. – Боже мій!

Немов той звір у пастці, дико позирала вона довкола, очима обводячи стіни великого побіленого покою. Повітря пашило жаром і дихало парою, що від вогкої білизни із шипінням звивалася з-під гарячих прасок. Тут працювало багато жінок і дівчат: усі вони, не розгинаючи спин, безперервно совали прасками по дошках; котрі стояли ближче до старшої жінки, зиркнули в той бік, і це відбулося на справності роботи – на мить праски загальмували свій рух. Скрик старшої жінки завдав прасувальницям великої шкоди: вони-бо прасували крохмальну білизну відрядно, і кожна прогаяна хвилина зменшувала заробіток.

Проте та жінка помітно напружилась і опанувала себе; стиснувши праску, вона поприскала тонку гофровану сукню, що лежала перед нею на дошці.

– Я думала, на неї знову найшло, – промовила одна дівчина.

– Чистий сором: така літня жінка і... знову вагітна! – озвалася Сексон, гофруючи мереживні шлярки гарячою праскою. Рухи її були швидкі, впевнені й спритні, і хоч обличчя змарніло від втоми й шаленої задухи, працювала вона не покладаючи рук.

– Має аж семеро, а двоє вже в школі для важких дітей, – докинула дівчина за сусідньою дошкою. – Але ж завтра до Візл-парку ти таки сходи, Сексон. У «Каменярів» завжди весело: перетягання на канаті, перегони гладунів, справжня ірландська джиги, і... все, все!.. А підлога в павільйоні – шик!

Однак знов через ту старшу жінку розмова увірвалася: праска впала їй з рук на блузку; сама вона схопилася за дошку, звалила її додолу, коліна в неї підігнулися і, мов напівпорожній лантух, тіло важко плюхнуло на підлогу. Розтявся гострий крик, і запахло в'їдливим духом просмаленої білизни. Сусідні жінки кинулися від своїх дощок спершу до праски – рятувати шмаття, і тільки тоді вже до потерпілої, а наглядачка з войовничим виглядом метнулася східцями вниз. Жінки, що працювали трохи віддалік, провадили працю, не відриваючись, але темп роботи було порушено, і вся прасувальня втратила цілу хвилину свого виробничого ритму.

– Собака й той здохне! – розпачливо пробубоніла дівчина й рішуче поставила праску на підставку. – Солодке життя дівки-робітниці – краще на вулицю! З мене вже годі.

– Мері! – спинила її Сексон з таким глибоким докором, що аж праску на мить залишила, прогаявши через те з десяток порухів.

Мері глянула на неї збентежено.

– Я нічого такого на думці не маю, Сексон, – схаменулася вона. – Направду нічого. На таку стежку я ніколи не стану. Але скажи сама – чи ж не урветься терпець від цього раю? Чисто як сирена вие. Ось послухай-но!

А тим часом старша жінка, лежачи долі на спині, калатала закаблуками об підлогу і голосила монотонно й уперто. Двоє жінок потягли її вниз, підхопивши попід руки, а вона все безугавно голосила й тарабанила ногами. Двері на мить розчинилися, до кімнати ввірвався рев та гуркіт машин, і в цьому гаморі враз потонули і крик жіночий, і те докучне стукотіння. Коли двері прибилися, від усієї події залишився тільки їдкий сморід спаленого краму.

– Гидота, – сказала Мері.

Знову заворушилися праски, злітаючи то вгору, то вниз, і робота йшла далі без перешкод. Наглядачка походжала, грізним оком стежачи, чи не вибухне ще раз істерика, чи, бува, хто не зомліє. Часом котрась прасувальниця на мить припиняла працю, щоб відітхнути або перевести дух, але зараз же знов бралася за праску в тупій знесиленій покорі. Довгий літній день згасав, однак задуха не спадала, і у вогкому повітрі під сліпучим світлом електрики робота все тривала.

Близько дев'ятої години перші прасувальниці почали розходитись по домах. Гора накрохмаленої тонкої білизни вже розтанула, і тільки ще де-не-де по дошках залишилося кілька допрасовуваних речей...

Сексон скінчила раніше за Мері й, відходячи додому, зупинилася коло її дошки.

– Знову субота, і знову тиждень минув, – сумно промовила Мері; щоки їй зблідли, запали, а чорні очі, підведені синцями, дивилися стомлено. – Скільки, гадаєш, ти виробила за тиждень, Сексон?

– Дванадцять із чвертю, – відповіла та з гордовитою ноткою в голосі. – Була б виробила ще більше, якби не ці кляті крохмальники.

– Ловко! В тебе золоті руки, – поздоровила її Мері. – Ти – чарівниця, а ось я, я тільки й виробила десять з половиною, а тиждень був такий важкий... Ну, бувай... Пам'ятай же: рівно за двадцять до десятої. Ми ще перед танцями трохи погуляємо. Чимало знайомих хлопців і дівчат збереться там надвечір.

За два квартали від пральні ліхтарний промінь на розі вулиці освітив юрбу гуляк. Сексон пришвидшила ходу; підсвідомо обличчя її посуворіло. Вона не розчула слів, пущених їй наздогін, але вгадала їхній зміст, коли до неї долинув брутальний сміх. Від гарячої хвилі гніву її щоки зашаріли. Сексон простувала далі крізь темряву ночі; повітря вже дихало прохолодою. Зосталося ще три квартали, звернути раз ліворуч і раз праворуч. Обабіч вулиці тяглися вбогі хати робітників, дерев'яні, напівструхлявілі; на стінах позасихали патьоки злинялої фарби та бруду. Єдине, чим вони були примітні – це неоковирністю й дешевиною.

Було темно, але Сексон добре знала дорогу. Ось і знайома похилена хвіртка проскрипіла під її рукою свій звичайний докір. Вузькою стежкою пройшла вона до задвіркового ганку, механічно, не думаючи про те, проминула обвалену сходинку і вступила в кухню, де блимав самотливий газовий гнотик. Вона його підкрутила, і стало ясніше. Кімнатка була невелика й охайна, бо тут не стояло жодних меблів, які призводили б до неладу. Тут часто пралося, і тиньк давно збляк від пари, а до того ще ввесь полуштився від землетрусу, що стався минулої весни. Нерівна підлога зжолобилася й розсохлась, а перед грубою і зовсім протрухла; найбільшу шкалубину було забито бляхою з розплющеної п'ятигалонової гасівниці. Балія, заяложений рушник на кілочку та кілька стільців довершували картину.

Сексон присунула стілець до столу, і в неї під ногою хруснув недогризок яблука. На столі, накритому облупленою цератою, чекала дівчину вечеря. Вона покуштувала холодних бобів, обліплених застиглим салом, але з гримасою відсунула їх і намазала масла на кавалочок хліба.

Дряглий будинок аж задвигтів від важкої ходи, і у внутрішні двері ввійшла Сара – заклопотана жінка середнього віку, з обвислими грудьми й розпатланим волоссям круг лиснявого обличчя.

– А, це ти, – буркнула вона замість привітання. – Я не могла ввесь час підігрівати страву. Такий клятий день! Я мало не здохла зі спеки. А тут ще й малий Генрі страх як порізав собі губу. Лікар наклав аж чотири шви.

Сара підступила ближче й закам'яніла біля столу.

– Що, боби не до смаку? – задиркувато спитала вона.

– Нічого, тільки... – Сексон передихнула, не хотівши заводитися. – Тільки я не голодна. Сьогодні було так душно, а в пральні – справжнє пекло.

Вона відважно сьорбнула холодного чаю, що настоявся, як смола, й відгонив кислим її у роті, і так само відважно, під пильним поглядом братової, випила все до дна. Потім обтерла губи хусточкою і підвелася.

– Я, мабуть, піду спати.

– Дивуюся, що не на танці, – пирхнула Сара. – Сміх, та й годі: щовечора приходиш додому стомлена, змучена, а все ладна повіялись танцювати бодай до світу!

Сексон розкрила рота, потім, стримуючись, закусила губу, але таки не стерпіла й вибухнула:

– Чи ж ти ніколи не була молода?

Не чекаючи на відповідь, вона повернулася й пішла до своєї спальні поруч із кухнею. Це була маленька кімнатинка вісім на шість футів, і землетрус тут також дався взнаки: тиньк у багатьох місцях потріскав. Меблів стояло небагато – дешеве соснове ліжко, стілець і старомодний комод. Сексон знала цей комод ще змалку. Він сплівся з найранішими спогадами її дитинства. Колись він мандрував із її рідними в критому шарабані через прерії. Один бік того комода, змайстрованого з міцного червоного дерева, тріснув і вищербився ще тоді, як шарабан перекинувся в Рок-Кеньйоні. Дірка від кулі, що влучила в саму середину горішньої шухляди, нагадувала про сутичку з індіанами під Літл-Медоу. Про ті події розповідала її мати, як і про те, що комод приїхав разом із родиною із самої Англії, давно-давно – ще тоді, коли й Джорджа Вашингтона на світі не було.

На стіні над комодом висіло дзеркальце, а за його раму було позасовувано фотографії якихось молодиків та дівчат, – різні групи на лоні природи, де хлопці, хвацько позсовувавши капелюхи на потилицю, обіймали своїх дівчат за стан. Трохи далі висів розмальований календар і сила кольорових оголошень та малюнків з журналів. На малюнках були переважно коні. На підвіску до газової лампочки було начеплено цілий жмуток щільно пописаних танцювальних програмок.

Сексон почала скидати капелюха, але враз упала на ліжко й тихо, притлумлюючи ридання, заплакала. За хвилику нещільно причинені двері безгучно розчинилися, і дівчина аж здригнулась, почувши голос братової:

– Ну, що це знов із тобою? Коли тобі не до смаку боби...

– Ні, ні, – поспішила з виправданням Сексон. – Я просто стомилася й збила собі ногу – ото й усе. Мені не хотілося їсти, Саро. Я так стомилася.

– Стомилася!.. Якби ти клопоталася господарством, – огризнулася та, – якби варила, пекла, прала й піклувалася за всіх, як я, отоді мала б на що скаржитись! А то розрюмсалася – горенько!.. Але стривай лишень, – Сара зловтішно засміялася, – це все вигадки, а ось уструнеш дурницю, віддасися колись, як і я, тоді зазнаєш солодоців – наведеш купу малечі, одне по одному, одне по одному – і вже тоді годі танцювати, й у шовкових панчішках вибрикувати, та по три пари черевичок за раз справляти. Диво, – який клопіт!.. Сама як палець, тільки про себе й дбай, та про кавалерів, що навкруги джмелями в'ються і не нахваляться на твої ясні очі... Стривай! Незабаром прилипнеш до котрогось – і тоді заведеш іншої, ще виплачеш свої оченята, як синців понаставляє.

– Не кажи цього, Саро, – заперечила Сексон. – Мій брат ніколи на тебе руки не зняв. Ти сама знаєш.

– Так, так, ніколи. Бо дуже плохий. А все ж мій опеньок кращий за тих бельбасів, з якими ти водишся, хоч і не годе добра надбати й жінці три пари черевичок справити. Ні, він, проте, кращий за твою череду гульгіпак, що їм порядна дівчина і в слід не ступить. Як це ти досі ще в халепу не вскочила – не розумію! Може, молодь тепер розумніша за нас у таких справах – не знаю. Але знаю, що коли дівка має по три пари черевичок і одне тільки мріє за розваги, то встряне колись у таке, що... ну, та згадаєш моє слово. За мого дівування так не велося. Мати з мене шкуру здерла б, якби я таке виробляла. Бо й було б за що. А тепер усе на світі

пішло шкереберть. Глянь на свого брата: вештається по соціалістичних збіговиськах, верзе про високі матерії, тринькає гроші на страйковий фонд замість годити господарям – виходить, видирає хліб з рота рідним дітям!.. Та на ці гроші, на ці внески, що він марнує, я могла б собі сімнадцять пар черевичок справити, якби мені таке примандюрилось. Колись – от згадаєш мої слова – він дограється!.. А тоді що з нами буде? Куди я подінуся без шеляга і з п'ятьома голодними ротами?

Засапавшись, вона примовкла, хоч видно було, що не виговорилося ще до кінця.

– Ох, Саро, зачини, будь ласка, двері! – знервовано попрохала Сексон.

Двері з гуркотом хряснули, і Сексон, перше, ніж заплакати знову, почула, як запоралась у кухні братова, голосно розмовляючи сама із собою.

Розділ II

Дівчата, кожна собі, купили квитки до Візл-парку; викладаючи на віконце каси свої пів-долара, кожна добре знала, скільки штук крохмальної білизни треба було випрасувати за цей квиток. Було ще не так людно, але каменярські родини з немовлятами на руках, навантажені величезними кошиками зі сніданком, уже сунули до парку. Каменярі були здорові, росляві робітники, добре плачені й сито вгодовані. Дехто з них прийшов на гуляння з дідами та бабами, що побачили перший промінь сонця ще на старій ірландській землі; добре американське вбрання не надавало їм американського вигляду – вони були менші й хирніші на тілі, підтоптані не так літами, як колишнім безхліб'ям і ранніми злиднями. Вони шкандибали поруч із ріднею, задоволено й гордовито подивляючись на свій власний виплід, вигодуваний на кращих харчах.

Мері й Сексон не мали знайомих серед каменярів. Властиво, їх взагалі не обходило, яке буде свято – ірландське, німецьке чи слов'янське, і хто влаштовує його: каменярі, броварники чи різники. Дівчата належали до тої молодії юрби, що шукала тільки танців і забезпечувала касі постійний прибуток на всіх гулянках.

Вони походили між ятками, де товкли земляні горіхи та підсмажували пшеничку, готуючись до свята; тоді подалися оглянути павільйон для танців. Сексон, ніби притискаючись до ув'язненого партнера, зробила кілька вальсових па. Мері заплескала в долоні.

– Диви! – скрикнула вона. – Чиста лялечка! А панчішки – просто розкіш!

Сексон задоволено всміхнулася й манірно простягнула ногу в оксамитному черевичку на високому підборі, злегка підібравши вузьку чорну спідницю; з-під спідниці визирнула тонка щиколодка та струнка лінія литки, і крізь найтонші (що коштували аж 50 центів) шовкові панчішки-павутинки просвічувало її біле тіло. Сексон була худенька, невисока на зріст, але в округлих обрисах її відчувалася грація й жіночість. Її білу блузку прикрашало жабо з дешевого мережива, зацеплене за останнім криком моди шпилькою з великим фальшованим коралом. Поверх блузки стан облягала чепурненька жакетка з короткими рукавами, а рукавички зі штучної замші обтягували руки до ліктя. Єдиною невідомою окрасою в неї були неслухняні кучері, що не знали ні щипців, ані папільйоток і мило вибивалися з-під чорної оксамитової шапочки, низько насуненої на брови.

Чорні очі Мері захоплено блиснули, вона підскочила до Сексон, обняла її і з розгону цмокнула в губи. Потім, спалахнувши, зняксовіла від власної експансивності.

– Яка ти гарнесенька! – скрикнула вона. – Коли б я була хлопець, з рук би тебе не випустила! Я б тебе з'їла, бігме, з'їла!

Узявшись за руки, дівчата вийшли з павільйону. Вони походжали по залитому сонцем муріжку, весело вимахуючи руками, немов струшували із себе гніт цілого тижня виснажливої праці. Вони перехилялися через бильця круг ведмежої ями, здригаючись перед самотнім ув'язненим велетнем, а опісля щонайменше десять хвилин сміялися перед кліткою мавпи.

Переходячи парком, вони глянули вниз на невелике біговище – тут, у цьому природному амфітеатрі, мали пополудні відбутися ігрища. По тому дівчата подалися до гаю, зборозненого безліччю стежок: ідеш, ідеш собі, і раптом у темній гущавині виринає зелений дерев'яний столик або затишна лавочка під розлогим кущем. Багато з тих лавок уже заздалегідь запосіли цілі родини. На згористій галявині, оточеній деревами, дівчата простелили газету й посідали; невисока трава вже пожовкла від каліфорнійського сонця. Приємно було так посидіти – нічого не роблячи, після шести днів тяжкої праці, та й сили треба було зберегти для майбутніх годин танцю.

– Напевне, прийде Берт Вонгоп, – цокотіла Мері. – Він хвалився, що приведе з собою Біллі Робертса, Здорового Біла, як звуть його товариші. Він таки здоровило і дуже кремезний.

Він боксер, і всі дівчата бігають за ним. А я його боюся. Такий-бо неговіркий... Знаєш, він чисто як цей ведмідь, що ми допіру бачили. Брр-р! Бррр-р! – здається, ось-ось за голову так і вхопить. Біллі не професійний боксер, а візник, працює в Корберлі та Моррісона, він член спілки, але часом виступає в спортивних клубах. Хлопці бояться його. В нього крута вдача – стережись, а ні, то покаже, де козам роги правлять. Тобі він не сподобається, зате ж як він гарно танцює! Трохи важкий, але в танку так і кружля, так і пливе. Ото, щоб і ти з ним хоч раз пройшлася... І кавалер добрячий, грішми сипле... Тільки вдачу ж має – ой лишенько!

Розмова снувалася далі, щебетала переважно Мері й усе вернула на Берта Вонгопа.

– Ти щось дуже за ним упадаєш, – обережно зауважила Сексон.

– Хоч і завтра віддалася б за нього... – спалахнула Мері, але в ту ж мить обличчя її затьмарилося, і вона безпорадно прошепотіла: – Тільки він мене не бере. Він... – На хвилюк вона змовкла. – А ти стережися, Сексон, як він часом почне набиватися до тебе. Він поганий, поганий!.. Та дарма, – завтра пішла б за нього. А ні, то він мене не матиме. – Вона хотіла щось додати, але натомість з її уст вирвалося зітхання. – Кумедний цей наш світ, хіба ні? – почала вона знову. – Сама чудасія! І всі зірки – теж світи. Цікаво мені знати, де криється бог? Берт Вонгоп каже, що бога нема. Але він взагалі страшна людина. І каже такі страшні речі. Я вірю в бога. А ти? Що ти думаєш про бога, Сексон?

Сексон знизала плечима й засміялася.

– Але ж коли ми чинимо зло, то на нас чекає кара, хіба ні? – домогалася Мері. – Так думають усі, крім Берта. Він каже, – йому дарма якась там кара: мовляв, коли він помре, то лежатиме мертвий, а тоді хай хто-небудь спробує його добудитись. Ото страхота, еге? Але це все таке кумедне! Іноді мені на душі так і похолоне, як здаюся, що бог мене ніколи з очей не спускає. Як ти гадаєш: знає він, що я оце кажу? А який він на вигляд, як по-твоєму?

– Не знаю, – відповіла Сексон. – Просто ми його собі по-кумедному уявляємо...

– О, – здригнулася Мері.

– Він просто такий, як люди про нього думають, – переконано провадила далі Сексон. – Мій брат каже, що він схожий на Авраама Лінкольна, а Сара каже, що в нього бурці.

– О, а я не уявляю собі його з проділом у волоссі, – призналася Мері, боязко здригаючись від власної відваги, – В нього не може бути проділу. Це було б кумедно.

– А знаєш того маленького, зморщеного мексиканця, що продає різні дротяні вироби? – спитала Сексон. – Кожна така штучка має свій секрет. Ну, то бог чомусь завжди нагадує мені того крамаря.

Мері щиро засміялась.

– Ну й кумедія! Таким я собі його ніколи не уявляла. Як це ти вигадала таке?

– Бачиш, він, як отой мексиканчик, увесь час наче тільки те й робить, що розносить свої головоломки й кожного наділяє ними, – а люди витрачають усе своє життя, щоб добрати, в чому там річ. І всі метикують над ними. А ось я не можу розв'язати своєї головоломки. Я не знаю, звідки почати. Он поглянь на ту головоломку, що він завдав її Сарі. А сама Сара, бач, сплутана з Томовою і тільки заважає йому. А всі їхні головоломки, і твоя теж, сплутані з моєю. Ніяк не розплутаєш.

– Воно, либонь, з головоломками і справді так, – погодилася Мері, – але бог таки не схожий на того жовтого мексиканця. З цим я не згодна. Бог ні на кого не схожий.

Згадай, на стіні будинку Армії спасіння написано: «Бог – це дух».

– То якраз одна з найморочливіших його головоломок, їй-богу, бо ніхто не знає, що таке дух.

– Ай правда, – Мері аж здригнулася, згадавши щось страшне. – Коли я пробую думати про бога, як про духа, – мені чомусь ввижається Ген Міллер: пам'ятаєш, як він закутався колись у простирано й погнався за нами, дівчатами. Ми не впізнали його й мало не пропали зі страху. Мала Мегі Мерфі на смерть зомліла, а Біетріс Перальта спіткнулася й страшенно подряпала

собі обличчя. Відтоді, коли я не подумаю про духа, мені все ввижається біле простирало, що ганяє в темноті. Ось так само й бог не схожий на мексиканця і не розчісує на проділ волосся.

З павільйону залунали перші акорди оркестру, і дівчата зірвалися на рівні ноги.

– Ходімо, протанцюємо кілька танців, доки перекусювати, – запропонувала Мері. – А тоді вже з полудня й усі хлопці надійдуть. Більшість із них скупердяги – не приходять загодя, аби не кликати своїх приятельок на обід. Але Берт не такий, – він грошей не шкодує; так само й Біллі. Відбиймо їх у інших дівчат, і тоді вони покличуть нас до ресторану й добре почастують. Ходім мершій, Сексон!

Тим часом у павільйоні танцювало ще небагато пар, і в першому вальсі дівчата закружляли одна з одною.

– А ось і Берт, – прошепотіла Сексон, коли вони провальсували вдруге.

– Не звертай на них уваги, – пошепки відказала Мері. – Танцюймо собі. Хай вони не думають, що ми бігаємо за ними.

Але Сексон помітила, як зашарілися щоки в подруги, і почула, як пришвидшився її віддих.

– А ти бачила того другого? – спиталася Мері, переводячи Сексон у танці аж на протилежний кінець павільйону. – Це ж і є Біллі Робертс. Берт казав, що він прийде. Той запросить тебе на обід, а Берт запросить мене. Ото буде чудово, побачиш! Ой, коли б тільки музика не перестала грати, доки ми дотанцюємо до того краю.

І двоє свіжих гарненьких дівчат радісно кружляли, розохочені забезпечити собі обід та кавалерів; танцювали вони таки легко й добре, і на втіху їм музика замовкла саме тоді, коли вони опинилися поруч з юнаками.

Берт і Мері звали одне одного на ймення, але для Сексон Берт був містер Вонгоп, дарма що її звав він просто Сексон. Не знали одне одного тільки Сексон і Біллі Робертс. Мері познайомила їх з трохи афектованою недбалістю.

– Містер Робертс – міс Браун. Це моя найкраща подруга. Її звати Сексон. Правда, чудне ім'я?

– А чого, дуже добре, – відповів Біллі. Він скинув капелюха й простяг руку. – Радий познайомитися з вами, міс Браун.

Коли Сексон відчула дотик його шорстких, мозолястих від праці рук, вона, скинувши оком, помітила ще багато дечого. А перше, що він побачив, то були її очі: в нього залишився невиразний спогад, що вони блакитні. Десь згодом, далеко пізніше, того ж таки дня, він усвідомив собі, що вони сірі. Вона, навпаки, відразу побачила його очі такими, які вони були насправді: сині, великі, по-хлоп'ячому вперті і цим привабливі. Його ясний погляд сподобався їй так само, як і його руки, і навіть їхній дотик. Потім, хоч і не так уже чітко, вона роздивилася на його короткий, прямий ніс, рум'яні щоки та затяту коротку верхню губу; але найбільше припав їй до вподоби його досить великий, твердо окреслений рот і усміх червоних уст, коли виблискували білі міцні зуби. «Хлопчисько... Здоровий дорослий хлопчисько», – промайнуло у неї в думці. Всміхнувшись одне до одного, вони роз'єднали руки, і в ту мить її вразило його волосся – коротке, кучеряве й біляве; воно відлискувало майже блідим золотом, хоч відтінком своїм більше нагадувало льон, аніж золото.

Він увесь був такий білявий, що мимохіть їй згадалися актори, що їх вона бачила на сцені, як ось Оле Ольсон або Йон Йонсон, але схожість цим і обмежувалася, бо вії та брови його були темні, а очі не дивилися по-дитячому, зчудовано; навпаки, – погляд у нього був завзятий. Біллі мав на собі елегантний коричневий костюм, пошитий на замовлення. Сексон зважила відразу добротність костюма й збагнула, що він коштує щонайменше п'ятдесят доларів. Та й Біллі зовсім не був незграбний, як більшість скандинавських імігрантів; навпаки, він належав до тих небагатьох індивідів, що в них навіть під неадаптивним убранням сучасної цивілізованої людини відчувається тонка краса міцної мускулатури. Кожен його рух був гнучкий, спокійний та роз-

важний. Але цього Сексон ще не примітила і не задумувалася над цим. Вона тільки бачила перед собою гарно вбраного стрункого й зграбного молодика. Вона не так завважала, як відчувала спокій та впевненість у грі його мускулатури, і якесь дивне відчуття затишку й спочинку враз охопило її, а що могло бути цінніше для того, хто шість днів на тиждень у гарячковому темпі вистояє над прасувальною дошкою? Як і від дотику його руки, так і від усієї його постаті по тілі її розлилася приємна м'яккість.

Коли він узяв у неї з рук програмку і почав сперечатися й жартувати, як то водиться у хлопців, вона зрозуміла, як дуже він їй припав до вподоби, і здивувалася, що це так раптово. Ніколи ще за ціле життя не приваблював її так жоден чоловік, і вона питала себе: «Невже це суджений?»

Танцював він пречудово. Вона раділа, як кожна добра танцюристка, знайшовши гідного партнера. Ритмічність його повільних, упевнених рухів цілком відповідала ритмові музики – жодного вагання, жодного нетвердого кроку. Вона глянула на Берта, що по-простацькому витанцьовував з Мері. Вони кружляли по великій залі, раз у раз наганяючись на інші пари, яких набивалося щодалі більше. Берт був високий та стрункий, і його мали за доброго танцюриста, але танцювати з ним Сексон не любила – це не давало їй справжньої втіхи. Його рвучкість інколи виводила її з рівноваги; траплялося це, правда, лише зрідка, але загрожувало завжди їй тим псувало настрій. Щось спазматичне крилося у Бертовій вдачі. Він завжди кудись квапився або вдавав, що квапиться. І здавалося, що він будь-що хоче перегнати час. Це нервувало й непокоїло.

– Ви танцюєте чарівно, – промовив Біллі Робертс. – Мені багато товаришів казали, що з вас добра партнерка.

– Я люблю танцювати, – відповіла вона.

Але з того, як вона це сказала, він відчув, що їй не хочеться розмовляти, і далі вони танцювали мовчки. Сексон кружляла у якійсь приємній задумі, його уважність до неї зіграла їй серце. А на таку чуйну уважність у її житті припадало небагато часу. Невже це суджений? Вона згадала слова Мері: «Завтра віддалася б за нього», – і спіймала себе на думці, що радо пішла б за Біллі Робертса хоч би й завтра – звичайно, якби він освідчився.

Вона пливла кудись в обіймах його дужих рук, і їй так хотілося мрійно заплющити очі. Боксер! Сексон злорадно здригнулася, подумавши, що сказала б Сара, якби могла побачити її в цю мить. Але ж він не професійний боксер, а лише візник.

Раптом Біл загальмував рух вальсу, і його дужі руки стиснули дівчину міцніше; їй здавалося, що він її підхопив і поніс геть-геть, хоч її оксамитні черевички ні на мить не відривалися від підлоги; а потім раптом вкоротив па, і вона неначе відлітає від нього, а він дивиться їй просто в вічі, сміючись разом із нею з цього фокуса. Нарешті, відповідно до музики, що, притихаючи, догравала останні такти, їхні тури сповільнилися і разом з останнім звуком закінчилися довгим глісе.

– Ми скроєні, щоб танцювати разом, – промовив Біл, продираючись із Сексон крізь юрбу до Берта й Мері...

– Це було як уві сні, – відповіла вона.

Вона промовила це так тихо, що він мусив нахилитися до неї, щоб почути; щоки їй палали, і здавалося, наче полум'я те відбивається їй у зволожених очах, що дивилися тепло й збуджено. Він узяв у неї з рук танцювальну картку і поважно, через увесь листочок, накреслив на ній величезними літерами своє ім'я.

– А тепер ця картка вам ні до чого, – сказав він, розірвав папірця і кинув.

– Наступний танець зі мною, Сексон, – гукнув їм Берт назустріч. – А ти, Біле, цим разом попокрутиш Мері.

– Е, ні, друже, – відказав той. – Ми з Сексон будемо вкупі до самого вечора.

– Стережися, Сексон! – весело засміялася Мері. – Він ще причарує тебе!

- А хоч би й так, – гарне відразу впадає мені в око, – галантно відказав Біллі.
 - І мені теж, – кокетливо відгукнулася Сексон.
 - Я, здається, пізнав би вас і вночі, – додав він.
- Мері глянула на них ужарт збентежено, а Берт по-добрячому пробубонів:
- Бачу, ви часу не гайнуєте. Та, дарма... може, натацювавшись, ви відірветесь на хвилю одне від одного. Ми з Мері будемо раді пообідати разом з вами.
 - А чом би й ні? – прошебетала Мері.
 - Прошу не глузувати, – засміявся Біллі і повернув голову, щоб заглянути Сексон у вічі.
- Не зважайте на них. Вони заздрять нам, бо мусять танцювати одне з одним. З Берта кепський танцюрист, та й Мері йому до пари. Ну, швидше, вже починається. Ще два танці.

Розділ III

Вони обідали на вільному повітрі, в альтанці, в оточенні зеленою стіною дерев. Сексон помітила, що Біллі заплатив по рахунку за всіх чотирьох.

Багатьох з отих хлопців та дівчат, що за іншими столиками, вони знали, і в ресторані не вщухав веселий гомін від їхніх перехресних жартів та сміху. Берт повадився з Мері дуже самовпевнено, майже грубо; він ловив і стискав її руки й затримував у своїх, а одного разу силоміць зняв їй з пальця два персні й довго не повертав назад. Часами, коли він обвивав рукою її стан, Мері враз випростувалася, а то, навпаки, вдавала, що не помічає його обіймів, але робила це досить штучно й неоковирно.

Сексон розмовляла мало – більше дивилася на Біллі Робертса і тішилася думкою, що в нього все це виходило б далеко краще... якби він спробував колись. Звичайно, він ніколи б не лапав дівчини, як Берт і всі інші хлопці. Вона кинула погляд на широкі Білові плечі.

– Чому вас звуть Здоровий Біл? – спитала вона. – Ви зовсім не такий високий на зріст.

– Еге, – згодився він. – Тільки п'ять футів, вісім і три чверті дюймів. Мабуть, мене прозвали так тому, що багато важу.

– Важить він на рингу сто вісімдесят фунтів, – докинув слово Берт.

– Ет, облич, – перебив його Біллі, і в очах йому промайнула тінь невдоволення. – Я зовсім не боксер. Уже півроку не виступаю на рингу. З мене досить. Для такої забави шкода й світла світити.

– Але ж ти заробив дві сотні, пам'ятаєш, тоді, як добре полатав боки тому Слешерові з Фріско, – гордовито відказав Берт.

– Та годі, годі вже про це!.. А ось ви, Сексон, ви зовсім невеличка, але збудовані як на загод. Ви й кругленька і разом з тим струнка. Ладен закластися, що вгадаю, скільки ви важите.

– Ні, ні, не вгадаєте, всі дають мені більше, ніж я насправді важу, – всміхнулася Сексон, сама собі дивуючись, як їй приємно і разом з тим прикро, що він більше не виступає на рингу.

– Ну, за мене не бійтеся, – запевнив він, – у мене око певне – це мій факс. Ось побачите... – Він критично поглянув на неї, і в погляді його загорілися іскри захоплення. – Стривайте хвилину.

Він простягнув руку через стіл і помацав її біцепси. Дотик його твердих пальців був дужий та чесний, і Сексон пройняло тремтіння. Цей мужній хлопець мав якусь магічну силу. Якби Берт або хто інший з чоловіків доторкнувся так до неї, це б її тільки роздратовало. Але цей хлопець! «Невже ж це суджений?» – спитала вона себе, а Біл тим часом провадив:

– Ваше вбрання важить не більше за сім фунтів. А відняти сім від... гм-гм... даймо, від ста двадцяти трьох – це буде... сто шістнадцять, – оце й є ваша вага.

Мері скрикнула докірливо:

– Ой, Біллі Робертсе! Про такі речі не годиться розмовляти.

Він зиркнув на неї довгим, здивованим поглядом.

– Про які це речі? – спитав він нарешті.

– Ви знову своєї! Як вам не сором! Он гляньте, як через вас Сексон почервоніла!

– Вигадки! – обурено заперечила Сексон.

– Коли ви будете верзти таке, то от я таки через вас почервонію, Мері, – пробубонів Біллі. – Я й сам знаю, що гаразд і що ні. Справа не в тому, що кажеш, а в тому, що думаєш. А я нічого лихого на думці не маю, і Сексон це знає. Ні я, ані вона не думаємо про те, на що ви натякаєте.

– Ось бачите, бачите! – розхвилювалася Мері. – Який ви бридкий! Я навіть не думала про такі речі.

– Цить, Мері! Годі! – гримнув на неї Берт. – Не кажи казна-чого! Біллі ніколи нічого негожого не вчинить.

– Але він не сміє бути такий нечемний, – не вгавала Мері.

– Та годі вже, Мері, – не чіпляйтесь, – відмахнувся Біллі, обертаючись до Сексон. – А що, дуже я помилився?

– Сто двадцять два, – відповіла та, дивлячися замислено на Мері. – Сто двадцять два разом з одежею.

Біллі зареготався від щирого серця, а Берт і собі.

– Хай вам усячина! – захвилювалася Мері. – Ви мені противнющі обоє... та й ти теж, Сексон. Ніколи не сподівалася від тебе такого.

– Ось послухай, серденько, – лагідно почав був Берт, обіймаючи її за стан.

Але Мері, вдаючи ображену, різко відштовхнула його руку, хоч відразу схаменулась і, боячись уразити серце залицяльника, почала сміятися й миролюбніше жартувати, аби не псувати собі настрою. Бертовій руці було дозволено вернутись на попереднє місце, їхні голови зійшлися ближче, і вони заговорили пошепки.

А Біллі чемно завів розмову з Сексон.

– Знаєте, ваше ім'я якесь чудернацьке. Я такого зроду не чув. Але дарма – мені воно подобається.

– Мене так назвала мати. Вона була освічена й знала багато розмаїтих слів. Вона ввесь час, мало не до самої смерті, читала книжки. А скільки вона писала!.. В мене є її вірші, надруковані колись давно в газеті, що виходила у Сан-Хозе. Сакси – це був такий народ, – мама мені про них багато розповідала, як я була ще маленька. Вони були такі самі дикуни, як і індіани, – одне тільки, що білі. Очі вони мали сині, а волосся жовте. А які завзяті були з них вояки!

Біллі уважно стежив за словами Сексон, не зводячи з неї очей.

– Зроду про них не чув, – признався він. – А вони жили десь у наших краях?

Вона засміялась.

– Ні. Вони жили в Англії. То були перші англійці, а ви ж знаєте, що американці походять від англійців. Ми всі сакси, – ви, і я, і Мері, й Берт – і всі американці, тобто справжні американці – всі ми сакси, а не якісь там даго чи японці.

– Мої кривні жили в Америці з давніх-давен, – помалу промовив Біллі, обмірковуючи те, що вона йому щойно сказала. – В кожному разі – кривні з матиного боку. Вони переселилися до Мейну сотні років тому.

– Мій батько теж був родом зі штату Мейн, – зраділа Сексон. – А мати з Огайо, чи то пак з того місця, де тепер Огайо. Вона називала його Великою Західною Резервацією. А хто був ваш батько?

– Не знаю, – Біллі знизав плечима. – Він і сам того не знав. Ніхто того не знав, хоч батько й був справжній-справжнісінький американець.

– У нього добре, суто американське ім'я, – промовила Сексон. – Тепер в Англії є видатний генерал – його теж звуть Робертс. Я читала про нього в газетах.

– Але Робертс – не справжнє батькове ім'я. Він не знав свого правдивого прізвища. Робертсом звали одного шукача золота, що взяв його в прийми. То було так. Бачте, багато шукачів золота й переселенців брали участь у боротьбі з індіанським плем'ям модоків. Робертс був за командира в одному з таких загонів. Якось раз після бою вони взяли силу бранців – жінок, немовлят і дітваків. Серед них був і мій батько. Він видавав років на п'ять і белькотів тільки по-індіанському.

Сексон сплеснула в долоні й очі їй загорілися.

– Його вкрали індіани під час наскоку!

– Так гадали, – підтвердив Біллі. – Потім багато хто пригадав, що чотири роки тому на валку орегонських переселенців напали модоки і всіх перебили дощенту. Робертс узяв мого батька собі за сина, – ось чому я не знаю, яке батькове правдиве ймення. Але ж він, безперечно, родом звідтіля, з-за прерій.

– І мій батько теж, – гордо промовила Сексон.

– І моя мати, – сказав Біллі не менш гордовито. – Вона вродилася над річкою Плат у шарабані, якраз коли її кривні переїздили прерії.

– Моя мати теж звідти, – перебила Сексон. – Їй було тоді вісім років, і вона пройшла більшу частину прерій пішки, бо наші воли саме тоді почали падати.

Біллі простягнув руку.

– Давайте сюди й свою, голубонько, – мовив він. – Ми з вами давні приятелі і з одного кореня.

Променіючи від радості очима, Сексон простягла руку, і він урочисто її стиснув.

– Хіба не дивно? – прошепотіла вона. – Ми обоє доброго американського роду. А ви правдивий сакс – усе у вас саксонське: волосся, очі, шкіра, все-все! Та ще ж ви й боксер!

– Мабуть, наші діди всі бували боксерами, коли того вимагали обставини. Мусили боротися – нічого не вдієш! Адже ж вони знали: або добути, або вдома не бути!

– Про що це ви? – озвалася раптом Мері.

– Вони в нас швидкі, – зареготався Берт. – Можна подумати, що вже цілий тиждень знайомі.

– О, ми зналися ще багато раніше, – відказала Сексон. – Навіть ще до того, як народилися: наші діди разом переходили прерії.

– А ваші діди сиділи тоді й чекали, щоб для них проклали залізницю та винищили індіан – і тільки опісля завітали до Каліфорнії, – підтримав Біллі свою нову спільницю. – Ми з Сексон – тутешні краєни, з діда-прадіда тутешні! Отак і кажіть, як хто запитає.

– Вже й не знаю... – задьористо й з прихованою досадою відказала Мері. – Мій батько залишився на сході, щоб узяти участь у Громадянській війні. Він був за барабанщика. Тому й прибув так пізно до Каліфорнії.

– А мій батько повернувся назад, щоб узяти участь у тій війні, – не здавалася Сексон.

– І мій також, – докинув Біллі.

Радісно глянули вони одне на одного: між ними знайшовся ще один новий зв'язок.

– От маєш! Вони ж однаково всі померли! – похмуро зауважив Берт. – Хіба не байдуже, де померти – в бою чи в жебрацькому притулку? Вони ж усі мертві. А мені начхати – хоч би мій батько й на шибениці помер. Все те дурниці перед вічністю. Осточортіла мені ця балаканина про предків! А до того мій батько і не міг тоді воювати, бо ще й на світі його не було. Він народився за два роки по війні. Зате двох моїх дядьків убито під Гетісбергом – гадаю, що цього досить!

– Звісно, досить! – запевнила Мері.

Бертова рука обвила її стан.

– А ми живі, – і це найголовніше, – сказав він. – Хто мертвий – той мертвий, і хоч ти тут землю гризи, він повік не воскресне.

Мері затулила йому рота рукою, сварячись на нього за такі брудні слова. А він на це поцілував її в долоню й ближче прихилився до дівчини.

Веселий брязкіт посуду все голоснішав – публіки в ресторані прибувало. Подекуди лунали уривки пісень, зростали розпалений сміх та вереск дівчат, а за ними потужні вибухи чоловічого сміху, в міру того як розгоралася вічна гра – боротьба між жінкою й чоловіком. Декотрі хлопці були вже напідпитку. З-за сусіднього столика якісь дівчата задьористо гукнули на Біллі. За короткий час почуття власності пустило вже міцні корінці в серці Сексон, і вона ревнивим оком глянула на Біллі, переконавшись, що він для всіх цікавий та привабливий.

– Ну й жахіття! – голосно висловила Мері своє обурення. – Які настирливі! Я їх добре знаю. Жодна порядна дівчина не водиться з ними. Послухайте-но!

– Ой Біле! – вигукнула одна з них, жвава чорнявка. – Сподіваюся, ти мене ще не забув, – ге, Біле?

– Забути таку куріпочку! – галантно озвався Біл. Сексон втішилася тим, що по його обличчі наче промайнуло невдоволення, і ту ж мить її охопила гостра відраза до чорнявої дівчини.

– Підеш танцювати? – не вгавала та.

– Можливо, – коротко відповів Біл і рішуче повернувся до Сексон. – Нам, давнім американцям, треба триматися купи, – правда? Нас уже й так небагато залилось. У нас у країні аж комашиється від чужинців.

Біл розмовляв із Сексон тихо й довірливо, схиливши до неї голову і показуючи цим чорнявій, що він не вільний.

Якийсь юнак, що сидів за столиком напроти, націлювався на Сексон. Він був неохайно вбраний і брутальний з вигляду. Чоловік і жінка поряд нього виглядали не краще. Щоби йому палали, тупий погляд дико блукав.

– Агов, ти! – гукнув він. – Ти, ти, – ота, що в оксамитових черевичках!.. Здоровенька була!

Дівчина, що сиділа з ним поруч, обняла хлопця за шию, марно пробуваючи вгамувати його. Чути було, як він бубонів з-під її руки:

– Ох і гарна ж бестія, бігме!. – Стривай лишень, ось зараз відіб'ю її від отих бовдурів!

– Різницький нахаба! – обурено пирснула Мері.

Погляд Сексон зустрівся з поглядом ображеної дівчини, що ненависно дивилася на неї. А в очах у Біла вона побачила іскрини гніву. Були ті очі похмурі, але гарні, як ніколи: наче затьмарювала їх імла, набігали тіні, а то враз спалахували вогники, і від цього глибшала й іскрилася їхня блакить; кінець кінцем вони почали справляти враження чогось бездонно-глибокого. Біл змовк і не намагався навіть заводити розмови.

– Плюнь, не заводься з ними, Біле, – заспокоював його Берт. – Вони з того берега, з-за бухти. Не знають тебе, тому й в'януть.

Раптом Берт схопився, підступив до сусіднього столика, сказав там щось пошепки й повернувся назад. Усі погляди ворожого табору відразу ж спинилися на Біллі. Образник підвівся, недбало скинув з плеча руку дівчини і, похитуючись, підійшов до Біла. Це був кремезний чоловік зі злим, жорстким обличчям та прикрими очима. Зухвальства в ньому, однак, вже не стало.

– То це ви – Здоровий Біл Робертс? – промурмотів він, хапаючись за стіл, щоб не впасти. – Чолом вам! Вибачайте на слові. Ви на спідницях розумієтесь, – віддаю вам пошану. Я не знав, хто ви такий. Коли б знаття, що ви Біл Робертс, – я б ані рипнувся. Ви ж не злоститесь? Пробачте... Ну, то як, – даєте руку?

– Гарзд, годі про це, – похмуро буркнув Біл, стискуючи йому руку; а потім повільним, дужим рухом штовхнув гультяя назад до його столика.

Сексон палала. Оце чоловік, оце справжній оборонець, на його руку можна спертись!.. Адже ж самого імені його було досить, щоб затремтіли навіть найзухваліші заводіяки з різницької околиці.

Розділ IV

По обіді протанцювали ще два танці в павільйоні, а тоді музики перейшли на біговище. Танцюристи пішли за ними. Туди ж таки подалася й решта публіки, і за столиками невдовзі не залишилося нікого. П'ятитисячна юрба услали зелений згористий амфітеатр, а дехто посунув навіть до внутрішньої частини поля.

Першим номером мало бути перетягання кодоли. В цьому брали участь каменярі з Окленда та Сан-Франциско; завзяті кремезні моцаки вже шикувалися вздовж кодоли. Вони вибивали ногами опорні ямки для закаблуків, натирали собі руки грудками вогкої землі та пересміювалися й жартували з навколишнім натовпом.

Судді й наглядачі марно силкувалися відтиснути юрму родичів та друзів. Кельтська кров заграла в жилах і кельтський дух змагання прагнув перемоги... Повстав гомін від жвавих вітань, порад, острого та погроз. Декотрі з членів однієї команди підходили до супротивного гурту, щоб запобігти нечесній грі. Жінок серед гамірливого стовковиська було не менше ніж чоловіків. Від тупання ніг знялася така курява, що нічим стало дихати; Мері закашлялась і попрохала Берта вивести її звідси. Але незабаром мали початися змагання, і він, увесь запалившись, тільки намагався просунутися ще ближче. Сексон притислася до Біллі, що повагом і вперто прокладав ліктями і плечима для неї дорогу.

– Не місце тут для дівчини, – пробурмотів він, схиляючись до Сексон, а тим часом його могутній лікоть, наче ненароком, штовхнув під ребро здорового ірландця, що відразу відступився. – Ото загуде земля, як почнуть. Надто набралася братва, а вже як горілка заграє в жилах, то, звісно, заведуть гармидер.

Сексон почувалася ніяково серед цих дебелих чоловіків та жінок. Вона виглядала на дуже малу, тендітну й ніжну, зовсім як дівчинка, – немовби істота іншої породи. Тільки спритні м'язи й дужі плечі Біллі рятували її. Він раз по раз оглядав обличчя жінок довкола, а потім переводив очі на її лице, і видно було, що, порівнюючи, віддає перевагу саме їй.

Десь поблизу зчинилася колотнеча. Почувши лайку та ляпаси, юрба захвилювалась і сунула наперед. Якийсь здоровило, що ввігнався клином у саму тисняву, навалився на Сексон, притиснувши її щільно до Біллі, а той штовхнув його в плече з більшою силою, ніж звичайно. Не сподівавшись стусана, скривджений білявець аж загарчав і обернув до Біллі своє засмалене обличчя, на якому сердито блищали, безперечно, ірландські очі.

– Яка тебе муха вкусила? – гаркнув він.

– Манджай на своїх двох, доки вони ще цілі! – зневажливо кинув Біллі і штовхнув ірландця ще дужче.

Той загарчав знову і, крутнувшись, спробував продертися до Біллі, але тісне коло тіл не пускало його.

– Ось як лясну по пиці, то й своїх не впізнаєш! – оскаженіло гримнув він.

Але в ту ж мить вираз його обличчя змінився – на губах замерла лайка, а сердиті очі весело зясніли.

– Невже це ви власною персоною! – скрикнув він. – Не знав я, що то ви так штовхаєтесь. Я бачив, як ви наклали тоді Лютому Шведові, хоч судді вас і ошукали.

– Ні, не бачили, братику, – весело відповів Біллі. – Ви бачили, як добре мене відлупцювано того вечора. І ніхто мене не скривдив: присуд був правильний.

Ірландець засяяв. Він збрехав, щоб сказати комплімент, і те, що Біллі не прийняв не заробленої похвали, тільки збільшувало в його очах Білліне героїство.

– То так, але бійка була запекла, – згодився він. – Зате ж і ви, як рись, показали кігті. Хай тільки я випростаю руку, зараз же стисну вашу й допоможу вам і вашій дівчині.

Втративши надію вгамувати натиск розбурханої юрби, суддя стрельнув у повітря з револьвера, і змагання почалося.

Боротьба розходилася не на жарт. Сексон під охороною двох дужих чоловіків протиснулася досить близько й могла уважно стежити за всім. Змагачі щосили тягли – кожна команда у свій бік – міцний канат; від потужних зусиль уся кров кинулася їм у збагровілі обличчя, – аж кістки тріщали. Кодола була нова, слизька і випорскувала їм з рук; жінки й доньки змагачів підбігали, хапали жменями землю й посипали кодолу та руки чоловіків, щоб тим легше було триматись.

Якось дебели жінка середнього віку в запалі вхопилася сама за кодолу і почала тягти поруч свого чоловіка, підбадьорюючи його гучними вигуками. Наглядач з ворожої команди кинувся був відтягати репетуху, але впав на землю, як бик, від важкого ляпаса, що завдав йому один з прибічників супротивної команди. За мить, одначе, і цей дістав такого стусана, що сам звалився додолу, а мускулясті жінки кинулися на допомогу своїм чоловікам. Даремно благали, вмовляли й галасували судді та наглядачі, вимахуючи кулаками. Чоловіки й жінки з натовпу хапалися за кодолу й тягли. Це вже змагалася не команда з командою, це боровся весь Окленд проти всього Сан-Франциско. Кодола звивалася під живою гірляндою рук, рукам було тісно, руки хапалися за руки – одна поверх одної, намагаючись учепитися за кодолу. А ті руки, що не могли вчепитись, погрозово стулялися в кулак, і власники їхні лупили у щелепи наглядачам, які намагалися відірвати від кодоли сторонніх.

Берт захоплено вищав, а Мері у нестямі тулилася до нього. Біля самої кодоли люди давили одне одного й падали, по них топтали ногами. Курява звивалася хмарою. І над усім стояло пронизливе ревище безсилої люті чоловіків та жінок, що не змогли дорватися до кодоли.

– Це вже не змагання, це казна-що, – промовляв час від часу Біллі; і хоч він добре бачив, що діється навколо, проте за допомогою привітного ірландця став спокійно прокладати для Сексон дорожку назад крізь натовп.

Нарешті настав рішучий момент – одна з команд перемогла. На подоланих та їхніх доброхотних помічників навалилася лава розпалених глядачів, і все пішло шкереберть.

Залишивши Сексон у затишному місці під опікою ірландця, Біллі знову пірнув у людський коловорт. За кілька хвилин він виринув звідти в супроводі Берта та Мері; з розквашеного Бертового вуха текла кров, але він був веселий, а Мері, вся розкуйовджена й схвильована, істерично вигукувала:

– Це не спорт! Це сором, чистий сором!

– Ходімо звідси, – сказав Біллі. – Розвага тільки-но починається.

– Ой, постривайте! – заволав Берт. – Восьми доларів не пошкодую, щоб подивитися. Та такому видовищу й ціни не складеш! Стільки понабивають вони собі синців та гудзів.

– Ну то йди та милуйся, – відповів Біллі. – А я відведу дівчаток он на той пагорок. Звідтіля й дивитимемось. Але ручуся, що тобі ще добре перепаде, як напосядуть оті несамовиті.

Колотнеча скоро вщухла. Вже за хвилю один з суддів оголосив з трибуни край спортивного поля, що починаються перегони хлопців, і Берт, розчарований, повернувся до Біллі та обох дівчат, які примостилися на схилі пагорка.

Відбулися перегони дівчат і перегони хлопців, перегони молодих жінок і старих жінок, перегони гладунів і товстух, перегони в лантухах і перегони на трьох ногах. Гвалт раз у раз зчинявся знову. Бігуни гналися вздовж тісного треку під дикі крики й оплески глядачів. Про змагання з кодолою вже забули, і серед люду знов запанував добродушний настрій.

П'ятеро хлопців присіли навпочіпки попри стартову стягу, спираючись пучками об землю і чекаючи на гасло – постріл з револьвера. Троє бігунів були в шкарпетках, а двоє в бігових черевиках, підбитих цвяшками.

– «Перегони хлопців, – прочитав Берт у програмці. – Тільки один приз – двадцять п'ять доларів». Бачите он того рудого в черевиках з цвяшками – другого скраю. За нього Сан-Франциско. І стільки ставок на нього поставлено!

– Хто з них виграє? – звернулася Мері до Біллі як до найвищого спортсменського авторитету.

– Не знаю, – відповів він. – Я їх зроду не бачив. На мою думку, вони всі браві хлопці. Хай виграє найспритніший, оце й усе, що я скажу.

Гримнув постріл, і п'ятеро бігунів знялися й помчали вперед. Троє відразу ж відстали. Попереду летів рудий, але впритул до нього гнався чорнявий. Уже заздалегідь було видно, що змагатимуться тільки цих двоє.

Зробивши півкола, чорнявий обігнав рудоголового; йому таки, мабуть, судилося виграти. Він був попереду на десять футів, і рудому ніяк не таланило надолужити ані дюйма.

– Меткий хлопчина! – зауважив Біллі. – В нього ще є запас, а рудого вже он як прикрутило!

Чорнявого таки вивезли його десять футів; він перший прибіг до стрічки фінішу під гучний рев привітань. Проте подекуди лунали й сердиті вигуки. Берт радів бурхливо.

– Ого! – галасував він. – Фріско облизня спіймало! Тепер держись! Диви, диви! Його хочуть геть за облавок!.. Судді не видають йому грошей! Його обступили! Ого-го! Ще ні разу не було мені так весело від того часу, як моя стара зламала собі ногу!

– Чом же вони йому не платять, Біллі? – спитала Сексон. – Адже він виграв.

– Партія Фріско звинувачує його, що він професіонал, – пояснив Біллі. – Тому вони й гризуться. Але це несправедливо. Кожен з них змагався за гроші, – отож усі вони професіонали.

Юрба хвилювалася, сперечалась і ревла, тиснучись до суддівського помосту. Це була хистка двоповерхова споруда, другий поверх якої, де радилися судді, мав тільки три стіни; судді там сперечалися не згірше за глядачів унизу.

– Починається! – закричав Біллі. – Ото негідники!

Чорнявий з десятком прихильників продирався східцями на поміст, до самих суддів.

– Скарбник його приятель, – сказав Біллі. – Бачите, він йому сплачує; дехто з суддів погоджується, а дехто заперечує. А оно приятелі рудоголового рушили теж туди. – Він повернувся до Сексон з лагідною усмішкою: – Добре, що нас там нема. Там унизу зараз буде таке, хоч святих винось.

– Судді вимагають, щоб він повернув гроші! – пояснював Берт. – А як не віддасть, то «рудоголовці» самі їх у нього видеруть. Диви, диви! Ось зараз доберуться!

Високо над головою переможець тримав жмут паперу з двадцятьма п'ятьма срібними доларами. Його прихильники довкола віджбурювали тих, що намагалися видерти йому з рук ті гроші. До бійки ще не дійшло, але боротьба вже розпалилася так, що стіни хисткої споруди аж ходором ходили. А з юрби долітали вигуки: «Віддай гроші, стерво!», «Чіпляйся, Тіммі, зубами за них!», «Не журись, ти їх виграв, Тіммі!», «Віддай назад, паскудний злодюго!» Брутальна лайка й дружні поради сипалися на хлопця, підливаючи масла у вогонь.

Боротьба розпалювалася. Тімкові прибічники силкувалися підійняти його якомога вище, щоб жадібні супротивники, бува, якимсь не видерли йому грошей із рук. Один раз хтось сипнув його руку донизу. Він умить підніс руку, але папірець, очевидячки, тріснув, і, перше ніж здатися, Тім з безнадійним змахом сипнув долари срібним дощем юрбі на голову. І тоді знову почалися нескінченні суперечки та сварки.

– Хай би вони скоріше кінчали, краще було б потанцювати, – скаржилася Мері. – Це так нудно.

Нарешті суддівський поміст силоміць звільнили від зайвого люду. Розпорядник виступив наперед і підніс руку, закликаючи до порядку. Сердитий гомін затих.

– Судді постановили, – вигукнув він, – що нині, в день братнього й товариського єднання...

– Слухайте! Слухайте! Оце правильно! – підтримали його з юрби, котрі врівноваженіші. – Годі сваритися! Геть колотнечу!

– І тому, – знову почувся розпорядників голос, – тому судді вирішили виставити знову двадцять п'ять доларів і перегони переграти.

– А Тім? – вихопилося з десятків горлянок. – Як же з Тімом? Його ошукали! Судді – шахраї!

Помахом руки розпорядник знов погамував гомін.

– Щоб покласти край суперечкам, судді постановили дозволити Тімоті Макменесові взяти участь у перегонах. Якщо він виграє – гроші його.

– Отакої! – аж сплюнув Біллі обурено. – Якщо Тіма взагалі можна допускати, то можна було й першого разу; отже, гроші й так мусять належати йому.

– Рудий тепер завдасть гарту!... – радів Берт.

– Тім теж гав не ловитиме, – відповів Біллі. – Головою ручуся, він тепер покаже, де раки зимують!

Пройшло ще чверть години, доки з бігової стежки порозганяли розбурхану юрбу; цього разу в перегонах узяли участь тільки Тім та рудоголовий. Решта троє юнаків відмовилися від змагання.

Знову grimнув постріл. Одним стрибком Тім опинився на цілий ярд попереду.

– Мабуть, він таки справді професіонал, і то добрий! – примовляв Біллі. – Бач, як женеться!

Тім пробіг тільки півкола, а вже на п'ятдесят футів обігнав рудого і мчав, як вітер, ні на крок не спускаючи. Коли він вийшов на зворотну пряму, стало ясно, що супротивникові його не випередити. І враз скоїлося щось негадане й нечуване. Тім саме пробігав повз гурт глядачів на схилі горба. Понад внутрішнім краєм бігової стежки стояв якийсь молодий дженджик з тоненьким ціпком у руці. Він, здавалося, зовсім не пасував до цієї юрби, бо на вигляд аж ніяк не належав до робітничого класу. Пізніше Берт запевняв, що він скидався на елегантного вчителя танців, а Біллі назвав його «фертик».

Проте для Тімоті Макменеса той панок відіграв роль фатуму: тільки-но Тім порівнявся з ним, як він раптом дуже спокійно й розважливо кинув свого ціпка простісінько Тімові попід ноги. Тім заорав носом так, аж курява знялася.

На мить усе заніміло. Дженджик сам скам'янів, вжахнувшись свого вчинку. Минуло чимало часу, доки те, що він зробив, дійшло до його свідомості й до свідомості глядачів. Та вони отямилися перші, і з тисячі горлянок вихопився несамопитий ірландський рев. Рудий добіг до фінішу, але ніхто не вітав оплесками цієї перемоги. Центром уваги був тепер дженджик із ціпком, і буря вдарила на нього. Почувши ревище, він на мить розгубився, а тоді круто повернувся і дременував уздовж стежки.

– Ото прудкий! – галасував Берт, махаючи над головою капелюхом. – Молодчага! Хто б подумав? Хто б подумав? Ну, що ти скажеш, га? Що ти скажеш?

– Е, та він і сам неабиякий бігун! – захоплено вигукнув Біллі, – Але чому він це втнув? Він же не каменяр.

Шалене ревіння гнало хлопця, а той, мов сполоханий кріль, стрілою вискочив з тісної стежки на голий схил пагорка й зник між дерев. Сотня розлючених месників летіла за ним.

– Ет, шкода, що він так і не побачить, куди воно крутнеться, – мовив Біллі. – Глянь на отих скаженюк!

Берт аж не тямився від захвату. Він підскакував і в одно кричав:

– Дивись на них! Дивись! Дивись!

Оклендська партія тяжко образилася. Двічі було скривджено її улюбленця. Це партія фрісківців утяла таку мерзенну штуку. Окленд стиснув свої мускулясті кулаки й поривався на Сан-Франциско, прагнучи крові. А Сан-Франциско, цілком безневинне в даному разі, охоче прийняло виклик. Облудне обвинувачення в такому лиходійстві не менш ганебне, ніж саме лиходійство. До того ж надто довгий час ірландці стоїчно себе стримували. П'ять тисяч їх рвалося до бійки. Жінки не відставали від чоловіків. Увесь амфітеатр знизу догори спалахнув борнею. Наступали і відступали, йшли в атаку й контратаку. Слабші групи мусили відступити й битися на схилах пагорка. Інші хитро порозсипалися між дерев і провадили партизанську війну, накидаючись зненацька на сторопілих поодиноких ворогів. Півдесяткові полісменів, що їх адміністрація Візл-парку найняла для порядку, перепадало з усіх боків.

– Ніхто не любить поліції!.. – засміявся Берт, прикладаючи хустку до скривавленого вуха, з якого ще й досі капала кров.

Раптом кущі за його спиною затріщали, і він ледь устиг осторонитися перед двома чоловіками, що котилися вниз узбіччям, учепившись один одному в чуприну. Щоразу той, хто опинявся зверху, накладав тому, що під ним; за ними вслід, репетуючи, мчала якась жінка, лупцюючи того, котрий належав до ворожого клану.

Судді зі свого помосту героїчно відбивалися від оскажених наскоків юрби; але враз хистка споруда хилитнулась і завалилася.

– Що робить ця баба? – спитала Сексон, показуючи на літню жінку, що, примостившись недалеко від них на біговій стежці, стягала з ноги величезного черевика з гумовими халявками.

– До купелі лагодиться, – зареготав Берт, коли за черевиком злетіла й панчоха.

Вони зацікавлено дивилися на ту процедуру. Жінка знов узула черевика, тепер уже на босу ногу; а тоді вкинула каменя, завбільшки з власний кулак, у панчохи і, розмахуючи цією первісною страхітливою зброєю, пошкандибала до найближчої ділянки бою.

– Ого! Ого! – вигукував Берт за кожним її ударом. – Ну й ну, стара шкапо! Гляди, а ні, то всиплять! Ого-го! Так його! Бачили? Хай живе старе бабисько! Ого! Гляньте, як вона їх лупцює! Не лови гав, бабцю!.. А-ах!..

Його голос із жалем урвався – саме-бо в цю хвилю інша амазонка прожогом учепилася в гриву бабі з панчохою, і пішла млинком разом із нею.

Даремно Мері хапала Берта за руку, відтягаючи його й умовляючи.

– Де твій розум? – кричала вона. – Це ж гидота! Кажу тобі, це гидота!

Але Бертові мов позакладало.

– Так її, так її, бабцю! – під'юджував він. – Твоє зверху! Я за тебе! Пильнуй! Тепер тобі поталанило! Хвалю! О! Тю-гу! Браво! Браво!

– Ніколи ще не бачив я такої лютої катавасії, – схилився Біллі до Сексон. – Тільки ця братва на таке здатна. Але навіщо тому жевжикові примандюрилося вступити ту штуку – цього я не доберу. Він не каменярь. Узагалі навіть не робітник, а звичайнісінький фертик; він ані душі живої тут не знає. А втім, якщо йому хотілося заварити колотнечу, то він свого досяг. Ви тільки гляньте! Скрізь б'ються.

Раптом він так зареготався від щирого серця, аж сльози на очі набігли.

– Що там таке? – спитала Сексон, боячися щось прогавити.

– Та я все про того фертика, – насилу долаючи сміх, пояснив Біллі. – Навіщо він те вступив? Мені весь час кортить збагнути, навіщо?

Знову затріщало в кушах, і звідти вискочило двоє жінок – одна втікала, друга її наздоганяла. Незчувся маленький гурт, як ураз і сам опинився в загальній колотнечі, що охопила коли не цілий світ, то принаймні видиму територію Візл-парку.

Тікаючи, передня жінка зачепилася за край садової лавки і була б упіймалася, але, щоб зберегти рівновагу, вхопила за руку Мері і враз несподівано жбурнула дівчину в лапи своєї переслідниці. А та – кремезна літня молодиця, – осатаніла до нестями, вчепилася Мері в коси

однією рукою, а другу зняла, щоб дати їй ляпаса. Тільки той ляпас так і завис у повітрі, бо Біллі схопив молодицю за руки.

– Ну, годі, стара, годі! – заспокоював її він. – Чого це ви? Вона до цього непричетна.

Жінка зреагувала на це досить дивно: не вступаючи в бійку, але й не випускаючи з рук волосся Мері, вона ніби завмерла на місці й спокійнісінько зчинила лемент. В тому огидному лементуванні поєднувалася погроза зі страхом. Проте на обличчі їй не відбивалося ні одного, ані другого. Вона холодно й пишно дивилася на Біллі, немов зважуючи, яке враження справляє на нього її лемент, – вірніше, волення до власного клану по допомогу.

– Цить мені, чортове помело! – не стерпів Берт, силкуючись відтягти її за плечі.

Внаслідок цього вони всі вчотирьох захиталися сюди й туди, туди й сюди, а бабисько тим часом кричало не вгаваючи. Раптом у крикові її залунали тріумфальні нотки, коли в куцах щось затріщало; це наближалася допомога.

Сексон глянула на Біллі: його спокійні очі враз блиснули крицевим полиском, він стиснув бабі руки, та випустила Мері й подалася назад. У цю мить надбіг перший з її заступників. Де вже було йому розбирати, хто тут винен, а хто ні. Досить того, що він бачив, як жінка метнулася від Біллі, і чув, як вона верещить із болю; а що той біль був радше уявний – дарма.

– Це непорозуміння! – поспішив гукнути Біллі. – Ми перепрошуємо, товаришу, стривайте...

Ірландець важко заміривсь. Біллі нахилився, обірвавши перепросини, і в ту мить, коли важений кулак майнув над його головою, своєю лівою рукою зацідив нападникові у щелепи. Здоровань ірландець поточився набік і заборсався над краєм узгір'я. Ледь намігся він звестися на ноги, як Бертів кулак знову вивів його з рівноваги, і він котком покотився вниз по сухій низькій траві слизького узбіччя.

Берт був страшний.

– І тобі, стара відьмо, туди дорога! – закричав він, штовхаючи жінку на край зрадливого схилу. Ще троє заводіяк вискочило з-за кущів.

Тим часом Біллі сховав Сексон за дачного стола. Мері, мало не в істеричі, полохливо горнулася до нього, але він, не довго вагаючись, переправив її через стіл до Сексон.

– Ану, підходьте сюди, сюди, капловухі! – гукав Берт на ворогів, розпалений жадобою помсти: чорні очі йому дико блищали, а засмагле обличчя налилося гарячою кров'ю. – Ану, сюди, покидь ви мізерна! Побачите, що таке Гетісберг! Ми вам покажемо, що американці ще не перевелися!

– Заткай пельку! Ми ж не можемо битись, коли тут дівчата! – із серця гукнув Біллі, і, не залишаючи своєї позиції біля столу, обернувся до трьох оборонців, які на мить розгубилися, коли побачили, що нема кого обороняти.

– Забирайтесь до дідька, хлопці. Ми не хочемо сваритись. Ви помилилися. Нам до цієї бійки байдуже. Ми битися не збираємось – уторопали?

Вони ще вагалися; і Біллі, може, й досяг би свого, якби саме в цей момент, на нещастя, чоловік, що допіру був покотився схилом, не виринув знов із-за краю, безпорадно рачкуючи по узбіччі. Лице йому було скривавлене. Берт наскочив на нього й знову шпурнув униз. Тоді всі троє новеньких з диким ревом кинулися на Біллі, що гатонув одного кулаком, змінив позицію, ухилився, знову гатонув, і знову змінив позицію перш, ніж ударити втретє. Його удари були чіткі й дужі, і, завдаючи їх, він проявляв велику вправність; а за ними відчувалася ще й вага всього його тіла.

Стежачи за бійкою, Сексон не зводила з Біла очей, і вони сказали їй багато нового. Хоч дівчина й тремтіла з страху, але гостре око не підвело її, і вона завмерла, вражена несподіванкою: в його очах не було вже тої глибини, тої гри світла й тіней... вони немов зробилися шкляні – жорстокі, блискучі, неначе застигли, позбавлені будь-якого виразу, крім виразу нещадної серйозності.

В Бертових очах виблискувало шаленство. Очі ірландців були люті і також серйозні, але більше було в них люті. В них іскрилися завзяті вогники, немов ця бійка їх веселила. В очах Біллі, однак, не було нічого веселого. Здавалося, він заходився виконати якусь важку роботу і вперто пріє коло неї. Це обличчя нічого спільного не мало з тим обличчям, яке вона бачила протягом цілого дня. Юнацького зухвальства не лишилося й сліду. Це було обличчя людини дійшлого віку – не старе й не молоде – і враження воно справляло жахливе. Обличчя його не було луте. Воно навіть не було невблаганне. Здавалося, воно скам'яніло, – стало тверде й байдуже, як і його очі. Сексон дивилась на нього, і їй спали на думку материні розповіді про давніх саксів; їй здалося, що Біл – один з них... Десь у глибині її свідомості мерехтів дивний образ: темний, довгастий човен, – прова в нього, наче дзьоб хижого птаха, а в тому човні якісь кремезні напівголі чоловіки в крилатих шоломах, і один з них обличчям нагадує Біла. Вона не вимірювала цього – вона це гостро відчула й побачила всім своїм еством, бездумно, як ясновидиця. За мить відчуття це зникло. Бійка скінчилась. Вона тривала лише кілька секунд. Берт пританцювував над краєм слизького косогору й глузував з подоланих, що, безпорадно борсаючись, точилися вниз. Але Біллі не дрімав.

– Ходімо, дівчата! – звелів він, – Схаменися, Берте. – Ходімо звідси мерщій. Не битися ж нам з цілою зграєю.

Взявши Сексон під руку, він почав відступати.

Берт опинився в тилу, не кидаючи глузувати й радісно покрикуючи, а поруч нього була обурена Мері, що даремне силкувалася його погамувати.

Перші сто ярдів вони пробігли, ховаючись поміж дерев, а що погоні не було чути, то вони перевели дух і далі пішли вже спокійніше, немов прогулюючись. Але Берт – шукайбіда! – наставив раптом вуха. Звідкись долинали приглушені звуки ударів та хлипання, тож він метнувся вбік на вивідки.

– О! Ану-но сюди! – покликав він.

Решта наздогнали його край висхлої канави й глянули вниз. На дні її вперто вовтузилися двоє чоловіків, що, мабуть, відбилися від загального бойовища; вчепившись один в одного, вони затято борюкалися, ревучи з утоми й безпорадності, а їхні стусани, що ними вони коли-не-коли частувалися, падали кволо й безсило.

– Гей, ти, парубче, – сипни йому піску в вічі, – порадив Берт. – Засліпи його, і тоді твоє зверху!

– Не руш! – гаркнув Біллі на того, що хотів послухати Бертової поради. – А то зійду до тебе та дам такої хлости! Все скінчилося – второпав? Побились, а тепер усі замирилися. Подайте один одному руки. По чарчині – з вас обох. Ну, ось так! Тепер простягайте ваші лапи – я вас витягну.

Йдучи звідти, вороги вже приязно ручкалися й обчищали один одному запорошене вбрання.

– Скоро все втихомириться, – всміхнувся Біллі до Сексон. – Я їх знаю. Їх хлібом не годуй, а дай пововтузитись. Ця буча приперчила їм свято – такої насолоди давно вже не бувало. А що, я не казав? Гляньте-но на той стіл!

Там стояв гурт розкуйовджених чоловіків і жінок, ще спітнілих та засапаних, і вони щиро стискали одне одному руки.

– Ходім потанцюймо, – попросила Мері, тягнучи своїх до павільйону.

По всьому парку юрмилися каменярі, – недавні вороги ручкалися й мирилися, а бари, що розташувалися на вільному повітрі, обступив люд, вельми охочий хильнути чарчину.

Сексон ішла, близько притулившись до Біллі. Вона пишалася ним. Він умів битися і вмів уникати сутичок. Під час сьогоднішньої колотнечі він тільки про те й дбав. Тож вона добре розуміла, що Біллі й на мить не забував ні про неї, ані про Мері.

– Ви хоробрий, – сказала вона йому.

– Невелика штука відібрати цукерку в дитини, – заперечив він. – Вони просто галабурдники, махають руками, наче вітряки. Боксу вони не тямлять. Самі лізуть під руку. – Тільки й лишається, що бити їх. То вже не справжня колотнеча, знаєте.

Він по-хлоп'ячому стурбовано глянув на свої розбиті суглоби.

– А взавтра мені натягати віжки оцими руками, – поскаржився він, – Невесело буде, коли вони понабрякають.

Розділ V

О восьмій годині оркестр «Ель Віста» заграє «Краю рідний, краю», і всі четверо, поспішаючи слідом за іншими до спеціального потягу, встигли захопити у вагоні місця одне проти одного. Коли весела юрба набилася у проходи й площадки вагонів, потяг рушив у свій недалекий перегін – з передмістя до Окленда. У вагоні разом завели різних пісень – хто що і як умів, і Берт, схиливши голову Мері на груди, співав у неї в обіймах «На берегах Вобешу». І проспівав усе від початку й до кінця, не зважаючи на одчайдушний галас, що його зчинили дві баталії, одна на сусідній площадці, друга в протилежному кінці вагона, доки їх урешті погамували під жіночий вереск і брязкіт розбитого скла полісмени, які супроводили потяг.

Біллі завів сумної пісні про ковбоя з одноманітним приспівом «Поховайте мене у преріях диких».

– Ви цієї ще ніколи не чули; її часто співав мій батько, – сказав він, скінчивши, нарешті, на превелику радість Сексон.

Вона відкрила в ньому першу ваду: йому наче ведмідь на вухо наступив, ані однієї правильної ноти він не міг узяти, – все фальш!

– Я співаю рідко, – додав він.

– Та й добре робить, – пояснив Берт подрузі Біллі. – А ні, то приятелі вбили б його.

– Вони всі глузують з мого співу, – вдався Біллі до Сексон. – А скажіть по совісті, невже я справді так кепсько співаю?

– Ні, ні... не кепсько, а... може, трохи однотонно, – відповіла вона, завагавшись.

– І зовсім не однотонно, – заперечив він. – Ви всі наче змовилися. Закладаюся, що Берт наклепав уже на мене. А тепер заспівайте-но ви, Сексон. Я певен, ви добре співаєте. Це видно по вас.

Вона почала «Коли минуть жнива». Мері й Берт підхопили мелодію, та коли й Біллі спробував до них пристати, Берт штурхонував його ногою, і той замовк. Сексон співала чистим, невеликим, але милим сопрано і почувала, що співає для Біллі.

– Оце справжній спів! – скрикнув він, коли вона скінчила. – Заспівайте ще раз. О, будь ласка. Ви співаєте саме як слід. Чудово!

Його рука простяглася до її руки, й узяла у свою, і коли дівчина заспівала знову, то відчувала, як по всьому її тілі розливається теплий струмінь його сили.

– Диви, як вони побралися за руки! – пирснув Берт. – Немов бояться чогось. Гляньте на Мері й на мене! Підсуньтеся ж одне до одного, мокрі ви курки! Обніміться гарненько! А то це, бігме, впадає в око. Я вже й так маю підозру на вас... Тут щось не те!

Від його натяку щоби Сексон спалахнула.

– Помалу, помалу, хлопче! – докірливо кинув йому Біллі.

– Замовкніть! – додала й собі обурена Мері. – Ви страшенно хамуваті, Берте Вонгопе, і я більше не хочу з вами водитися, – ось вам!

Вона вивільнила руки й відштовхнула його, але за кілька секунд уже пробачила і прийняла знов у свої обійми.

– Слухайте, а чи не податися нам ще кудись учотирьох? – не вгавав Берт. – Тільки ж но вечоріє. Часу маємо вдосталь, – зазирнемо спочатку до кафе Пібста, а там іще кудись. Що ти на це скажеш, Біле? А ви, Сексон? Мері на все пристане.

Сексон збентежено чекала на відповідь цього хлопця, що сидів поруч неї – адже познайомилася вона з ним так недавно!

– Е, ні, – сказав він помалу. – Завтра мені рано вставати. Буде тяжка робота, як, певне, і нашим дівчаткам.

Сексон пробачила йому його немужичність. Вона відчувала, що на світі мають бути такі люди. На такого саме вона й чекала. Їй було вже двадцять два роки. Вперше їй освідчились, коли вона мала шістнадцять. Востаннє, з місяць тому, її сватав старший майстер пральні – добрий, лагідний чоловік, хоч уже старший. А цей ось, коло неї – був дужий, і добрий, і лагідний, і молодий. Вона й сама була ще надто молода, щоб її не вабила молодість. За тим майстром із пральні вона відпочила б від остогидлої білизни, але не мала б ніякісінької втіхи. А за цим, що обіч неї... Вона спіймала себе на підсвідомому бажанні стиснути його руку, що в ній лежала її долоня.

– Ні, Берте, не мороч голови; Біл має рацію, – промовила Мері. – Треба ж нам виспатись. Адже завтра знову крохмальна білизна і цілісінький день доведеться стояти на ногах.

Сексон раптом спало на думку, що вона, мабуть, старша за Біллі, і від цього зробилося холодно й непривітно. Вона крадькома зиркнула на свіже гладеньке обличчя цього хлопчини, і та промениста юність, що так вабила дівчину до нього, нараз почала її дратувати. Звичайно, він візьме дівчину молодшу за себе, молодшу за неї. Скільки йому років? Невже ж він і справді замолодий для неї?! Що недосяжніший здавався він, то непереможніше тягло її до нього. Він був такий дужий, такий привітний. Вона знов і знов переживала всі події цього дня. Білові нічого не можна було закинути. Він був увесь час такий уважний до неї й до Мері. І він порвав її програмку і танцював тільки з нею. Мабуть, вона таки сподобалася йому, а ні, то він би цього не зробив.

Вона тихенько повернула свою долоню й відчула шорсткий дотик його мозолів. Це відчуття було надзвичайно приємне. Він теж повернув руку, щоб її долоні було вигідніше, Сексон боязко чекала, що буде далі. Вона не хотіла, щоб він був такий, як інші чоловіки, і, певне, зненавиділа б його, якби він, по-інакшому зрозумівши цей легкий рух, оповив її стан рукою. Але він того не зробив, і її ще дужче потягло до нього. Видно, він таки мав тонку вдачу. Він не був легковажний, як Берт, і не брутальний, як більшість чоловіків, що їх доводилося їй зустрічати. Сексон уже мала сумний досвід і дуже відчувала брак, сказати б, «лицарства», хоча й сама гаразд не знала, що ця якість має саме таку назву.

До того ж він був ще й боксер. На саму думку про те їй перехоплювало дух. А втім, він зовсім не відповідав тому уявленню, що вона собі склала про боксерів. Таж він і не професійний боксер. Він сказав, що ні. Вона обов'язково розпитає його про це згодом, якщо... якщо він запросить її ще раз. А, мабуть, таки запросить, бо коли хлопець танцює цілий день тільки з однією дівчиною, то не викине ж він її отак раптом з голови. А проте було б добре, якби він і справді був боксер. Думка про це вабила й лякала. Боксери такі страшні й таємничі люди. Вони виходять поза межі звичайного, – це не прості робітники, як от теслі чи пральники. Отже, в них є щось романтичне, вони уособлюють силу. Вони працюють не на хазяїв, а для широкого світу, виступаючи перед публікою, і в героїчній боротьбі сам на сам власними силами відвойовують собі право на розкішне життя. Дехто з них має навіть приватні машини й подорожує з цілим почтом тренерів і челяді. Може, Біллі тільки через свою соромливість сказав, що кинув бокс? Але в нього на руках мозолі. Це доводить, що він таки й справді відмовився від боксерства.

Розділ VI

Вони попрощалися біля хвіртки. Біллі стояв зніяковілий, і це сподобалося Сексон. Він не був такий самовпевнений та зарозумілий, як інші хлопці. Обоє мовчали. Вона вдавала, що квапиться додому, а в глибині душі ревно чекала на ті слова, що їй так хотілось від нього почути.

– Коли ж я вас побачу знову? – спитав він, тримаючи її за руку.

Вона радісно засміялася.

– Я живу далеченько. У Східному Окленді, – пояснив він. – Знаєте, коло стаєнь. Ми працюємо переважно там, тому я рідко буваю у ваших краях. Проте, – його рука стиснула дужче її долоню, – ми з вами обов'язково ще колись потанцюємо разом... Ось в Оріндорському клубі у середу танці, якщо ви вільні... Чи, може, ні?

– Вільна, – сказала вона.

– Тоді до середи. О котрій зайти по вас?

І коли вони обговорили всі деталі, й він погодився, що їй слід таки протанцювати кілька танців з іншими кавалерами, по тому, як вони ще раз побажали одне одному на добраніч, його рука стиснула ще міцніше її долоню, і він притягнув її до себе. Вона злегка опиналася, – більше задля годиться, бо так уже заведено. А проте їй хотілося поцілувати його, як ще зроду не хотілося цілувати жодного хлопця. І коли вона підставила йому своє обличчя, вона зрозуміла, що поцілунок його чесний. У ньому не було будь-якого прихованого наміру. Безпосередній і лагідний, майже цнотливий, як він сам, поцілунок той свідчив, що Біллі не вельми досвідчений у прощаннях з дівчатами. Зрештою, не всі ж чоловіки брутальні, – промайнуло у неї в думці.

– На добраніч, – прошепотіла Сексон; хвіртка рипнула під її рукою, і Сексон хутко дійшла додому вузькою стежкою, що завертала за ріг будинку.

– До середи, – тихо гукнув він їй навздогін.

– До середи, – відповіла вона.

Але в сутінку вузького проходу між двох будинків Сексон спинилася, радісно прислухаючись до відгуку його ходи по асфальтованому тротуарі. Ввійшла вона в дім аж тоді, коли хода зовсім стихла вдалині. Затильними сходами вона піднялася вгору й через кухню прошмигнула до своєї кімнати, дякуючи небу, що Сара спить.

Сексон запалила газ і, скидаючи свого оксамитового капелюшка, відчула, що губи її ще тремтять від Білліного поцілунку. Але ж такий поцілунок ще нічого не означає. То вже так у юнаків заведено. Всі вони це роблять. Проте їхні прощальні поцілунки ніколи не бриніли, а ось оцей – бринить у неї не тільки на губах, а й у голові. Що сталося? Що це таке? Під впливом якогось раптового імпульсу Сексон глянула на себе у свічадо. Очі її сяяли від щастя, її ніжно-рум'яні щоки зашарілися й немов пашіли полум'ям. Свічадо відбивало наймиліше личко, – тож Сексон мимоволі всміхнулася з радощів та задоволення, і усмішка її стала ще ширша, коли в тому свічаді відбилися дві рівні смужки міцних білих зубів. Чого б таки не сподобалося Біллі це личко? – промайнула в неї неспівлива думка. – Іншим чоловікам воно ж до вподоби! Навіть дівчата визнають, що вона гарненька. Чарлі Лонгові вона, мабуть, таки добре запала в око, – не дурно ж він не дає їй просвітлої хвилини.

Вона скосила очі на краєчок свічада, де стриміла за рамою його фотографія, здригнулася, і гримаса огиди пробігла в неї по обличчі. В очах Чарлі прозирало щось жорстоке й звіряче. Він таки й справді наче звір. Оце вже рік, як він напосідає на дівчину. Інші хлопці бояться тепер з нею гуляти – він усіх порозганяв. Немов раба яка, мусила вона приймати його упадання. Сексон пригадала молодого бухгалтера з їхньої пральні – то був уже не робітник, а справжній джентльмен із м'якими руками й ніжним голосом; а Чарлі побив його крадькома, десь із-за

рогу, за те, що той насмілювався запросити її до театру. Що могла вона вдіяти? Боячися за цілість свого джентльмена, вона не насмілилася вдруге прийняти від нього запрошення.

Аж ось у середу ввечері вона піде з Біллі! Біллі! Серце їй затріпотіло. Звичайно, Чарлі наробить бешкету, але Біллі захистить її від нього. Хотіла б вона побачити, як Чарлі кине́ться на Біллі і як той його огріє.

Не довго думаючи, вихопила вона фотографію з-за рямців і кинула долілиць на комод. Фотокартка впала обіч маленької скриньки, оббитої темною потертою шкірою. Неначе образившись на таке блюзнірство, Сексон знову схопила осоружну картку й пошпурила через усю кімнату в куток. Потім узяла в руки шкіряну скриньку. Натиснувши пружину й відкривши скриньку, вона вп'ялася поглядом у дагеротип маленької, стомленої жінки з розумними сірими очима й ніжно обведеними виразними губами. В середині, на оксамитній оббивці, було вибито золотими літерами: «Карлтонові від Дезі». Сексон шанобливо прочитала той напис, – то було ім'я її батька, якого вона зовсім не знала, та ім'я її матері, яку вона знала дуже мало, хоч затимила назавше, що її мудрі, сумні очі були сірі.

Не вважаючи на те, що Сексон змалку не при звичаїлася до релігійних обрядовостей, з натури була вона глибоко релігійна. Але її думки про бога були туманні й невиразні, і це її щиро бентежило. Вона ніяк не могла уявити собі бога. А тут, на старому дагеротипі, перед її очима було щось цілком реальне; цей образ давав їй так багато і, здавалося, може дати ще безмежно більше. Сексон не ходила до церкви. Ця скринька була її небесний вівтар, її святе святих. Вона зверталася до неї – і в часи турботи, і коли її гнітила самотність, шукаючи поради, підтримки та втіхи. Сексон відчувала себе інакшою, ніж її товаришки, і, вдивляючись у материне обличчя, намагалася знайти в ньому риси духовної схожості з собою. Адже ж її мати була теж не така, як інші жінки. Мати була для неї те, що для інших є бог. Цього ідеалу дівчина силкувалася не зрадити, не занедбати й не зневажити. Вона насправді знала про свою матір надто мало, отже уявлення про неї склалося в Сексон з її власних домислів та фантазій, але того дівчина не була свідомо. Протягом багатьох років плекала вона цю легенду про свою матір.

Але невже ж то була тільки легенда? Сумнів цей гостро вколов дівчину. Висунувши нижню шухляду комода, вона витягла звідти старенького портфеля. Випали пожовклі, збляклі рукописи, і від них дихнуло далеким ніжним ароматом давно минулих літ. Письмо було тонке, добірне, з вибагливими закрутками, – так звичайно писали півстоліття тому. Читаючи, вона проказала рядки:

Немов еолової арфи ніжні струни,
Співає муза у твоїх піснях;
Рівнин каліфорнійських пишні вруна
Луною рознесуть їх по світах.

Утисячне спитала вона себе, що то за «еолова арфа»; а проте – скільки краси й піднесення давали їй спогади про напівзабуту надзвичайну її матір! Сексон замислилася на хвилину і розгорнула другий рукопис, на якому стояло: «Присвята К. Б.». Карлтонові Брауну, її батькові, присвятила цього любовного вірша її мати. Сексон схилилася над рядками поезії:

Втекла від юрби я, від сміху й розмови,
До гаю, до статуй: там листя співало...
Заквітчаний Вакх і Цариця любові,
Пандора й Психея в задумі мовчали.

Це теж було понад її розуміння. Але вона вдихала в себе красу тих рядків. Вакх, і Пандора, і Психея – вабливі талісмани, чарівні ймення, що ними немов заклинала мати. Та, на

жаль, – розгадати цю таємницю могла тільки вона. Дивні, беззмістовні слова, хоч вони сповнені глибокого змісту! Її подиву гідна мати знала, що вони означають.

Сексон з протягом вимовила вголос ці три слова, літеру по літері, бо не наважилася прочитати їх швидко, – не знала-бо, як їх вимовляти; і в її свідомості сяйнуло їхнє величне значення, глибоке й неосяжне. Думка Сексон завмерла й зупинилася на сліпучих гранях недосяжного для неї світу, – гранях, що сяяли, мов зорі, – де її мати почувалася так вільно. Задумано, знову й знову, перечитувала вона ці чотири рядки. То був блискучий промінь в її світі, сповненому привидами горя й турботи, що серед них снувалося її життя. Тут, у цих таємничих, співучих рядках, крився ключ. Якби тільки схопити його – все враз стало б зрозуміле. Цього вона була цілком певна. Вона б зрозуміла тоді, чому в Сари такий гострий язик, чому брат її такий нещасний, чому Чарлі Лонг такий жорстокий, чому він побив бухгалтера, чому днями, місяцями, роками мусить вона працювати над прасувальною дошкою.

Вона пропустила строфу, якої зовсім не змогла зрозуміти. Очі її безнадійно перебігли на інші рядки:

Ще в сутінях оранжереї ясно,
Ще б'ється промінь золотий в вікно...
На захід сонце йде, і скоро світло згасне,
Бурштинне світло – мов старе вино.

Блищить воно на мармуровім чолі
Наяди, що схилила ніжний стан...
За мить позолотить їй плечі голі
І з рук її тонких пірне в фонтан.

– Гарно, гарно як, – зітхнула Сексон. А тоді, приголомшена тим, що вірш такий довгий, згорнула рукопис і вклала його у портфель. І знову схилилася над шухлядою, шукаючи серед зібраних там реліквій ключа до нерозгаданої матеріної душі.

Цим разом вона витягла перев'язаний стьожкою невеличкий пакунок у тонкому папері. Вона обережно розгорнула його, з глибокою побожністю священика перед вівтарем. З пакунка визирнув червоний єдвабний іспанський корсаж, який своїми планшетками з китової рогівки скидався на маленький корсет; такими оздобами звичайно прикрашали себе жінки піонерів, що пройшли від краю до краю простори прерій. То був ручний виріб, – типовий каліфорнійсько-іспанський взірєць забутих часів. Навіть китову рогівку вистругано з сирового матеріалу, купленого, мабуть, безпосередньо на китобійній шхуні, що торгувала шкурою та китовим лоєм. Чорним мереживом облямувала того корсажа її мати. Ці три чорні оксамитні стрічки пришила вона до нього своїми власними руками.

Сексон схилилася над цими речами, вдавшись у задуму. Це було щось реальне. Це вона розуміла. Вона поклонялася цим речам так, як поклонялися люди на землі богам, власними руками зробленим, хоча віра їхня й стояла на доказах зовсім невпійманих.

Пасок був двадцять два дюйми завдовжки. Сексон у цьому пересвідчилася не раз. Вона встала й обвила його круг свого стану. Це була частина звичного ритуалу. Корсаж їй майже впору. В деяких місцях він навіть зовсім сходився. Без сукні він прийшовся б їй до міри, – акурат, як приходився матусі. Цей спогад про давні піонерські мандри в Каліфорнійській Вентурі найбільше зворушував Сексон. Червоний корсаж немов зберігав відслід постаті її матері. Виходить, зовні вона вся в матір; її вправність і спритність у праці, що так дивували інших, то був дар теж від матері. Так само всі колись зчудовано дивилися на її матір, тендітну, як лялечка, – найменше й наймолодше створіння в кремезній піонерській родині, – а проте всі шанували її надзвичайний розум, завжди питали її поради, – навіть брати й сестри, що були

на який десяток років старші за неї. Це вона, Дезі, тупнула своєю маленькою ніжкою й довела, що конче треба переїхати з Колузької низовини, пойнятої лихоманкою, до здорових гористих просторів Вентури; хто як не вона не зморгнула перед батьком – завзятим старим вояком, загартованим у борні з індіанами, – і змагалася з цілою родиною за те, щоб Віла віддалася за свого обранця; хто як не вона повстала проти своєї сім'ї та узвичаєної моралі, вимагаючи для Лаури права на шлюбне розлучення зі своїм чоловіком, що його хистка вдача межувала зі злочином; а з другого боку – хто ж як не Дезі стримувала, об'єднувала рідних і родичів, коли якесь непорозуміння або чиясь лиха воля загрожувала розколоти сім'ю.

Миротворець і бунтар водночас! Усі давні перекази, мов тіні, проходили перед очима Сексон. Вона їх добре знала, бо відживляла не раз; вони гостро врізалися їй у пам'ять із найдрібнішими деталями, дарма що на власні очі вона тих подій і не бачила. Щодо деталей, то вони були витвором її власної фантазії: вона ж бо зроду не бачила ні вола, ні дикого індіанина, ані степового шарабана. А проте перед очима їй пропливала яскрава картина: сонцем напоєна блискуча курява, що її збили сотні сотень копит; через увесь континент зі сходу на захід повагом сунуть обози виголоднілих за землею англосаксів. Цей образ був частиною її істоти. Вона зросла на цих традиціях і чула оповідки з уст тих, що брали колись участь у славному переході. Вона виразно бачила у своїй уяві довгу валку шарабанів, змарнілих засмаглих чоловіків попереду, парубків, що підганяють знесилених волів, бачила, як ті падають з утоми, як їх зводять батогами на ноги, як вони падають знову. А над тим усім летюче марево пряде золоті ниточки, вони сплітаються в блискуче прядиво, і з нього виринає постать її маленької непокірливої матері, що їй поминув восьмий рік, а тоді дев'ятий, доки великий перехід закінчився, – виринає образ чарівниці й законодавиці, що в кожній справі знала тільки свою власну волю, а справа і воля її завжди були добрі й слушні.

Сексон бачила Панча – маленького цупкошерстого скайтер'ера з чесними очима, що плентався за людьми протягом довгих місяців і, врешті, скривів на ногу, – його хотіли покинути в прерії напризволяще; вона бачила, як крихітка Дезі сховала того Панча в шарабані; бачила, як Дезин здичавілий, знеможений старий батько знайшов у шарабані той кількафунтовий баласт, – додаток до вантажу, що його ледве волокли знесилені воли. Сексон бачила його лют, як він схопив Панча за загривок. І бачила Дезі між цівкою довгої рушниці й маленьким собачам. І бачила Дезі, котра відтоді багато днів натужно йшла солончками слідом за шарабаном, знемагаючи з шаленої спеки, спотикаючись у куряві із хворим цуциком, якого вона несла на руках, мов немовля.

Але найяскравіше ввижалася Сексон сутичка під Літл-Медоу... Дезі у святковому білому вбранні, оперезаному биндою, зі стрічками й круглим гребінцем у волоссі виходить з-під захисту шарабанів, поставлених півколом і зчеплених колесами, – де стогнуть поранені й марять у гарячці про чисті джерела; вона йде з маленькими відерцями в руках через залитий сонцем, покритий квітами луг, минаючи озброєних індіан, що з подиву аж заціпили, до водойми за сто ярдів і... повертається цілою назад.

Сексон палко поцілувала червоний іспанський корсаж і похапцем згорнула його, з вогими ще очима повертаючись від своєї чарами обвіяної матері, від дивних загадок буття – до дійсності.

Лежачи в ліжку, Сексон, однак, знову силкувалася воскресити ті кілька сцен з матір'ю, що врізалися в її дитячу пам'ять. Вона любила так засинати. Приємно було поринати в подібну до смерті прірву сну, коли образ матері до кінця не зникав із затуманеної уяви. Але ця мати не була ні степова Дезі, ані Дезі з дагеротипу. Ті Дезі існували до Сексон. Мати, яку вона бачила засинаючи, була набагато старша, знесилена безсонними ночами, але не зламана горем; бліда, худа, привітна; жила вона тільки силою своєї волі і тільки силою волі не попускала себе збожеволіти, хоч усе-таки не могла заснути бодай на хвилину, і ніякі лікарі не спроможні були дати їй жаданого сну. Вона снувала, завжди снувала по хаті, від ліжка до крісла, і знову до

ліжка, протягом довгих нестерпних днів та тижнів, і ніколи не скаржилась, дарма що її усміхнені уста кривилися з болю, а мудрі сірі очі, – все ще мудрі й сірі, – стали надзвичайно великі й незміряно глибокі.

Цієї ночі Сексон довго не могла заснути: неспокійна її мати з'являлася й зникала, а в проміжках поставало обличчя Біллі з його немов затуманеними сумовитими й гарними очима і пекло її склеплені повіки. І ще раз, уже майже поринувши у хвили сну, вона запитала себе: «Невже це суджений?»

Розділ VII

Робота в прасувальні посувалася як завжди, але три дні, що залишалися до середи, тяглися дуже довго. Сексон замислено наспівувала, схилившись над своєю дошкою, а глянцева білизна так і вилітала з-під її бистрої праски.

– Ну, як це ти так потрапляєш? – дивувалася Мері. – Незчуєшся, як тринадцять, а мо, й чотирнадцять доларів за тиждень виробиш!

Сексон засміялась – і в клубах пари, що звивалася з-під її невсипущої праски, затанцювало в неї перед очима золотими літерами слово середа.

– Ну, що ти скажеш про Біллі? – спитала Мері.

– Мені він подобається, – щиро відповіла Сексон.

– Гляди, щоб часом далі не зайшло.

– Як захочу, то й зайде, – задирливо кинула Сексон.

– Краще нехай не заходить, – застерегла Мері. – Тільки голову собі заморочиш. Вів не одружиться. Багато дівчат уже пересвідчилися. Вони всі до нього липнуть.

– Я не липну до нього, і взагалі не маю такого звичаю.

– Ти як собі хоч, а я тебе попередила, – закінчила Мері.

Сексон споважніла.

– Хіба він... не... – почала вона, і в очах її промайнуло запитання, якого вона не наважилася промовити.

– Та ні, зовсім не те! Хоча – що могло б стати йому на заваді? Він хлопець такий, що пошукати б! Але не бабій: потанцює, покрутиться, погуляє, а далі – аніні. Не одна вже облизня спіймала у нього. От і зараз – їй-бо, добрий десяток дівчат закохані в нього. А йому до всіх байдуже. Ну, хоча б Лілі Сендерсон, ти її знаєш. Ти її бачила минулого літа на слов'янській гулянці у Шелмаунді – така висока, гарна, білявка, що все ходила з Батчем Вілоузом.

– Так, пригадую, – сказала Сексон. – І що ж вона?

– Ну, в неї вже все було гаразд із тим Батчем, аж тут Біллі й собі почав з нею танцювати, коли побачив, яка вона метка до танців! Ну танцює й танцює... А Батч, звісно, не полохливий. Він підскочив до Біллі та при всіх почав йому вичитувати, а тоді – застеріг. Біллі стоїть собі та слухає, знаєш, отак – напівсонно та спокійно, як то в нього буває. А Батч усе розпалюється, розпалюється, й усі чекають, що ось-ось хлопці зітнуться.

Тоді Біллі й питає: «Ти вже скінчив?» – А Батч йому: «Так, скінчив, а тепер, – що ти мені скажеш?» І, що б ти думала, він сказав, як усі на нього повитріщалися, а Батчові очі аж кров'ю налилися? «Та нічого, – каже, – не скажу, Батче». Так і сказав. А Батч так остовпів, що його можна було б пірцем на землю звалити. «Ти з нею більше не танцюватимеш?» – каже Батч. «Звісно, ні, як ти кажеш, що не можна», – каже Біллі. Отак і сказав.

Якби це зробив хто інший, усі б його мали за страхополоха, почали б зневажати. Але Біллі – ні. Бачиш, він себе скривдити не дасть; всяке зна, що він боксер, і коли він поступився місцем і не помірявся з Батчем силою, то, звичайно, не тому, що злякався. Просто йому до Лілі було байдуже; це-бо вона втьопалася в нього по вуха!

Ця історія дуже стурбувала Сексон. Дівчина мала свою жіночу гордість, та вона не надто була певна у своїй здатності скоряти чоловічі серця. Біллі залюбки танцював з нею, але, хто зна, – може, це й усе? Якщо Чарлі Лонг напосаде на нього, то, може, він відступиться і від неї, як від Лілі Сендерсон відступився? Кажуть, йому за шлюб байдуже; але ж Сексон добре бачила, що для кожної він добра партія. Не диво, що дівчата за ним бігають. Він скоряє не тільки жінок, а й чоловіків. Чоловіки його люблять. Берт Вонгоп мало не закоханий у нього. Вона згадала п'яного різника в ресторані Вілз-парку, що підійшов до їхнього столу й перепросив Біла, згадала ірландця, що одразу притих, коли дізнався, з ким має справу.

«Певно, дуже розбещений хлопець», – не раз уперто наворачталася їй думка, та Сексон відганяла її: ні, це несправедливо! Він був такий м'який і гречний, але разом із тим нестерпно загайний. Сам він ні до кого не чіплявся, хоч був найдужчий з усіх парубків. Сексон усе не могла забути історії з Лілі Сендерсон. Лілі його не цікавила, тим-то він і не став між нею та Батчем і відразу вступився. Берт, наприклад, ніколи б так не повівся, хоч би з простого зухвальства. Зчинилася б бійка, хлопці поворогували б, а Лілі яка від цього полегкість? А ось Біллі вчинив саме так, як слід, і зробив це з притаманною йому незворушністю, аби нікого не образити. Від цього він ставав для Сексон все більш жаданий і все менш приступний.

Кінець кінцем вона придбала ще одну пару шовкових панчішок, які кілька тижнів була вагалася купувати, а ніч проти середи просиділа, куняючи над шиттям нової блузки, і раз у раз чула Сарине бурчання, що вона так багато переводить газу.

На Оріндорському балі у середу ввечері далеко не все їй було приємне. Сексон прикро було дивитись, як безсоромно дівчата запобігали перед Білом, а його привітність до них аж дратувала її. Проте вона мусила визнати, що Біллі зовсім не допікав до серця іншим хлопцям так, як допікали їй дівчата. Вони мало не самі кликали його, щоб він потанцював з ними, і цього настирливого упадання вона не могла не помітити. Сексон вирішила, що сама вона нізащо не кине́ться Білові на ший, і відмовила йому в кількох танцях; незабаром стало ясно, що тактика її правильна, Сексон зумисне давала йому наздогад, що вона подобається іншим чоловікам, – адже ж він виявляв перед нею – хоч і несвідомо – свій успіх в інших жінок!

Для Сексон настала щаслива хвилина, коли Біллі спокійно знехтував її відмовою і домігся, щоб вона протанцювала з ним на два танці більше, ніж обіцяла. Її і врадувало, і розсердило те, що вона ненароком почула з розмови двох дебелих дівчат із консервного заводу. «Диви, як ця фітюлька прив'язла до нього, – аж гидко!..» – сказала одна. І друга: «Бодай би вже бігала за хлопцями свого віку! А то полює на недолітків...» І з цими словами дівчата подалися далі, не маючи навіть гадки, що їх підслухано, хоч мова їхня шпигнула Сексон, а гаряча хвиля гніву залила їй щокі.

Біллі провів її додому і поцілував біля хвіртки, коли вона погодилась піти з ним у п'ятницю ввечері на танці до зали «Джерманія».

– Я, правду кажучи, туди не збирався... – сказав він. – Але якщо ви скажете слово... Берт там теж буде.

Другого дня за прасувальною дошкою Мері повідомила її, що вони з Бертом умовилися піти в п'ятницю до «Джерманії».

– А ти підеш? – спитала Мері.

Сексон кивнула.

– З Біллі Робертсом?

Сексон знову кивнула; і Мері, тримаючи праску в повітрі, кинула на подругу пильний і зацікавлений погляд.

– Ну, а коли Чарлі Лонг устряне?

Сексон низала плечима.

З чверть години вони прасували мовчки й хутко.

– А втім, як він поткнеться, то, може, дістане по заслугі, – вирішила Мері. – Ото б подивитись, як йому накладуть!.. Бо ж такий нахабник!.. Усе залежить від того, що почуває Біллі... до тебе себто.

– Я не Лілі Сендерсон, – обурено озвалася Сексон. – Я ніколи не допущу, щоб Біллі Робертс дав мені відкоша.

– Допустиш. Нехай-но тільки Чарлі Лонг устряне! Повір мені, Сексон, він таки кепська людина. Згадай-но, що він утнув містеру Муді! Як налупив його! А містер Муді такий же смирний – води не сколихне... Ну, а з Біллі Робертсом то, звісно, так не пройде.

Того самого вечора під дверима пральні на Сексон уже чекав Чарлі Лонг. Коли він привітався й рушив обіч неї, серце Сексон болісно стиснулось, як завжди, коли вона була близько від Чарлі. Зі страху вона пополотніла. Її лякала нецеремонність цього кремезного здоров'я; вона боялася його карих очей, свавільних і самовпевнених; боялась його величезних ковальських рук і товстих волохатих пальців. Він неприємно вражав око, а ще дужче вражав її тонку чутливу вдачу. Та не сама його сила відштовхувала її, а характер тої сили і те, що він нею зловживав. По тому, як він так побив тихого містера Муді, Сексон цілих півгодини була сама не при собі. Досить було згадати ту страхоту – і їй уже мліло серце. А ось коли Біллі запекло бився у Віл-парку, – то не викликало ніякої огиди, то було щось зовсім інакше. Вона відчувала різницю, хоч не могла б її пояснити. Вона тільки знала, що руки й душа в Лонга брутальні.

– Щось ви така бліда й змучена, – почав Чарлі. – А чого б вам не кинути роботи? Адже однаково колись доведеться. Хоч би там що, кізенько, а від мене не відкараскаєтесь!

– А може, й відкараскаюсь? – заперчила вона.

Він зухвальне зареготався.

– Шкода й заходу, Сексон. Вам суджено бути місіс Лонг, і ніде ви не дінетесь – покладіться на мене.

– Оце б мені таку впевненість! – відказала дівчина з легким сарказмом, якого Лонг і не зауважив.

– Кажу ж вам, – провадив він далі, – одного ви можете бути певні, що я свого певний. – Йому сподобався власний дотеп, і він зареготався ще голосніше. – Чого я хочу, того досягаю, а коли щось на перешкоді – я його копняком. Зрозуміли? Нам судилося жити вкупі, – та й по всьому; тож вам нема чого комизитись – замість пральні йдіть працювати до моєї хати. Та й роботи в мене, що не перетрудитесь. Я заробляю грубі гроші, матимете всього досхочу. Оце я й зараз дременував сюди з роботи – нагадати вам усе ще раз, аби вже не забули. Я ще й не їв сьогодні, – усе тільки про вас думаю!..

– То краще пішли б та підїли, – порадила Сексон, хоч добре знала, що його не так і легко позбутися.

Сексон майже не чула, що він казав. Вона раптом подумала, що дуже стомлена, дуже маленька і дуже квола поруч цього велетня. Невже він ніколи не дасть їй спокою? – розпачливо спитала вона сама в себе... І враз немовби все її майбутнє життя простелилося в неї перед очима: скрізь і завжди за нею назирцем постать і вид цього волохатого коваля.

– Годі, кізенько, не пручайтесь-бо, – провадив він далі. – Зараз славна літня пора, саме для весілля.

– Але ж я зовсім не збираюся йти за вас! – обурилася Сексон. – Я вже казала це вам тисячу разів.

– Ет, забудьте! Викиньте ці дурущі з голови! Звісно, ви підете за мене. Це факт. А зараз я скажу вам ще один факт. У п'ятницю ввечері ми з вами чкурнемо до Фріско. Там ковалі влаштовують бучну вечірку.

– Я й не збираюся, – заперчила Сексон.

– Ну, то зберетесь, – відказав упевнено Чарлі. – Повернемося з останнім пароплавом, і ви нагуляєтеся досхочу. Я приведу вам найкращих танцюристів. О, я не такий уже й зажерливий і добре знаю, що ви любите танцювати.

– Кажу ж бо вам, що я не можу, – знову промовила Сексон.

Він підозріливо глянув на неї з-під куцистих брів, що на перенісці зрослися в суцільну чорну смугу.

– Чому не можете?

– Я вже обіцяла, – відказала вона.

– Кому?

– Це вас не обходить, Чарлі Лонгу. Я не вільна, і край.

– Дуже обходить! Пам'ятаєте того нікчемного блазнюка бухгалтера? Ну, то не забувайте, як йому перепало.

– Будь ласка, дайте мені спокій! – з серця вирвалося в неї. – Невже ви й разу не можете бути порядніший?

Коваль глузливо засміявся.

– Якщо якийсь блазнюк надумав стати поміж нами, то я йому покажу, де раки зимують... Отже, в п'ятницю ввечері? Еге ж? А де?

– Не скажу.

– Де? – спитав він удруге.

Її губи були щільно стиснуті, а на щоках виступили червоні плями гніву.

– Чи ти ба! Ніби я й сам не вгадаю! Звичайно, в «Джерманії»! Гаразд, я буду там і проведу вас додому. Втямили? І краще скажіть вашому блазнюкові, нехай забирається до дідька, коли не хоче доброї прочуханки.

Сексон обурило це так, як тільки може обурити жіночу гордість негречне поведіння її кавалера, і вона ледве стрималася, щоб не крикнути Чарлі в лице славне ймення свого нового оборонця. Але враз і злякалась: Біллі проти кремезного Чарлі видається хлоп'ям. Принаймні таким їй видається. Вона згадала перше враження від його рук і глянула крадькома на руки цього чоловіка. Вони наче вдвоє більші за Білліні, а ще ж і вкриті волоссям, вони свідчать про величезну силу. Ні, Біллі не здолає подужати таку здорову звірину! І не треба, щоб вони мірялися силами. А потім у Сексон промайнула неспівна надія, що, може, таємнича, неймовірна спритність, притаманна боксерам, якось допоможе Біллі провчити цього забіяку і визволить її від нього. Вона зиркнула на Чарлі ще раз, і знову сумнів узяв її. Які ж то широкі в нього плечі, не даремно ж розпирають піджак дужі м'язи, а біцепси горбом стоять під рукавами!

– Якщо ви тільки здіймете руку на кого-небудь, із ким я... – почала вона.

– Йому, звісно, добре перепадє, – ошкірився Лонг. – Котюзі по заслугі. Кожному блазнюкові, що стає між хлопцем та його дівчиною, треба дати прочуханки.

– Але я не ваша дівчина і, що б ви там не казали, ніколи нею не буду.

– Лютуйте, голубонько, – кивнув він схвально. – І це мені в вас до вподоби. – У-у, яка гаряча! Люблю жінок з перцем! А то ж нащо чоловікові якась гладка корова? Еге ж, колода мертвецька! А ви в мене жива, та ще й така запекла!

Сексон зупинилась біля свого будинку й поклала руку на хвіртку.

– Прощайте, – сказала вона. – Мені час додому.

– Виходьте пізніше, погуляємо в Айдор-парку, – запропонував він.

– Ні, я щось нездужаю. Повечеряю і одразу до ліжка.

– Ага, – глузливо прокоментував він. – Набираєтеся сили, щоб завтра ввечері гасати, еге ж?

Вона нетерпляче стукнула хвірткою і ввійшла на подвір'я.

– Я вас попередив, – додав він, – Якщо ви підете завтра не зі мною, хтось буде битий.

– Сподіваюся, що ви, – дала вона йому відкоша.

Він закинув голову назад, зареготався і, випнувши могутні груди, підважив свої ручиська. Цей рух нагадав їй бридку здоровезну мавпу, яку вона бачила колись у цирку.

– Що ж, бувайте! – сказав він. – Побачимось завтра ввечері в «Джерманії».

– Я не казала вам, що буду саме в тій залі.

– Але й не казали, що не будете. Дарма, – я однаково прийду і проведу вас додому, так і знайте. Та не забудьте залишити для мене якнайбільше вальсів. Оце так. А лютуватись – лютуйте собі на здоров'я, це вам личить!

Розділ VIII

Коли музика змовкла, Сексон, спираючись на руку Біллі, зупинилася з ним коло широких дверей до танцювальної зали. Вони шукали вільного місця сісти. Аж раптом де не взявся Чарлі Лонг; очевидячки, оце тільки прийшовши сюди, він заступив їм дорогу.

– То це ти – перечепа, га? – сердито вигукнув він, і його брови погрозливо стиснулись.

– Хто? Я? – спокійно спитав Біллі. – Помиляєшся, молодче. Я ні до кого не чіпляюсь.

– Я тобі голову провалю, як зараз же відси не заберешся!

– Мені зовсім не хочеться з головою розлучатися, – протяжно відказав Біллі. – Ходімо, Сексон. Це сусідство аж ніяк нам не пасує.

Він хотів був пройти, але Лонг ізнов заступив їм дорогу.

– Ти ще занадто свіжий, хлопче! – гаркнув він. – Тра' тебе підсолити. Второпав?

Біллі почухав потилицю і, вдаючи здивованого, промовив:

– Ні, не второпав. Про що це ти?

Але здоровезний коваль презирливо відвернувся від нього й звернувся до Сексон.

– Ходіть-но сюди. Покажіть вашу картку.

– Ви хочете з ним танцювати? – спитав Біллі.

Вона похитала головою.

– Вельми шкодую, молодче, нічого не вдієш, – сказав Біллі, пробуваючи знову пройти.

Та коваль утретє заступив їм дорогу.

– Слухай, манджай на своїх дво, – спокійно сказав Біллі. – Доки вони ще цілі.

Лонг мало не кинувся на нього; руки йому стиснулись у кулаки, одну руку подав він назад, готуючись завдати удару, а плечі й груди випнув. Але тут мимоволі спинився, глянувши на Біллі, що не зрушив із місця: холодні, мов затьмарені, очі Біллі дивились байдуже перед себе, жоден м'яз його не здригнувся. Здавалося навіть, що він не помічає погрозливих замірів. Це було щось зовсім нове в Лонговій практиці.

– Може, ти не знаєш, хто я такий? – задерикувато вигукнув він.

– Ні, знаю, – незворушно відказав Біллі. – Ти чемпіон усіх бійок та скандалів. (На Лонговому обличчі промайнуло вдовolenня.) – «Поліційна газета» мала б дати тобі діамантову відзнаку за напади на дитячі колясочки. Я певен, що якби ти зміг, то потрошив би їх до ноги.

– Облиш, Чарлі, – порадив один з хлопців, що обступили їх. – Це ж Біл Робертс, боксер. Чув про нього? Здоровий Біл.

– Та хай собі буде хоч і Джім Джефріз! Але чого він стає мені на перечепі?

Чарлі не зморгнув, проте навіть Сексон завважила, що він трохи збавив тону. Ім'я Біллі неначе втихомирювало й найзапекліших галабурдників.

– Ви його знаєте? – спитав Біллі в неї.

Вона відповіла тільки поглядом, хоч їй хотілося крикнути так, щоб усі почули, як уївся їй у печінки цей нав'язливий залицяльник.

Біллі обернувся до коваля.

– Слухай, молодче, краще не лізь до мене. Бачив я таких, – ти мені не первина. Та й на який грець ми будемо битися? Може ж, у неї питаємо, яка її думка?

– Ні, це її не обходить. Це моя справа і твоя.

Біллі повільно похитав головою.

– Ні, ти помиляєшся. Її слово тут – вирішальне.

– Ну, то кажіть, – гарикнув Лонг, підступаючи ближче до Сексон. – З ким ви хочете йти? Зі мною чи з ним? З'ясуймо це зразу ж.

Замість відповіді Сексон поклатла й другу руку на руку Біллі.

– Вже й сказала, – кинув Біллі.

Лонг злісно зиркнув на Сексон, а тоді на її оборонця.

– Я ще з тобою поквитаюся! – буркнув він крізь зуби.

Сексон гордо піднесла голову, коли вони відійшли вдвох із Біллі. Її не спіткала доля Лілі Сендерсон, і цей незвичайний юнак, неквапливий та спокійно-розважливий, укоськав-таки велетня коваля, не завдавши йому жодного удару.

– Він напосідається на мене! – прошепотіла вона до Біллі. – Просвітку не дає і б'є кожного, хто до мене підійде. Я більше не хочу його бачити!

Біллі раптом зупинився. Лонг, що нехотя повернувся був іти, теж зупинився.

– Вона каже, що не хоче з тобою водитися, – озвався Біллі до нього. – А як вона каже, то так воно й буде. Хай-но я ще раз почую, що ти чіпляєшся до неї, – я не так коло тебе заходжуся. Зрозумів?

Лонг люто спалахнув, але не озвався.

– Ти зрозумів? – спитав Біллі ще рішучіше.

Коваль рикнув щось у відповідь, що мало означати згоду.

– Ну, то гаразд. Пам'ятай. А тепер – геть із дороги, доки цілий!

Лонг ушився, погрожуючи нишком, а Сексон рушила далі, мов у сні. Чарлі Лонг сплюхував. Він злякався цього хлопчика з ніжною шкірою й блакитними очима. Вона покінчила з Лонгом, – Біл зробив те, на що не зважувався дотепер ніхто з інших чоловіків. І він поставився до неї багато краще, ніж до Лілі Сендерсон.

Двічі намагалася Сексон розповісти Біллі детальніше про своє знайомство з Лонгом, але він щоразу перепиняв її.

– Те все мені байдуже, – сказав він за другим разом. – Тепер ви тут, і цього досить!

Проте вона наполягла на своєму, і коли, схвильована й обурена неприємними спогадами, закінчила, Біллі лагідно поплескав її по руці.

– Не журіться, Сексон, – сказав він. – Лонг просто великий нахаба. Я це враз зрозумів, лиш оком скинувши на нього. Більше він вас не турбуватиме. Знаю я таких молодчаг. Тільки загризається, мов той собака. Думаєте, він уже такий завзятий розбишака? Він тільки з немовлятами хоробрий.

– Але як це ви робите? – спитала вона захоплено. – Чому чоловіки так бояться вас? Ви якийсь незвичайний!

Він зніяковіло всміхнувся і перевів розмову на інше.

– Знаєте, – сказав він, – мені страшенно подобаються ваші зуби. Вони такі білі й рівні, але й не дрібні, як у дитинчат. Вони... вони саме такі, як треба, і пасують до вашого обличчя. Таких гарних зубів я ще в жодній дівчині не бачив! Слово честі, – почуваяся, немов який голодняк, дивлячись на них! Отак би й поїв їх – такі вони гарні!

Опівночі, залишивши Берта й Мері, що ніяк не могли натанцюватись, Біллі й Сексон подалися додому. Він настояв на тому, щоб не засиджуватись, і дорогою пояснив, чому саме:

– Бокс навчив мене берегти свої сили, – почав він. – Наш брат не може цілісінький день працювати, а потім до світу танцювати, і щоб не перевестися. Те саме й з випиванням. Я зовсім не янгол. Я теж колись напивався. Отож-бо знаю, що це таке. Випити я люблю. Люблю пиво, знаєте – такими великими кухлями; але ніколи не видудлюю досхочу. Я вже пробував, та переконався, що то кепська річ. Ось хоч би й цей довготелесий здоровило, що причепився до нас. Я б уже дався йому взнаки, якби до того дійшлося. Звісно, він таки, нівроку йому, галабурдник, але тут ще й пиво його підгарячило. Я це одразу помітив, – тож і всипав би йому бобу, не змигнувши. Фізичний стан людини – то найголовніше.

– Але ж він такий здоровань, – заперечила Сексон. – Його кулаки вдвоє більші за ваші.

– Кулаки – це дурниця. Важливо те, що криється за ними. Він би на мене накинувся, мов звір. Якби я його не зміг подужати одразу, я б ухилився, оборонявся, вичікував. Це знесило

б його доценту: серце сплюхувало б, дихання – все, а тоді я б його пальцем поклав. І він і сам це добре знає.

– Досі мені не доводилося зустрічатися з боксерами, – сказала Сексон, помовчавши. – Ви перший.

– Та я вже давно не боксер, – хапливо заперечив Біл. – Ще однієї речі навчив мене бокс – що треба його кинути. Даремна праця. Сучать тебе, крутять, доки твоє тіло, м'язи, все, все стане міцне й пружне, а шкіра – гладенька, як шовк; здається, проживеш сто років з таким здоров'ям; аж раптом – вилізеш колись з-під каната на ринг, зробиш із двадцять клятих раундів з якимось дужим парубчаком, і за ті двадцять раундів пошарпаєш унівець увесь свій шовк; гульк – і вкоротиш собі віку на цілий рік! А часом то й на п'ять років, а то й на піввіку; трапляється, що й з місця не підведешся. Я стежив за боксерами. Буває – хлопець дужий, як бик, а не минуло й року – вмирає від сухот або запалення нирок, чи з якої іншої хвороби. То що ж тут путнього? Адже ж ні за які гроші не купиш того, що загубив. Ось чому я покинув бокс і знову за хурщика. Я набув собі цього шовку й хочу його якнайдовше зберегти, – ото й усе.

– Ви, мабуть, дуже пишаєтеся, що ви найдужчий з чоловіків, – сказала Сексон тихо, сама пишаючись його силою та спритністю.

– Звичайно, це приємно, – відказав він щиро. – Я радий, що спробував боксу, і радий так само, що кинув його... Так, він багато дечого навчив мене; він навчив бути обережним і стримувати себе. О, якби ви знали, яка в мене була колись вдача, – мов сірник, одразу ж спалахую вогнем! Часом я сам себе боявся, – такий був задерій, що й хтозна... Але бокс навчив мене тримати себе в шорах і не робити такого, щоб потім каятися.

– Та ну вас – адже ви найспокійніша, найдобродушніша людина у світі! – заперечила вона.

– Ні-ні, ви помиляєтесь. Постривайте, побачите ще: часом я можу так вибухнути, що й сам не тямлю, що роблю. О, я скаженію одразу, тільки-но попускаю повіддя!

Від цього натяку на те, що їхнє знайомство триватиме й далі, у Сексон щось радісно затріпотіло в грудях.

– Скажіть, – спитав, він, коли вони підходили до її домівки, – що ви збираєтеся робити найближчої неділі?

– Нічого. Поки що нічого не надумала.

– А що б ви сказали, якби я запросив вас поїхати ресоркою на цілий день у гори?

Сексон відповіла не одразу; на мить вона здригнулася з жаху, згадавши свою останню подорож із ковалем, свій страх, стрибок з екіпажа, а тоді довгі милі блукань крізь темряву ночі, у черевичках на тоненьких підосвах, непевними стежками, де кожен камінець різав ноги. І враз радісна хвиля пойняла її всю: цей-бо чоловік обіч неї – зовсім інший.

– Я люблю коні, – промовила вона. – Я люблю їх, здається, навіть більше за танці, тільки я майже нічого про них не знаю. Мій батько їздив на чалому полковому коні. Він же був капітаном кавалерії. Я його ніколи не бачила, але батько мені чомусь завжди ввижається верхи на цьому коні, з шабельтасом та шаблею при боці. Та шабля тепер у мого брата Джорджа, але Том – це мій другий брат, з яким я живу, – каже, що вона належить мені, бо вони обоє від іншого батька. Бачите, Том і Джордж мені брати тільки наполовину, – ми зведенята. Від другого шлюбу моєї матері знайшлася тільки я одна. То був її справжній шлюб... тобто шлюб з любові.

Сексон раптом зніяковіла від власної балакучості; проте їй непереможно хотілось усе розповісти про себе цьому юнакові: адже ці далекі спогади – були неначе велика частка її самої.

– Кажіть, кажіть далі, – заохочував Біл. – Я люблю слухати про давні часи та про давніх людей. Мої батьки теж такого зазнали, і часом мені здається, що нашим батькам жилося чи не краще, ніж нам. Усе було тоді простіше й природніше. Я гаразд не потраплю сказати, що думаю... Але тільки скажу: не розумію я теперішнього життя. Тепер у нас завелися професійні спілки й об'єднання підприємців, і страйки, і скрута, і безробіття, і ще багато чого. А за давніх часів цього не було. Кожен обробляв свою землю, приносив додому м'ясо з полювання, мав

досхочу поживи та піклувався про своїх старих. А тепер усе пішло шкереберть – і я нічого не второпаю. Може, я такий уже дурний, не знаю... Але ж розповідайте далі про свою матір.

– Бачте, коли моя мати була зовсім молода, вона покохалася з капітаном Брауном. Тоді, ще перед війною, він був простий солдат. Потім почалася війна, і його послали на схід, де точилися бої, а мати поїхала до своєї хворої сестри Лаури, доглядати її. А згодом прийшла звістка, що його вбито під Шайлоу. І вона віддалася тоді за одного чоловіка, що кохав її вже багато-багато років... Він – тоді ще хлопчик, – був із нею в одному гурті, і разом з ним вона переїздила преріями. Він їй подобався, але вона не кохала його по-справжньому. А потім знову прийшла звістка, що мого батька зовсім не вбито. Мати зажурилася, та не змарнувала свого життя. Вона була добра мати й добра дружина, і, хоч завжди сумна, але така лагідна й привітна. Мені здається, що голос вона мала наймелодійніший у світі.

– Була, виходить, молодця, – похвалив Біллі.

– А мій батько так і не одружився. Кохав мою матір ціле життя. В мене зберігається чудовий вірш, що мати йому присвятила. Чарівний вірш, наче музика... Ну ось, минуло чимало часу, як помер мамин чоловік, і тоді вони, нарешті, побралися. Сталося це 1882 року, і жилося їй тоді добре.

Сексон ще багато розповідала Біллі, стоячи коло хвіртки, а коли вони розійшлися, їй дуже хотілося переконати себе, що їхній прощальний поцілунок був трошечки довший, ніж звичайно.

– Отож о дев'ятій? – гукнув він їй через хвіртку. – Про сніданок не турбуйтеся. Я сам усе влаштую. Ви тільки будьте готові рівно о дев'ятій.

Розділ IX

У неділю вранці Сексон була готова навіть завчасу. Коли вона вдруге поверталася з кухні, куди ходила виглядати крізь вікно на вулицю, Сара, як завжди, почала їй вимовляти.

– Сором, гріх накуповувати собі тих шовкових панчіх! – почала вона. – Глянь на мене: день і ніч тупаю, відпочинку не маю, а однак шовкових панчіх не ношу, трьох пар черевичок теж не купую!.. Але господь справедливий, і коли прийде страшний суд, комусь будуть непереливки – кожен дістане по ділах своїх.

Том з люлькою в зубах, пестячи на колінах свого мізинчика, підморгнув сестрі – Сара, мовляв, у кепському настрої. Сексон вдавала, що не чує, і старанно вплітала стрічку в кіски однієї з дівчаток. Сара важко гупала по кухні, миючи й розставляючи посуд після снідання. Нарешті, тяжко зітхнувши, вона випростала спину, зігнувши над зливальницею, і вороже зиркнула на Сексон.

– Ти нічого не скажеш, ні? Чого ж це ти мовчиш? Бо, мабуть, ще маєш крихту сорому. Хто б подумав – крутити любов із боксером! Не бійся, чула я, чула про твій роман із Білом Робертсом! Знайшла цяцю! Стривай лишень, дограєшся, що Чарлі Лонг добре накладе йому!

– Ну, не знаю, – втрутився Том. – Я чув, що Біл Робертс бравий хлопчина.

Сексон тільки всміхнулася знавецьки: перехопивши її усмішку, Сара й зовсім розлютилася.

– Чому ти не йдеш за Чарлі Лонга? Він дуріє за тобою, та й до горілки не охочий.

– Бо надолужує пивом, – заперечила Сексон.

– Правду кажеш, – підтримав її брат. – Я знаю напевне, що в нього й дома завжди стоїть повне барильце.

– Може, й ти дудлив з нього? – гаркнула Сара.

– Може, й так, – згодився Том і обтер губи рукою, немов згадавши смак того пива.

– А чого б йому й не тримати в себе барильця, коли йому так хочеться? – знову повела Сара атаку, скеровану тепер і проти чоловіка. – У нього боргів нема, і він заробляє грубі гроші, – в кожному разі більше, як дехто інший.

– Бо не має на шії жінки й дітей, – відказав Том.

– Бо не переводить грошей на внески до всяких ідіотських спілок.

– Ого, ще і як переводить, – спокійно відповів Том. – Не багато заробив би він у своїй майстерні, та й узагалі в Окленді, якби не ладнав зі спілкою ковалів. Ти, Саро, нічого не тямииш у профспілкових справах. Якби не спілки, ми всі подошли б з голоду.

– Звісно, звісно, – завелася Сара. – Я нічого не тямлю, не доросла! Я просто дурепа! Чи то ж слід отак учити матір при дітях? – Розсатанівши, вона повернулася до свого найстаршого, що, як ошпарений, відскочив назад. – Віллі, твоя мати дурна! Чуєш, синку? Твій батько каже, що вона дурепа, – і каже це їй просто в вічі, та ще й перед вами, дітьми! Незабаром почувеш, що твоя мати сказала, – тож її запроторять у божевільню. Що ти на це скажеш, Віллі? Приємно тобі буде, якщо рідна твоя мати сидітиме у гамівній сорочці, замкнена без світла й сонця, і її битимуть, як негрів-рабів перед війною, Віллі, битимуть, як звичайних чорнопиких негрів! Ось якого ти маєш батечка, Віллі! Ти тільки подумай, Віллі, – мати твоя, що породила тебе, – у божевільні, а навкруги ревуть і кричать біснுவаті, а долі лежать ті, кого на смерть запероли нелюди-сторожі, і вапно розїдає їхні трупи...

Сара вже не могла спинитися; вона змальовувала страшне майбутнє, що готує їй чоловік, сама себе під'юджуючи, а губи бідному хлопчикові, наляканому загрозою якоїсь незрозумілої катастрофи, почали безгучно тремтіти, і він тихо заплакав. Терпець Сексон увірвався.

– Скажи, на бога, невже ми не можемо пробути разом п'ять хвилин без сварки? – вихопилося в неї.

Сара одразу ж забула про божевільню і круто повернулася до зовиці.

– Хто ж тут свариться? – огризнулася вона. – Досить мені рота роззявити, як ви обоє налітаєте немов ті шуліки!

Сексон безнадійно знизала плечима, а Сара знову накинлася на чоловіка.

– Як тобі твоя сестра миліша за власну жінку, то нащо ти зі мною одружився? На якого чорта понаводила я тобі дітей, робила на тебе рук не покладаючи, ні на що перевелася? І яка за це мені дяка? Тепер я вже навіжена, і цим ти дорікаєш мені перед рідними дітьми!.. А що я маю від тебе? Цікаво мені знати, що ти дав своїй жінці, яка варила й пекла на тебе, прала твоє смердюче шмаття й церувала твої діряві шкарпетки, та ночей не досипала над твоїми виплодками, коли вони хворували! Глянь сюди!

Вона виставила безформну набряклу ногу, взуту у величезний, давно не чищений черевик, на якому суха шкіра давно потріскалась.

– Глянь сюди! Кажу тобі, глянь сюди! – Її хрипкий голос ставав щораз пронизливішим. – Ось оце єдині черевики, що я маю. Я. Твоя жінка. І тобі не сором? Де вже там балакати за три пари? Глянь на цю панчошу!

Їй бракувало слів. Раптом вона знесилено гупнула на ослін біля столу і обвела всіх поглядом, сповненим невимовної злості й розпуки. По тому скочила на ноги, як автомат, налила собі чашку холодної кави й так само поривчасто знову сіла. Немов боячись попекти губи, вона налила в мисочку цієї масляної рідини і так і застигла, похмуро дивлячися перед себе. Груді двигали її уривчасто й конвульсійно.

– Ну, Саро, годі, не хвилюйся, не хвилюйся-бо! – стривожено заспокоював її Том.

Замість відповіді, Сара помалу й дуже обережно, немов доля цілих імперій залежала від певності її рухів, перекинула мисочку на стіл догори дном, так само обережно й помалу піднесла праву руку й дзвінко ляснула сторопілого Тома по щоці. І враз пронизливо, хрипко й монотонно заскиглила несамовитим істеричним голосом, а тоді, плюхнувши, сіла на підлогу. Голосила вона, похитуючись тілом вперед і назад, наче її зігнуло неймовірне горе.

Тихий плач Біллі перейшов у рев, і двоє наляканих дівчаток з новенькими стрічками в косах заревли й собі. Томове обличчя застигло й пополотніло, а на щоці в нього палала червона пляма. Сексон хотіла пожалувати його, але не насміла. Том схилився над жінкою.

– Саро, ти нездужаєш. Хай я проведу тебе до ліжка. Я сам тут попораюсь.

– Не займай мене! Не займай! – закричала вона, дико пручаючись.

– Томе, виведи дітей у двір погуляти. В кожному разі виведи їх звідси, – сказала Сексон; вона сама тремтіла і була бліда. – Йди, Томе, будь ласка, йди. Ось твій капелюх. Я сама заспокоюю її. Я знаю як.

Залишившись на самоті, Сексон почала хапливо поратися, над силу намагаючись бути спокійною, бо тільки спокоєм можна було вплинути на цю несамовиту жінку, що з криком звивалася на підлозі. Її огидливе голосіння проривалося крізь тонкі стіни будинку не тільки до сусідніх будинків, але й до вулиці і навіть через дорогу. Серце Сексон прикипіло на думку, що Біллі надійде саме під цей галас. До того ж вона була ображена й обурена до глибини душі. Проте, стримуючи себе, Сексон обняла Сару однією рукою, а другою стала помалу й лагідно водити по її чолі та розпатланому волоссі. Нарешті пронизливий невпинний крик трохи вщух. За кілька хвилин хвора лежала вже, важко хлипаючи, у своєму ліжку, з мокрим рушником на голові й на очах. Сексон і Сара мовчки визнали цей вибух божевілля, як мігрень.

Коли здалеку почувся тупіт копит, а тоді обірвався перед їхнім домом, Сексон уже могла залишити братову й побігти махнути Біллі рукою через парадні двері. На кухні вона застала Тома, що в сумовитій тривозі чекав на неї.

– Усе гаразд, – заспокоїла вона брата. – Приїхав Біллі Робертс, і я їду до нього. Сядь коло неї, може, вона засне. Але не турбуй її. Хай собі робить, що хоче. Якщо вона дозволить

тобі взяти себе за руку – потримай. В кожному разі спробуй. Та передусім – це найголовніше – зміни мокрого рушника на голові.

Том, добродушний і лагідний, був, проте, як здебільшого західні поселенці, здержливий в емоціях. Він кивнув їй і слухняно пішов до дверей, але раптом завагався. Він не сказав нічого, тільки глянув на Сексон з вдячністю й братньою любов'ю. Вона зрозуміла цей погляд і всією істотою відгукнулася на нього.

– Усе гаразд, так, так, усе гаразд! – палко скрикнула вона.

Том похитав головою.

– Ні, не гаразд. Сором, тяжкий сором – ось що це таке. – Він знизав плечима. – За себе мені байдуже. Але за тебе мені прикро. Все твоє життя ще перед тобою, люба моя сестричко. Молоді роки минуть так швидко, що й не скаменешся. Кепський початок дня. Забудь про все мерщій, біжи до свого приятеля та погуляй з ним. – Він спинився біля відкритих дверей, поклавши руку на клямку. Брови його болісно стиснулися. – Хай йому чорт! І хто б подумав! Колись і ми з Сарою їздили кінями в гори. Мабуть, і вона тоді теж мала три пари черевичків. Чи ж можна повірити?

Сексон побігла до себе причепуритися; вона скочила на стільця, щоб іще раз критично поглянути в дзеркальце на стіні, чи гарно лежить на ній полотняна спідниця. Цю спідницю й жакета вона купила в крамниці, але дещо довелося на себе переробити, а щоб здавалося, ніби костюм шито в кравця, всі шви перестрочила у дві смужки. Стоячи на стільці, вона швиденько обсмикала й підтягла спідницю. Все гаразд. Милували око і тонкі щиколодки над низенькими шкіряними черевичками, і граціозна форма пружних литок у нових простих брунатних панчішках. Скочивши зі стільця, вона пришпилила до зачіски матроського капелюшка з твердої білої соломи, обвитого брунатною стрічкою в тон до паска. Потім похапцем міцно потерла свої бліді щоки, з яких Сарина істерика зігнала весь рум'янець, і затрималася на хвилинку, щоб одягти рукавички: колись на «сторінці мод» недільного додатку до газети вона вичитала, що справжні леді ніколи не вдягають рукавичок на вулиці.

Рішуче подавшись через вітальню й повз Сарину спальню, крізь тонкі стіни якої прохлювалося важке сопіння й хлипання, Сексон на превелику силу примусила свої щоки зберегти рожевий колір, а очі весело поблискувати. І вона досягла свого. Біллі й на думку не могло спасти, щоб це жваве юне створіння, яке так легко збігло до нього з ганку, могло допіру витримати боротьбу з вибухом божевільної істерії.

Під саявом вранішнього сонця Біллі мало не засліпив Сексон своєю білявою принадою. На його білих майже ніжно-дівочих щоках грав легкий рум'янець. Сині очі були ще темніші, ніж звичайно, а м'які кучері ніколи ще так не золотилися стиглим колоссям, як тепер. Ні разу досі не бачила вона його таким велично-юним. Коли він усміхнувся до неї, блиснувши білими зубами з-за червоних губ, по її тілі знову розлилося відчуття супкою й відпочинку. Після напівшалених зойків та голосіння братової, величний спокій Білліної постаті втихомирював душу, і Сексон мимоволі засміялася подумки, згадавши, скільки страшного наговорив їй тоді Біллі про свою запальну вдачу.

Вона вже деколи їздила візником, але були то переважно важкі, незграбні, дибкуваті брички, запряжені однією захлялою шкапиною і розраховані на витривалість. Але тут перед нею стояла пара гарячих, неспокійних коней – вони, басуючи, мотали гривами, а їхня блискуча булано-золотиста шерсть свідчила про те, що за все своє славне молоде життя їх ще й разу не здавалося у винайм. Упряж на них була тендітна й легка, дишеть неймовірно тоненький. А Біллі здався невіддільною частиною і владарем цих коней і цього вузького повозу на великих жовтих колесах з гумовими шинами. Як відмінний від інших був цей екіпаж, так і сам Біллі був відмінний від парубків, що возили її на прогулянку в незграбних колясках, запряжених захарчованими шкапами. Він тримав віжки в одній руці, але здержував гарячих молодих коней більше своїм низьким, тихим і спокійним голосом, у якому відчувалася міць і сила волі.

Треба було поспішати. Пильним жіночим оком Сексон одразу помітила юрбу цікавих дітей; голови дорослих теж здивовано визирали з-за фіранок. Вільною рукою Біллі відкинув полотняну запону й допоміг їй сісти обіч себе. Дуже зручне було те пружне сидіння, приємно було відкинутись на високу спинку, оббиту м'якою коричневою шкірою, але ще приємніше було відчувати близькість цього спокійного, певного у своїй силі юнака.

– Як вони вам подобаються? – спитав Біллі, беручи віжки в обидві руки й пускаючи коней, що рвучко ринули вперед. Сексон ще ніколи не бачила таких вправних коней. – Вони, знаєте, хазяйські. Таких коней не наймеш. Він дає їх мені часом, щоб не застоювалися. Якщо їх не привчати до регулярних виїздів, то потім сам будеш не радий. Гляньте на Короля – як виграє! Хіба не розкіш, га? Ач, яка краса! Цей теж нівроку. Його звати Принц. Довелося одягти йому мундштука, бо інакше не втримаєш. Ах ти ж!.. Пустуєш?... Бачили, Сексон? Оце коні! Не коні – змії!

За ними вслід полинули захоплені вигуки сусідських дітей, і, дихнувши на повні груди, Сексон подумала, що її щасливий день, нарешті, почався.

Розділ Х

– Я зовсім не знаюся на конях, – казала Сексон. – Мені зроду не доводилося їздити верхи, а як деколи траплялося правувати, – завжди то були якісь кривоногі шкапи, що раз у раз спотикалися. Але коней я не боюся. Я дуже люблю їх. Мені здається, це в мене вроджене.

Біллі глянув на неї у щирому захопленні.

– Це чудово! Це те, що я люблю в жінці, – сміливість! Бо ж часом як візьму з собою яку дівчину – ну, чисто всі жили повисотує. Ох, як вони мене злостять!.. Нервуються, і тремтять, і вищать, і трясуться... Мабуть, і їздили вони тільки заради мене, а зовсім не заради прогулянки. А мені до вподоби хоробра дівчина, що любить коней. Ось ви справді наче така дівчина, Сексон, – їй-бо, така! З вами є про що побалакати. А з іншими така нудота! Мовчу, наче води в рот набрав. Вони нічого не тямлять, усього бояться... Ви, Сексон, мене розумієте...

– Може, треба народитися з любов'ю до коней, а може, це має бути у тебе в крові, – відказала вона. – Мабуть, я так люблю коні тому, що мені часто ввижається мій батько на своєму чалому. Але хоч там як, а я їх люблю. Коли я була ще зовсім маленька, то раз у раз малювала коні. Мама завжди підохочувала мене до того. Я маю цілий зшиток своїх дитячих малюнків – і там самі тільки коні та коні. Знаєте, Біллі, іноді мені сниться, що я маю коня, свого власного коня. А як часто сниться мені, що я їду верхи або правую кіньми!

– Я вам потім дам правити, – хай тільки вони трохи укоськаються. Тепер вони занадто басують... Візьміться за віжки, ось тут перед моїми руками, і міцно тримайте... Почуваєте? Звісно, – почуваєте. Чуєте, як вони тремтять? Я боюсь вам передати віжки, бо не втримаєте – надто ви легенька.

Очі Сексон засяяли; вона відчула у своїх руках тремтіння вудил і міць прекрасних, гарячих коней; а він, дивлячись на неї, загорався її радістю.

– Чого варта жінка, коли вона не гідна бути рівнею чоловікові? – вигукнув він.

– Люди, що кохаються в чомусь одному, завжди легше сходяться, – відповіла Сексон, шаблonoвою фразою прикриваючи свою радість: адже між ними й справді так багато спільного!

– Знаєте, Сексон, мені доводилося не раз битися, запекло битися, аби здобути перемогу, перед юрбою вічно п'яних, пропаханих куревом, огидних нікчем. Гидко згадати!.. І та покидь, що не знесла б жоднісінького удару в щелепу чи в живіт, – галасувала й ревля, вимагаючи від мене крові. Здумайте – крові! А в самих і риб'ячої крові катма! Слово честі, я волів би боротися перед одним глядачем, – хоча б і перед вами або кимось іншим, – аби він був мені до душі. Тоді б я пишався! Але битися перед отими миршавими, тупоголовими блазнями, полохливими, як кролі, і щоб вони плескали мені... мені? Невже ви дорікатимете, що я покинув оту гидоту? Та краще я битимуся перед старими спрацьованими шкапами, яким місце хіба на звалищі, ніж перед отим бидлом, у якого в жилах не кров, а вода з Контра-Кости, коли там починається дощова година.

– Я... я не знала, що бокс така... така річ, – нерішуче прошепотіла Сексон, випускаючи віжки з рук і знову відкидаючись на спинку поруч із Біллі.

– Не бокс, а юрба, що на нього милується, – раптом заступився він ревниво. – Звісно, бокс може зашкодити молодому хлопцеві, знівечити його здоров'я... Але найгірше дратує мене ця безглузда публіка. Навіть її оплески й хвальні слова принижують мене. Розумієте, що я хочу сказати? Я втрачаю свою гідність. Ви тільки здумайте! П'яниці неспросипенні, страхопуди нещасні, що хворої кицьки бояться, що не гідні й пальта порядній людині подати – і вони стають гопки, верещать і під'юджують мене... Мене! – Раптом Біллі зареготав: Ха-ха! Гляньте на нього! Ото пройда!

Великий бульдог, що крався нишком через вулицю, не звертаючи жодної уваги на запряг, прослизнув надто близько від Принца, і той вищирив зуби, спустив голову й натягнув віжки, щоб схопити пса.

– Наш Принц з натури теж перебієць. Він намагається зцапати пса зовсім не тому, що якийсь дармобит його на собаку нацькував. Він робить так з власної охоти. І це правильно. Бо це природно. Але на рингу, перед тими йолопами!.. Ні, хай бог милує, Сексон...

Сексон скося поглядала на Біллі: як вільно керував він кіньми, що неслися ранковими недільними вулицями, як дужою рукою зненацька він осадив їх і збочив, обминаючи двох хлопчиків, що вовтузилися посеред вулиці з візочком... Вона дивилася на Біллі й раптом відчула в ньому незміряну глибину і міць, таємничу силу темпераменту, зірничі приборканих на дні душі бур, темну похмурість, – як зорі, холодну й далеку, – запеклу дикість вовка і шляхетну дикість расового коня, праведний гнів янгола і невичерпний пал вічної юності. Вона сиділа біля юнака перелякана й приголомшена, – спрагла жінка, що тяглася до нього через усі оті прірви, що прагнула його обіймами й серцем, – і шепотіла до себе, відгукуючись на це почуття всіма струнами своєї душі: «Любий, любий...»

– Бігме, Сексон, – провадив він далі, підхоплюючи обірвану нитку розмови, – часами я так ненавидів їх усіх, що мені хотілося перескочити через канат і врізатися в юрбу з кулаками, аби втямили, що то є справжній бокс! Хоч би взяти той вечір, коли я бився з Біллі Мерфі. Біллі Мерфі! Якби ви тільки знали його. Мій друг. Найкращий, найвеселіший з усіх боксерів! Ех! Ми ходили з ним разом до Дюрантської школи. Ми разом росли. Його двобій був мій двобій. Моє лихо було його лихо. Ми обоє захоплювалися боксом. Нас випускали одного проти одного, і не раз. Двічі ми закінчили внічию. А тоді – раз переміг він; другий раз я. І ось ми зішлись з ним уп'яте, – уп'яте мали змагатися двоє людей, що люблять один одного. Він на три роки старший за мене. В нього жінка й двоє чи троє дітей, я їх теж знаю. І він мені друг. Розумієте?

Я важчий за нього на десять фунтів, але для боксерів важкої ваги це не вада. Він не відчуває часу й відстані так, як я, і я краще веду напад. Але він, зате, кмітливіший і моторніший. Я зроду не був такий моторний. Ми обоє не дамо себе скривдити. Обидві руки в нас розвинені, і ми добре орудуємо обома кулаками, – в обох нас міцний удар. Я знаю його вдари, а він мої – і ми один одного поважаємо. Шанси в нас однакові. Два змагання внічию, і по одній перемозі. Слово честі, я об тім і не думав, хто ж то переможе, – ми рівні. Отож, починається бій... Вам не прикро це слухати?

– Ні, ні! – скрикнула вона. – Мені страшенно цікаво, – ви такий надзвичайний.

Він прийняв похвалу як належне, не зморгнувши своїми ясними спокійними очима.

– Ми почали. Шість раундів, сім, вісім; ні його, ні моя не взяла. Я відбиваю його випади лівою рукою, і мені пощастило дати йому короткий аперкот правою, аж тут він як дасть мені у щелепу й у вухо – то в мене, вірите, в голові запаморочилось і загуло. Ну, виходить, усе гаразд – видно, що скінчиться знов унічию. А треба ж зробити двадцять раундів, знаєте.

Раптом йому не пощастило. Ми саме ввійшли в клінч, а він мене лівим кулаком по голові як грюкне! – якби по щелепах, то так би я й звалився. Я хильнувся вперед, та не досить швидко, і його кулак бабахнув по вилиці. Бігме, Сексон, від того удару мені в очах свічки засвітилися. Але дарма, то не могло мене увередити, кістки-бо тут міцні. Та за те бідному хлопцеві заріз, – він скалічив собі великого пальця, якого ще малим розбив, боксуючи на пісках Вотс-Тракту. Отож він тим пальцем як ударився об мою міцну кістку й удруге його вивихнув. Я цього зовсім не хотів. Це підступний викрут, хоч у змаганнях цілком законний, тобто ти повертаєшся так, що супротивник розбиває собі руку об твою голову. Але не між друзями. За мільйон доларів не втнув би я Білові Мерфі такої штуки. Просто стався нещасливий випадок – через мене, що я такий вайлуватий на світ народився.

А як це боляче! Слово честі, Сексон, ви собі й уявити не можете, як болить, коли заб'єш ушкоджене місце. Що мав робити Біллі Мерфі? Боротися обома руками йому вже несила. Він

це знав, і я теж. Суддя це знав – а більше ніхто. Біл намагався вдавати, що з лівою рукою в нього все гаразд. Але ж насправді було не так! Кожен дотик завдавав йому такого болю, немов у руку йому впиався ніж. Він насправжки не міг ударити лівою. Чи сьак чи так – однаково болить. Отож я й не дуже відхилявся від його замахів лівою, я знав, що то порожні удари – зате йому власні удари допікали аж до серця, і щодалі – гірше й гірше.

Ну, а тепер – уявіть собі, що ми боксиємо для власної втіхи десь на задвірку, і Біл раптом розбиває пальця об мою голову? Ми, звичайно, зараз же рукавиці набік, я притьмом обмотую йому бідолашного пальця холодним компресом і гарненько бинтую, щоб запобігти запаленню. Але тут не те. Це змагання для гулящих глядачів, що заплатили гроші і хочуть бачити кров; і вони таки доб'ються крові. То не люди, то – вовки!

Йому треба було берегтися, ну і я на нього не напосідав. Я й сам збентежився – не знав, що чинити. Тільки вдавав, що боксую. А глядачі це помітили й загорлали:

«Який це бокс?!.. Шахрайство! Шахрайство! Загили йому! Стоїмо за тебе, Робертсе!..» – і всяке таке казна-що.

«Бийся! – люто шепоче мені суддя. – Бийся, а ні – то я дискваліфікую тебе – тебе, чуєш, Біле!»

Кепська справа. Нечесна. І знаєте, за віщо ми боролися? За сотню доларів. Ви тільки здумайте! Я мусив скінчити боротьбу й зробити все, щоб скалічити свого друга, бо, бачте, оті дармобити на нас гроші поставили!.. Гарно, нема чого казати! Ну, то це й був мій останній виступ. Ніколи вже нога моя не ступить на ринг!

«Годі, – кажу я до Мерфі під час клінчу, – бога ради, Біле, – годі!» – А він мені пошепки: «Не можу, Біле, – сам знаєш, не можу».

Тоді суддя розборонив нас, а юрба загаласувала й затупотіла.

«Ну ж бо, доконай його, Робертсе, катів сину!» – каже мені суддя; а я його к бісу посилаю, і знов ми з Біллі входимо в клінч, і знов Біллі забиває свого хворого пальця, і з болю йому кривиться обличчя. І це гра? Ні, таке вже годі! Думаєте, приємно дивитися в вічі чесному хлопцеві, що корчиться з болю? Адже ж ти любиш його і знаєш, що він тебе любить, а проте завдаєш йому болю, – то хіба це спорт? Я не міг того знести. Але глядачі поставили на нас свої гроші, і до нас їм дарма! Ми продалися за сто доларів і мусимо відробляти.

Слово честі, Сексон, я хотів перескочити через канат і пустити кров отим крикунам, що так прагнули крові.

«Кінчай, бога ради, – шепнув мені Біллі в цьому клінчі. – Збий мене з ніг, бо не можу ж я сам упасти».

І знаєте, Сексон? Я заплакав, заплакав отам на рингу, під час отого клінчу. «Не можу, Біле», – шепочу я йому й обіймаю, як брата. А розлютований суддя розтягує нас у різні боки, і клятві вовки гарчать:

«Він у тебе в руках!», «Доконай його!», «Кінчай!», «Заціди йому в зуби, щоб гепнув!»

«Доконай мене, Біллі, не будь свинею», – благає він і дивиться на мене так лагідно, а суддя знову рознімає нас.

А вовки виють своє: «Шахраї! Шахраї! Шахраї!» – і не вгавають.

І що ж, я доконав його. Іншого виходу в мене не було. Бігме, доконав. Мусив. Я зробив удаваний випад, хутко відхилився праворуч від його лівої руки, підставив плече й зацідив йому по щелепах з правого боку. Він знав цей викрут. То йому була не первина. Він не раз і сам так робив і боронився від нього плечем. Але цим разом він не боронився. Навпаки, він відкрився, приймаючи удар. Бах! Я влучив... Він підскачів угору, повалився на бік, загіб носом, а тоді впав мерцем; голова йому зігнулася, наче він карка зламав. І це зробив я, його друг, за сто доларів для втіхи підлих блазнів, що не годні мені в слід ступити! Не довго думаючи, я схопив Біла за руки, виніс його й допоміг очутити. А дармобитам що? Вони ж заплатили свої грошики,

то й одержали свою порцію крові, ще й побачили нокаут!.. А людина, у сто крат краща за них, яку я любив, лежала переді мною на матах, мов мертва, із розбитим обличчям...

Яку хвилину Біл мовчав, дивлячись просто вперед на коні, і обличчя його було суворе й гнівне. Потім він зітхнув, глянув на Сексон і всміхнувся.

– Відтоді я покинув боксувати. А Біллі Мерфі кепкує з мене. Він бокс не кидає. Але так, між іншим, – задля підробітку, бо ж у нього добра робота. Часом, як щось там набіжить – чи ремонт, чи лікареві треба заплатити, чи старшому синкові велосипеда заманеться, – Біл виступає по клубах і бере п'ятдесят чи сто доларів за вечір. Ось я колись познайомлю вас із ним. Він добрий хлопчина. Але той вечір таки дався мені взнаки.

Лице Біллі стало знову похмуре й суворе, і Сексон несвідомо зробила те, що в таких випадках, удаючи щирість, роблять жінки вищих, ніж її, соціальних верств. Її рука зненацька міцно стиснула його руку, яка тримала віжки. У нагороду за це Білові очі й губи привітно всміхнулись, коли він обернувся до неї.

– Вйо! – гукнув він. – Ото диво! Ніколи я ще не балакав про це ні з ким. Я завше тримаю язика на припоні – не базікаю про те, що думаю. Але чомусь мені хочеться, щоб між нами було все гаразд, – щоб ви мене знали й розуміли. Ось тим-то я й кажу вам усе, що думаю. А танцювати зугарний всяк!

Дорога йшла повз міську управу. Вони проминули хмарочоси Чотирнадцятої вулиці, Бродвей та Маунтен-В'ю і, повернувши праворуч коло кладовища, через Підмонтські горби вибралися до Блер-парку й раптом пірнули в зелену прохолоду Джек-Гейської ущелини. Сексон раділа й захоплювалася, що так швидко вони їхали.

– Ну ж і коні! – скрикнула вона. – Я ніколи навіть не марила, що мені пощастить їздити такими кінями. Боюся, щоб раптом не прокинутись і не побачити, що це тільки сон. Я ж так люблю коні... Не знаю, що б я віддала, аби тільки мати колись власного коня.

– Чи не дивно, що і я люблю коней саме так? – відказав Біллі. – Хазяїн каже, що я на стайні народився. Сам-то нічогісінько в них не тямить, хоч має, проте, двісті здоровезних биндюжних коней, окрім цієї пари легкотяглих. А ось я не маю й шкапини.

– Але ж господь створив коні, – мовила Сексон.

– Звісно, що не мій хазяїн. Тільки чого ж тоді він має їх так багато? Здумайте тільки, – дві сотні! Він убгав собі в голову, що любить коней. Але слово честі, Сексон, усіх своїх коней укупі він не любить так, як я люблю останню волосинку облізлого хвоста в останньої шкапи з його табуна. І все ж коні не мої, а його. То чи не глум це?

– Отож-бо й є, – засміялася Сексон співчутливо. – А ось я, наприклад, дуже люблю тонкі блузки з мереживом, і все своє життя тільки те й роблю, що прасую їх для когось іншого. Це теж і дивно, й несправедливо!

Біллі розлючено стиснув зуби.

– А ще ж у який спосіб здобувають собі декотрі жінки оті блузки! Мене просто злість бере, як здумаю, що ви прасуєте їх. Ви знаєте, що я хочу сказати, Сексон. Тут нема чого в схованки гуляти. Ви знаєте. Я знаю. Всі знають. Але чомусь воно заведено, що чоловікові не годиться говорити з жінкою про такі речі. – Він майже винувато дивився на Сексон, але тон його був твердий і переконаний. – Я ніколи не розводжуся про такі речі з іншими дівчатами. Вони-бо доконче подумують, що я на щось натякаю. Мене аж злість бере, як вони в усьому завжди шукають якихось натяків. Але ви не така. Я можу з вами говорити про все, що хочу. Я знаю. Це добре. Ви однаково, що Біллі Мерфі або котрий інший хлопець. Ви розумієте.

Сексон щасливо зітхнула й мимохіть глянула на нього закоханими очима.

– Те саме й зі мною, – промовила вона. – Я ніколи не дозволяю знайомим хлопцям заводити зі мною такі розмови – вони враз перекутили б це на інше. Знаєте, коли я буваю з ними, мені все здається, що ми брешемо одне одному або дуриємось, як на маскарадї. – Вона на хвилинку змовкла, а тоді повела, вагаючись, далі: – Я не сліпа... Я багато бачила й... чула. Я мала

не раз нагоду відпочити від пральні... досить було б пальцем кивнути, і мала б я отакі самі гарні блузки... І все таке... і може, навіть верхового коня... Був тут один касир з банку... ще й жонатий... То він мені просто запропонував... Хто там на мене зважатиме!.. В очах його я була не порядна дівчина з природними дівочими почуттями. Я була просто ніщо. Між нами була суто ділова розмова... Від нього я дізналася всякого про чоловіків. Він сказав, що саме він зробить для мене. Він...

Її голос сумовито обірвався, і в тиші чути було, як Біллі заскреготів зубами.

– Можете не казати мені! – скрикнув він. – Я знаю. Наш світ брудний, несправедливий і розпусний! У ньому нема ні честі, ні совісті. Не розумію я його. Жінок з усім найкращим, що є в них, купують і продають, мов коней. Я не можу збагнути тих жінок. Але й тих чоловіків так само. Чоловік, отак купуючи жінку, наражається на неминуче ошуканство. Але ж це дивно, хіба ні? Візьмим ось мого хазяїна з його кіньми. Він же має не тільки власних коней, а й жінок. Він міг би, мабуть, купити і вас, бо дав би добрі гроші. Ех, Сексон, ви варті гарних блузок та всяких інших дарунків, але, бігме, я й здумати собі не можу, щоб ви за них платили такою ціною. Це був би справжній злочин...

Раптом він замовк і натяг віжки. З-за крутого повороту мчав на них автомобіль. Шофер шпарко загальмував, і машина стала. Пасажири в ній з цікавістю поглядали на молоду пару в легкому екіпажі, що загородив їм дорогу. Біллі підніс руку.

– Об'їдьте нас із зовнішнього боку, молодче! – гукнув він шоферові.

– І на думці не маю, братику, – відповів той, міряючи досвідченим оком крихку крутизну по один бік дороги і обривчастий схил по другий.

– То заночуємо тут, – весело заявив Біллі. – Я знаю правила їзди! Ці коні ніколи не бачили машини. Можете бути певні, що я не попусти, щоб вони понесли й перекинули повіз у прірву.

Пасажири в машині обурено запротестували.

– Не задавайся, хлопче, хоч ти собі й мугиряка, – відказав шофер. – Ми твоїх коней не зачепимо. Відступися, аби ми проїхали. А коли ні, то...

– Це зробиш ти, молодче, – кинув Біллі. – Ти не маєш права так говорити до товариша. Нема чого сперечатися. Катай-бо назад – угору дорогою, та й уже! Зупинишся там, де можна розминутись, і ми об'їдемо вас. Самі ви заварили, тож тепер і виплутуйтесь.

Після незадоволених переговорів з пасажирами, шофер нарешті послухав, дав задній хід, і машина зникла за поворотом.

– Невелике цабе! – підморгнув Біллі до Сексон. – Вони гадають, кількома галонами бензину та ціною машини завоювали собі всі шляхи, що їх прокладали ваші й мої предки.

– Ти що – до ночі будеш воловодитись? – почувся з-за повороту шоферів голос. – Поганяй, дорога вільна.

– Забирайся до дідька! – презирливо гукнув Біл. – Проїду, коли схочу! А як не даси мені досить місця, то переїду й тебе і твоїх дохлявих жевжиків.

Біллі злегка ворухнув віжками, і невтомні коні, мотаючи гривами, без усякого спонукання виїхали на крутий схил і обминули машину, що чаккала за поворотом.

– То на чому ж ми зупинилися? – почав Біллі, коли перед ними простяглася вільна дорога. – Ага, – тож мій хазяїн. Чого може він мати аж дві сотні коней, і жінок, і всякого добра донесхочу, а ми з вами не маємо нічого?

– Ви ж маєте красу й здоров'я, Біллі, – сказала Сексон лагідно.

– І ви також. І ми продаємо цей крам, немов шовк за прилавком, по стільки-то за ярд. Ви ж самі знаєте, на що переведетеся за кілька років, працюючи в пральні. А я? Я щодня продаю помалу свою силу. Ось гляньте на мого мізинця! – Він перекинув віжки в одну руку і показав їй другу. – Я не можу ворухити ним так легко, як іншими пальцями, – і що далі, то гірше. Цьому винен не бокс, а моя робота. Це понівечений шматок запроданого «шовку». Чи ви коли

бачили руки старого биндюжника, що правував четвернею? Вони такі покручені та скривлені, наче кігті.

– За тих давніх часів, коли наші предки переходили прерії, все було зовсім не так, – озвалася Сексон. – Мабуть, і вони калічили собі руки в роботі. А проте їм нічого не бракувало, і коні вони мали, і все чисто.

– Звісно. Вони працювали на себе. І руки калічили ради себе. А я калічу свої пальці заради хазяїна. Знаєте, Сексон, його руки такі тендітні, мов у якої жінки, що зроду не працювала. А він же має і власні коні, й стайні, хоч ніколи й за холодну воду не візьметься, тоді як мені доводиться аж із шкури видиратися, аби заробити собі на хліб та на одяг. Мене обурює, чому все так улаштовано на світі? І хто крутить світом? Ось що хотів би я знати. Часи змінилися. Хто їх змінив?

– У кожному разі не бог.

– Головою ручуся, що не він. І ще одне кортить мені знати. Хто я таки, нарешті, той бог, – де він? Якщо він усім керує, – а нащо він здався, якщо не керує? – то чому дозволяє він моєму хазяїнові й отаким, як той ваш касир, мати табун коней, купувати жінок і гарненьких дівчат, що їм слід було б кохати своїх чоловіків та народжувати дітей і не соромитися їх, і взагалі жити собі щасливо, як їм припаде до вподоби?...

Розділ XI

Засапані коні, важко дихаючи й часто зупиняючись, дерлися вгору давнім кам'янистим шляхом, що вів до Морагської долини. Від перевалу через пагорби Контра-Коста дорога прикро спускалася між зелених, залитих сонцем узгір'їв Редвудської ущелини.

– Хіба ж не розкіш? – скрикнув Біл, широким порухом звертаючи увагу Сексон на мальовничі групи дерев, де дзюрчали невидимі струмки і по-літньому гули бджоли.

– Страх, як гарно!.. – погодилася Сексон. – Коли надивишся на це, то так тягне пожити на селі, хоч я й містянка зроду.

– Мене теж, Сексон. Сам я теж ніколи не жив на селі, хоч усі мої кривні – селяни.

– Тоді не існувало міст. Тоді всі жили по селах.

– Мабуть, таки справді, – кивнув Біллі. – Тож вони musiли жити по селах.

У легкому екіпажі не було гальм, і Біллі доводилося дуже уважно стежити за спуском по крутій звивистій дорозі. Сексон відкинулася на спинку й заплющила очі, цілком пройнята відчуттям спокою та відпочинку. Час від часу Біллі поглядав на її заплющені очі.

– Що з вами? – нарешті спитав він стурбовано. – Вам недобре?

– Навкруги така краса, аж мені страшно й дивитися, – відповіла Сексон. – Тут усе занадто щире...

– Як то щире? Дивно якось ви кажете!

– А чи ж ні? В мене таке почуття. Тут усе щире. В місті будинки, і вулиці, й усе, – нечесне, нещире. Не знаю чому, але це так.

– Бігме, ви, здається, кажете правду! – скрикнув він. – Коли ви це сказали, воно саме впало мені в око. Тут нема ні підступів, ні хитрощів, ні облуди, ні брехні. Оті дерева стоять собі дужі, природні й свіжі, як молоді боксери, що вперше виступають на рингу і ще не обізнані з його підлотою, інтригами, викрутами на користь тих, хто поставив більше грошей, аби пустити туману глядачам. Так, тут усе щире. Сексон, скажіть мені, – ви справді все це розумієте? – Він замовк, тільки пильно дивився на неї замисленим, лагідним поглядом, і від цього пестливого погляду вона вся радісно стрепенулася. – Знаєте, мені хотілося б, щоб ви колись побачили, як я боксую; я кажу про справжній, напружений, запеклий двобій. Я був би незмірно гордий, якби мені довелося битися для вас. Ви дивилися б і розуміли. Це був би чесний двобій, далебі, чесний. А дивно! Мені ніколи ще не хотілося боксувати на очах будь-якої жінки. Всі вони пищать, вищать і нічого не тямлять. А ось ви зрозуміли б. Їй-бо, зрозуміли б!

Згористий шлях залишився позаду. Незабаром екіпаж уже котився залитою сонцем долиною попри затишні фермерські садиби й золотисті поля стиглого хвилястого збіжжя. Біллі знову звернувся до Сексон:

– Слухайте, – ви, мабуть, уже частенько закохувалися? Розкажіть мені, що воно таке, оте кохання?

Вона поволі похитала головою.

– Я тільки думала, що закохувалася... і то це не дуже часто...

– Не дуже часто? – скрикнув він.

– Як на правду сказати – ні разу, – запевнила вона його, втішаючись нишком його мимовільними ревнощами. – Навсправжки я ще ні в кого не була закохана. Якби закохалася, то тепер була б уже заміжня. Якби я любила хлопця, то, звичайно, вийшла б за нього – а як же інакше?

– А якби він вас не любив?

– Не знаю, – всміхнулася вона напівжартома, переконано й гордо. – Мені здається, що я змогла б закохати його в себе.

– Звичайно, змогли б! – ревно вигукнув Біллі.

– Але ж на лихо, – додала вона, – тих хлопців, що мене кохали, ніколи не кохала я... О, гляньте!

Трусик із пухнастим хвостиком проскочив перед ними через дорогу, залишивши за собою тоненьку хмарку куряви, немов димок від цигарки. Ще один поворот, і з-під самих кінських морд нараз спурхнуло з десяток сполоханих перепеличок. Біллі й Сексон, мов діти, тішилися кожною несподіванкою.

– Ех, – промурмотів він. – Шкода, що я не народився фермером. Людей створено не на те, щоб вони ниділи по містах.

– Та ще коли вони нашої вдачі, – згодилася Сексон. – Вона на хвилю замовкла й глибоко зітхнула. – Яка краса! Прожити тут усе життя серед природи – то був би чарівний сон. Іноді я дуже шкодую, що я не індіанка.

Біллі кілька разів поривався звернути розмову на цікаву для нього тему, але все стримувався.

– Ну, а щодо тих хлопців, яких ви, як вам здавалося, кохали?... Ви ж мені про них так нічого й не розповіли, – наважився він нарешті.

– Вас те цікавить? – спитала вона. – Далєбі, вони того не варті.

– Звичайно, цікавить. Розповідайте. Ну...

– Гаразд. Слухайте. Перший був Ел Стенлі...

– Чим він заробляв гроші? – перебив майже владно Біллі.

– Він був картяр.

Біллі похмуро зиркнув на Сексон, і в його затьмареному погляді промайнула підозра.

– О, не турбуйтеся! – засміялася вона. – Мені було тоді лише вісім років. Бачите, я починаю від самого початку. Те було тоді, як моя мати померла, і Кеді взяв мене в прийми. Він мав готель і шинок, – невеличкий готель у Лос-Анджелесі. Спиналися в нього переважно робітники, навіть поденники й залізничники, і, мабуть, Ел Стенлі таки добре переполювинював їхні заробітки. Він був дуже гарний, спокійний і говорив так тихо й ніжно. Ні в кого я не бачила таких лагідних очей і таких чистих та м'яких рук, як у нього. Немов і тепер їх бачу перед собою. Він іноді грався зі мною пополудні, дарував мені цукерки й цяцьки. Він спав майже цілісінський день. Тоді я ще не знала через віщо. Мені здавалося, що він зачарований принц. А одного вечора його вбили в нашому барі, але перед тим, як померти, він убив свого вбивцю. Так скінчилося моє перше кохання.

Вдруге я закохалася після притулку – тоді мені вже минав тринадцятий рік, і жила я в брата (відтоді я ввесь час так з ним разом і живу). То був хлопчик моїх років, пекарчук, що розвозив булки. Я зустрічала його мало не щоранку, йдучи до школи. Він спускався завжди по Вудстріті й завертав на Дванадцяту. Може, мене вабив до себе не так він сам, як його кінь. У кожному разі, я любила його кілька місяців. А згодом його звільнено, чи щось, може, сталося, тільки замість нього з'явився новий возій. Так ми з ним не перемовили й словечка.

А потім, коли мені вийшло шістнадцять років, з'явився бухгалтер. Мені щастить на бухгалтерів. Адже ж то був бухгалтер з нашої пральні, отой, що його побив Чарлі Лонг. Я тоді працювала на консервні Гікмеєра; він теж служив там. І в нього теж були дуже ніжні руки. Але незабаром я побачила, що він за один. Він був... ну, та в нього були такі самі норови, як і у вашого хазяїна. Насправді я його ніколи не кохала, як перед богом – не кохала, Біллі. Я відразу відчула, що він хитрує зі мною. А коли я працювала на фабриці картонових коробок, мені здалося, що я закохалася в одного продавця. Він працював в «Універсальній крамниці» Кана, – знаєте, на розі Одинадцятої і Вашингтон-стріт. Порядний був хлопець. Але в цьому й біда: занадто порядний! Не було в ньому ні життя, ані запалу. Він хотів зі мною побратися. Та мене не вабило те анітрішечки. Мабуть-таки, я його не кохала. Був він вузькогрудий, миршавий, а руки мав завжди холодні й спітнілі. А проте – як одягався!.. Наче вискочив просто

з галантерейної крамниці! Він загрожував кинутися в річку і багато всякої всячини плів, та проте я від нього відкинулась.

А після нього... опісля не було нікого. Я, мабуть, стала занадто перебирати, і мені більше ніхто не припадав до серця. Мої взаємини з хлопцями відтоді скидалися більше на гру або боротьбу. І ніколи ця гра не була цілком чесна – ми хитрували, як ті шулери, що ховають у рукав значені карти. Ми ніколи не бували прості й щирі, а немов намагалися одне одного перемудрувати. Щоправда, Чарлі Лонг був чесний. І той банковий касир також. Але ніхто не викликав у мене такої огиди, як вони. Мені все здавалося, що треба їх берегтися. Я знала, що вони, коли що, мене не пошанують, тож мала себе на острозі.

Сексон перевела дух і глянула на чіткий профіль Біллі, милуючись, як він уважно править кіньми. Його пильний зір зустрівся з її поглядом, і вона мляво засміялася, випростуючи руки.

– Ось і все, – закінчила вона. – Я вам розповіла все, все, чого я ніколи нікому не казала. Тепер ваша черга.

– Мені, власне, нема чого розповідати, Сексон. Я ніколи особливо не упадав коло дівчат, тобто – не закохувався такою мірою, щоб одружитись. Я більше горнувся до чоловіків – до таких хлопців, як, даймо, Біллі Мерфі. Та і я надто захоплювався боксом, щоб гаяти час на жінок. Що ж, Сексон, скажу по совісті, я не зовсім святий, – ви розумієте, що я хочу сказати, – але повірте, я ще ніколи жодній дівчині не казав, що кохаю її. Не відчував потягу до цього.

– Але дарма, що так, – дівчата однаково вас любили, – лукаво зауважила Сексон, а в самої мало серце з грудей не вистрибнуло від його признання, що свідчило про чистоту та незайманість його вдачі.

Він ще пильніше схилювся над кіньми.

– Сила дівчат, – наполягала вона.

Він мовчав.

– Хіба ж ні?

– Я цьому не винен, – помалу відповів він. – Якщо їм цікаво було моргати на мене, хай би моргали, – я від того не злиняю. А коли мені до них байдуже, то маю ж я право уникати їх? Ви, Сексон, і уявити собі не можете, як умлівають жінки за боксерами. Знаєте, мені часом здавалося, що дівчата й жінки не мають ані крихти сорому в душі! Я, звичайно, не цурався їх – можете бути певні, – але й не зазіхав на них. Дурний той чоловік, що попадається на їхній гачок.

– А може, ви взагалі не здатні кохати? – зауважила Сексон.

– Може, – відказав він, і Сексон посмутніла. – В кожному разі, я ніколи не міг би покохати дівчини, що бігала б за мною. Може, яким жевжикам це й приємно, але справжньому чоловікові не до вподоби.

– Моя мати завжди казала, що у світі нема нічого над кохання, – промовила Сексон. – Вона й вірші про це писала. Деякі з них було надруковано в «Меркурії», що виходив у Сан-Хозе.

– Ну, а якої ви думки про кохання?

– О, я не знаю, – викрутилась вона, знову мляво всміхаючись до нього. – Я тільки знаю, що страшенно люблю жити такого дня, як сьогодні!

– Певна річ! Та ще коли їдеш на таку прогулянку... – додав він хапливо.

О першій годині Біллі збочив на зелену галявину, оточену деревами.

– Ось тут ми й підживимося, – категорично сказав він. – На мою думку, краще попоїсти тут удвох, аніж зупинитися в якійсь придорожній корчомці. Тут буде нам і вигідно й безпечно, тож перш за все я повипрягаю коні. Нам нікуди поспішати. А ви тим часом візьміть кошика зі сніданком і розкладіть усе на фартуху від екіпажа.

Розпаковуючи кошика, Сексон вжахнулася, – який же той Біллі марнотратник. Спочатку вона витягла цілий арсенал сендвічів із шинкою та з курятиною, салату з крабів, круті яєчка; далі – мариновані свинячі ніжки, оливки й пікулі, швейцарський сир, солений мигдаль, пома-

ранчі й банани і, нарешті, кілька пляшок пива. Тут усього було донесхочу й такого різноманітного, що це збентежило Сексон: Біллі неначе завзявся закупити цілу гастрономічну крамницю.

– Нащо ви змарнували стільки грошей? – сказала вона докірливо, коли він сів на траві обіч неї. – Цієї закуски на півдесятка каменярів вистачило б.

– Але ж вона вам до смаку?

– Авжеж, – ствердила Сексон. – Тільки ж усього забагато.

– Ну, то все гаразд, – вирішив Біллі. – Я люблю, щоб усього було досить. Передусім треба прополоскати горло від куряви, правда? До речі, вважайте на шклянки. Я маю їх повернути.

Перекусивши, він простягся горілиць на траві, і пускаючи синій димок із цигарки, почав розпитувати Сексон про її життя. Вона розповіла йому, що мешкає тепер у брата і сплачує йому щотижня чотири з половиною долари за своє утримання. У п'ятнадцять років вона скінчила школу й пішла працювати на джутову фабрику за чотири долари на тиждень; три з них вона віддавала Сарі.

– А отой шинкар? – запитав Біллі. – Чому він узяв вас у прийми?

Вона знизала плечима.

– Сама не знаю; знаю тільки, що всім моїм рідним жилося скрутно, а тоді особливо дошкулило. Родичі самі насилу животіли. Кеді – так звали того шинкаря – був солдатом у батьковій роті; він завжди присягався ім'ям капітана Кіта, і тому його самого прозвано Кітом. На війні його поранено... Мій батько не дав хірургам відрізати йому ногу; за це Кеді ціле життя своє був йому вдячний. Готель і шинок давали Кеді чималий прибуток, і я дізналася потім, що він нам багато допомагав, платив лікарям і згодом поховав мою матір поруч із моїм батьком. Мама хотіла, щоб я перебралася жити до дядька Віла; але на той час у Вентурських горах, де містилося його ранчо, трапився якийсь заколот, кількох чоловіків було навіть убито... Ця сварка вибухла через межування землі, чи то через гуртівників якихось, але так чи інак – дядька заарештували, і він просидів довгий час у в'язниці, а коли вийшов на волю, то довідався, що адвокати заклали на нього позов і відібрали йому ранчо. Тоді він уже був старий і зруйнований, і його жінка теж занедужала, – тож довелося йому найнятися за пічного сторожа, дістаючи сорок доларів на місяць. Отже, годувати ще й мене йому було несила, і тоді взяв мене в прийми Кеді.

З Кеді був добрий чолов'яга, хоч він і порядкував у шинку. Жінка його була огрядна, вродлива молодиця. Люди казали, що поводитися вона не дуже статечно... Та й пізніше я про це дещо чула. Але до мене вона була дуже добра. Через те мені байдуже до людських теревенів, навіть щоб усе те й було правда. Бо, кажу ж вам, за мене ніхто так не піклувався, як вона. Після смерті Кеді вона зовсім пустилася берега, і я потрапила до сирітського притулку. Там мені жилося не з медом, але перебула я там аж три роки. На той час Том одружився, найнявся на постійну роботу і взяв мене до себе. Відтоді я почала працювати і отак працюю й дотепер.

Вона зажурено глянула в далечінь на луки, і сумний її погляд зупинився на барвистих маках, що мріли вздовж якоїсь огорожі. Біллі, лежачи в тій самій нозі на траві й милуючись м'яким овалом її дівочого личка, неквапливо простяг до неї руку й прошепотів:

– Бідолашне дівчатко!

Його пальці спочутливо стиснули її оголену руку нижче ліктя; і коли вона глянула на нього згори, то побачила, що в очах йому світяться подив і радість.

– Яка у вас прохолодна шкіра, – сказав він. – А в мене вона завжди гаряча. Ось торкніться до моєї руки.

Рука його була тепла й вогка, а на чолі його та на верхній чисто виголений губі Сексон помітила дрібненькі краплинки поту.

– Ой, ви ж спітніли!

Нахилившись до нього, вона витерла йому своєю хусточкою спочатку губи й чоло, а тоді й долоні.

– Я, мабуть, дихаю через шкіру, – пояснив він. – Мудрагелі в тренувальних таборах та гімнастичних школах запевняють, що це ознака здоров'я. Але сьогодні я чомусь пітнію дужче, ніж звичайно. Дивно, еге ж?

Їй довелося зняти його руку зі своєї, аби витерти її насухо, але, тільки-но вона скінчила, рука його знов опинилася на старому місці.

– Знаєте, від вашої шкіри й справді віє прохолодою, – знову здивувався він. – Вона м'яка, як оксамит, і гладенька, як шовк... така ніжна-ніжна на дотик.

Провівши рукою до ліктя й назад, він спинився на півдорозі. Млосна, знесилена від ранкового сонця, Сексон уся затріпотіла від його дотику; вона сиділа й напівдрімливо думала, що ось тут поруч неї чоловік, якого вона могла б покохати... його руки й усе...

– Ну, я вже забрав з цього місця всю прохолоду. – Він сказав це, не дивлячись на неї, але вона помітила лукаву усмішку в нього на губах. – Отож мені доведеться переїхати на інше.

Пристрасно-ніжно провів він рукою вздовж її руки, а вона, дивлячись униз на його губи, згадала, яке протягне, млосне тремтіння пройняло її всю, коли вони поцілувалися в перший день знайомства.

– Ну, кажіть далі, – озвався він після хвилин п'яти солодкої мовчанки. – Люблю дивитись на ваші губи, коли ви говорите. Це так дивно, але кожен їхній порух, наче легенький поцілунок...

Сексон до болю хотілося, щоб ця чарівна мить тривала без кінця-краю... А проте вона мовила:

– Якщо я скажу, то, може, вам це не сподобається.

– Скажіть, – наполягав він, – що б ви не сказали, мені все сподобається.

– Гаразд. По-перше, я хочу нарвати собі тих маків, що ростуть отам, коло огорожі. А по-друге, – нам уже час додому.

– Оце мені таки й справді не подобається, – засміявся він. – Але ж з уст ваших злетіло двадцять п'ять поцілунків! Я рахував. А тепер – заспівайте-но «Коли минуть жнива»... І дайте мені вашу другу прохолодну руку, – я потримаю її, доки ви співатимете, а тоді й вирушимо.

Вона заспівала; дивлячись згори, Сексон утопила погляд в очі Біллі, але він їй не в очі дивився, а на уста. Скінчивши, вона вивільнила свої руки й підвелася. Він хотів був податися до коней, та вона спинила його, простягаючи йому свого жакета. Незважаючи на самостійність, властиву жінкам, що самі на себе заробляють, Сексон мала вроджену потребу бачити уважне до себе ставлення; крім того, вона ще з дитинства пам'ятала розповіді жінок перших американських піонерів про чемність та галантність каліфорнійських кабальєро за часів іспанського панування.

Вечірнє сонце всміхалося до них, коли вони зробили велике коло на південний схід, перебралися через пасмо пагорбів Контра-Кости і довгим схилом повз Редвудський шпиль почали спускатися до Фрутвейла. Під ними аж до самої бухти простяглася розлога рівнина, розкраєна шахматкою полів; далі плямами чорніли міста Елмгерст, Сан-Леандро та Гейвордс. Дим з Окленда сірим запиналом заслав червоне на заході небо, а з-за бухти вже мерехтіли перші вогники Сан-Франциско.

Запали сутінки, і Біллі надовго якось дивно замовк. На цілих півгодини він, здавалося, зовсім забув про існування Сексон, і згадав тільки раз, щоб щільніше натягти запону собі та їй на ноги, коли повіяв свіжий вітерець. Уже разів з десять Сексон хотіла спитати: «Про що ви думаєте?», але все стримувала себе. Вона сиділа, притулившись до Біллі. Їхні тіла гріли одне одного, і її обгорнуло почуття вдовolenня й безмежного спокою.

– Чуєте, Сексон, – раптом запитав він. – Навіщо мені далі критися? Воно в мене крутиться на язичі аж цілісінький день від самого сніданку. А що, якби ми з вами побралися?

Якась невимовна радість окрила їй душу, бо зрозуміла вона, що він каже те серйозно. Проте жіночим інстинктом вона відчула, що не треба одразу давати згоди: хай він, побиваючись

за нею, ще більше запрагне її, хай вона стане для нього ще дорожча. До того ж він вразив її жіночу чутливість і гордість. Вона мріяла, що чоловік, за якого вона віддасться, освідчиться їй не так просто й тверезо. Білліна прямота і безпосередність образили її. Але разом з тим Сексон прагнула його – лише тепер, коли раптом він став такий для неї досяжний, вона збагнула, як сильно його прагне.

– Ну, Сексон, чого ж ви мовчите? Скажіть що-небудь, добре чи погане; ви повинні мені відповісти. Але пам'ятайте, що я вас кохаю... Я кохаю вас над усе, Сексон, – казна-як! Якби не правда тому, то не просив би вас іти за мене, бо ще жодній дівчині такого не казав.

Знову запала мовчанка. Було так тепло й затишно під запоною! Стежачи за своїми думками, Сексон у темряві враз зашарілася.

– Скільки вам років, Біллі? – озвалася вона так само несподівано й тверезо, як незадовго перед тим Біллі.

– Двадцять два, – відповів він.

– А мені двадцять чотири.

– Немовби це для мене новина! Ви ж самі розказали, скільки вам було років, коли ви вийшли з притулку, скільки часу працювали на джутовій і картонажній фабриці й відколи служите в пральні, – може, ви думаєте, що я не вмію рахувати? Отож я знаю, скільки вам років, і знаю мало не день вашого народження.

– Але факт залишається фактом: я на два роки старша за вас.

– Велике лихо! Якби це мало якусь вагу, я був би вас не покохав! Ваша мати казала правду: на світі немає нічого над кохання. Воно тільки й важить. Як ви цього не розумієте? Я кохаю вас і хочу, щоб були ви моя. Гадаю, це цілком природно. Я завжди спостерігав на конях, на собаках і на інших тваринах, що все природне є добре. Від цього не втечеш, Сексон; я хочу вас мати за жінку і сподіваюся, що й ви схочете мене мати за чоловіка. Може, мої руки не такі ніжні, як у бухгалтерів і крамарчуків, проте вони працюватимуть на вас, захищатимуть вас щосили й кохатимуть вас, Сексон, над усе.

Здавалося, первісний антагонізм двох статей, що завжди відштовхував Сексон від чоловіків, раптом зник.

Вона відчувала, що зараз не треба бути насторожі. Це була не гра. Настало те, чого вона так довго чекала, про що марила. Перед Біллі вона почувала себе беззбройною, і в цьому почутті була якась велика втіха. Ні в чому не могла вона йому відмовити – навіть і тоді, якби виявилось, що й він такий, як усі. Свідомість цього приголомшила її, але разом з тим породила певність, що поведінка його буде зовсім інакша.

Сексон мовчала. Палаючи тілом і душею, вона почала обережно висмикувати віжки з його лівої руки; він не розумів, навіщо це їй, але, побачивши, що вона домагається свого, перекинув віжки у праву руку і простяг їй ліву. Голова Сексон схилилася над нею, і губи її припали до його мозолястої долоні.

На мить він остовпів.

– Це навсправжки? – схвилювано промурмотів він.

Замість відповіді вона ще раз поцілувала його руку, прошепотівши:

– Я люблю ваші руки, Біллі. Для мене на світі немає рук кращих за ваші; треба було б говорити довго-довго, годинами, аби розповісти вам геть-чисто все, що я до них відчую.

– Тпру-у! – гукнув він на коні.

Він зупинив їх, заспокоїв своїм тихим голосом, і віжки намотав на батіг. Потім обернувся до Сексон, пригорнув її до себе й притиснувся устами їй до уст.

– О Біллі, я буду вам доброю дружиною, – прошепотіла вона, коли їхні губи роз'єдналися; неначе приглушене ридання тремтіло у неї в голосі.

Він поцілував її звогнілі очі, а тоді знов уста.

– Тепер ти знаєш, про віщо я думав і чому так спітнів за сніданком. Я не міг далі терпіти, нічого тобі не кажучи. Розумієш, ти сподобалася мені з першої хвилини, з першого погляду.

– Я теж покохала тебе, Біллі, здається, з першого дня. Я так пишалася тобою тоді на гулянці – ти був такий добрий і привітний, такий дужий, усі чоловіки ставилися до тебе з такою повагою, а дівчата всі зазирали тобі у вічі; як завзято ти бився тоді з тими трьома ірландцями, коли я сховалася за столиком. Я не могла б віддатися за чоловіка, якби ним не пишалася, а я так пишаюся тобою, так пишаюся...

– Е, та я ще дужче пишаюся собою, що спромігся здобути тебе, – скрикнув він. – Це занадто гарно, – просто неймовірно! Ну ж за кілька хвилин задзвонить будильник і розбудить мене? Але якщо й задзвонить, то треба скоріше використати ці кілька хвилин! Начувайся, коли б я тебе не проковтнув, – так-бо зголоднів за тобою!

Він стиснув її в обіймах, пригорнувши до себе так міцно, що аж боляче стало. Після тих хвилин, що видалися їй за роки раювання, руки його ослабли й випустили її; насилу він примусив себе опам'ятатись.

– А будильник ще не дзвонить! – прошепотів він, притулившись щокою до її щоки. – Навкруги темна ніч, он там Фрутвейл, а ось спокійно стоять серед дороги Король і Принц. Ніколи не думав я, що настане час, коли мені не схочеться сіпнути віжками й правити парою баских коней. Але час цей таки настав. Я не можу відірватися від тебе, а треба їхати – пізно, та й справу одну треба залагодити. Ой, не хочеться! Оце мені їхати, немов помирати, – а треба.

Він посадовив її, де й перше вона сиділа, вкутав її ноги запоною і свиснув на коні, що почали вже непокоїтись.

За півгодини він знову гукнув: «Тпру-у!»

– Я знаю, що не сплю зараз, – але, може, все те, що було, мені лише вві сні ввижалося? Я мушу впевнитися, що то був не сон.

І він знов затиснув у жмені віжки й пригорнув дівчину.

Розділ XII

Для Сексон дні збігали непомітно. Вона ще працювала в пральні і працювала навіть завзятіше, а увесь вільний час присвячувала Біллі та готуванню до великої зміни, що мала відбутися в її житті. Виявилося, що Біллі дуже нетерплячий коханець, – він вимагав, щоб шлюб відбувся негайно, на другий день після освідчення, і насилу погодився відкласти щонайдалі на тиждень.

– Навіщо чекати? – питався він. – Адже ж ми не молодшаємо з кожним днем... А кожен зайвий день чекання – змарнований!

Нарешті він мусив погодитися на один місяць – і вийшло це на добре, бо за два тижні його з кількома іншими биндюжниками перевели на працю з великих стаєнь Корберлі й Моррісона до Західного Окленду. Отже, розшуки помешкання в протилежній частині міста припинилися. Біллі з Сексон найняли затишний будиночок – чотири невеличкі кімнати – за десять доларів на місяць на Пайн-стріті, між вулицями Четвертою та П'ятою. Це було недалеко від залізничних будівель Південно-Тихоокеанської залізниці.

– Просто за дурничку віддали нам хату, – радів Біллі. – Ти ж тільки здумай: навіть найменша з цих кімнат краща проти тієї, де я тепер живу, а я сплачую за неї аж шість доларів на місяць.

– Зате у твоїй є меблі, – нагадала йому Сексон. – А то велика різниця.

Але Біллі не згоджувався.

– Я не вчений, Сексон, але знаю чотири правила арифметики: у скруті я не раз заставляв годинника, тож навчився вираховувати відсотки. Як на твою думку, скільки коштуватиме нам опорядити нашу господу – купити килимки на підлогу, лінолеум для кухні й усе таке?

– Гадаю, що можна буде обійтися трьома сотнями, – відказала вона. – Таких грошей вистачить – я вже над цим міркувала.

– Три сотні! – промурмотів Біллі, зосереджено насупивши брови. – Три сотні доларів, даймо, по шість відсотків, – отже, шість центів на долар, шістдесят центів на десять доларів, шість доларів на сотню, на три сотні – вісімнадцять доларів! О, на десять я вмію множити, – не турбуйся! Тепер поділи вісімнадцять на дванадцять – маєш півтора долара відсотків на місяць. – Він замовк, тішачись своєю вченістю. Аж тут у нього на обличчі промайнула нова думка. – Стривай! Це ще не все! Ще ж відсоток за меблі на чотири кімнати! А тепер поділи на чотири. Скільки вийде, як поділити півтора долара на чотири?

– П'ятнадцять на чотири буде три і три залишається, – зацокотіла Сексон. – Тридцять на чотири – буде сім; отже, двадцять вісім, два залишається; а дві чверті становлять половину. Готово!

– Ну й ну! Ти, я бачу, в обрахунках жвава! – Він примовк на хвилику. – Я за тобою не стежив... то скільки в тебе, кажеш, вийшло?

– Тридцять сім центів з половиною.

– Ага! Тепер побачимо, скільки я переводжу грошей на свій закамарок. Десять доларів на місяць за чотири кімнати, це буде два з половиною долари за одну. Додай до цього тридцять сім з половиною центів на меблі – буде два долари вісімдесят сім центів з половиною. Відними від шести доларів...

– Буде три долари дванадцять з половиною центів, – швидко підказала Сексон.

– Маєш! Отже, три долари дванадцять з половиною центів я заробляю на кожній нашій кімнаті. Ти диви! Виходить, шлюб це все одно, що ощадна каса!

– Але ж меблі псуються, Біллі.

– Ото нечиста сила! Як же це мені з голови вискочило? Треба було й це врахувати. Ну, та дарма, ми на нашому будиночку здорово заробили! Чи так чи сяк, а наступної суботи ти

вийдеш, не затримуючися, з пральні, і ми підемо купувати меблі. Учора ввечері я заходив до Селінгера. Я йому дам одразу п'ятдесят доларів, а решту сплачуватиму по десять доларів щомісяця. За двадцять п'ять місяців розквітаюся, і меблі будуть наші. І пам'ятай, Сексон, купи усе, чого тільки душа забажає, хоч би яких грошей воно коштувало. На те, що потрібне для нас, грошей не треба жаліти. Зрозуміла?

Вона кивнула головою, і обличчя її не зрадило: Біллі нічого не знав про численні дрібненькі господарські хитрощі, яких вона понадумала, аби зберегти зайвого centa. Очі їй радісно затуманились.

– Ти такий добрий до мене, Біллі, – прошепотіла вона, горнучись до нього, і враз опинилася в його обіймах.

– А-а, то ви вже зворкувалися! – скрикнула Мері одного ранку в пральні. Дівчата не пробули й десяти хвилин за роботою, як око Мері помітило у Сексон тоненьку каблучку з топазом на середньому пальці лівої руки. – Хто ж той щасливець? Чарлі Лонг чи Біллі Робертс?

– Біллі, – почулася відповідь.

– Тю! Береш собі хлоп'ятко на виховання, еге?

Мері помітила, як прикро допекли ці слова приятельку, і враз схаменулася.

– Бач яка!.. Та я жартую! Ох, і рада ж я за тебе!.. Біллі чудовий хлопець, і я така рада, що ти будеш за ним. Не багато знайдеться таких, як він, – а якщо й знайдуться, то не вельми охочі женитися. Вам обом пощастило. Ви скроєні одне для одного. Кращої жінки за тебе не знайде він серед наших дівчат. Коли ж весілля?

За кілька днів дорогою з пральні Сексон зустріла Чарлі Лонга. Він заступив їй дорогу, набиваючись на розмову.

– То ви тепер воловодитеся з боксером, – буркнув він. – Сліпець і той бачить, чим ця пісенька скінчиться!

Уперше в житті не злякалася вона цього здоровезного, чорнобрового парубка з волохатими руками й пальцями, що стояв перед нею. Вона показала йому ліву руку.

– Бачите цього персня? Хоч який ви там дужий, а не спромоглися вдягнути мені такого на палець. А Біллі Робертс зробив це за один тиждень. Він пошив вас у дурні, Чарлі Лонгу, і потрапив поладнати зі мною.

– А нехай вам трясця! – відрубав Лонг.

– Він не такий, як ви, – не спинялася Сексон. – Біллі – справжній чоловік, чесний і порядний.

Лонг хрипко зареготався.

– Він з вами спритно впорався!

– Із вами також! – відтяла вона йому.

– Я міг би вам багато дечого про нього розказати. Повірте, Сексон, – тиха вода греблі рве. Якби ви знали...

– Краще не в'язніть до мене, – урвала його Сексон. – А ні, то я йому все скажу, і він вам покаже, хвалько ви нікчемний!..

Лонг ні в сих ні в тих переступив з ноги на ногу, а тоді неохоче відступився:

– А ви козир-дівка! – скрикнув він, нарешті, аж трохи захоплено.

– І Біллі Робертс не згірший за мене! – засміялася вона й рушила своєю дорогою. Пройшовши кілька кроків, вона зупинилась. – Слухайте-но!.. – гукнула вона.

Здоровань коваль обернувся до неї.

– Там за рогом стоїть каліка. Підійть і почастьуйте його стусанами, якщо вам руки сверблять.

За короткий час своїх заручин Сексон спокусилася на одну зайву витрату. Вона замовила фотографові півдесятка власних фотокарток і мусила віддати за це свій цілоденний заробіток. Біллі запевняв, що без фотокартки коханої для нього життя стане нестерпне: на ній має зупи-

нитися його останній погляд перед сном і перший уранці. Натомість його дві картки – одна звичайна, а друга, де він у пасастому боксерському одязі, – прикрасили її дзеркало. Дивлячись на що останню фотокартку, Сексон щоразу згадувала чарівні материні розповіді про давніх саксів та про морських завойовників, що вчиняли напади на англійське надбережжя. Із старого комода, що мандрував преріями, вона часто виймала одну зі своїх священних реліквій – невеличкий материн альбом, на сторінках якого було понаклеювано багато газетних вирізок із віршами про життя піонерів у Каліфорнії. Окрім віршів, були тут і ілюстрації та репродукції давніх гравюр, теж повирізувані з журналів, що ними зачитувалися попередні покоління.

Гортаючи звичними до того пальцями знайомі сторінки, Сексон зупинялася на одному малюнкові, – скільки разів вдивлялася вона в нього! Під сірим похмурим небом, серед стрімчастих диких скель, з десятків темних, довгих і вузьких човнів з дзюбатими, наче у велетенських птахів, провами підпливає до піскуватого пінявого берега, а на човнах напівголі мускулясті вояки з крилатими шоломами на білявих кучерях. У руках вони тримають мечі й списи; одні чоловіки стрибають з човнів у воду, інші, по груди у воді, вже виходять до берега. Насупроти них – захищаючись від навали – дикуни у звірячих шкурах, зовсім не схожі на індіан; частина їх купчиться на березі, а решта, по коліна в воді, суне на ворожі човни. Боротьба вже розгорілася, і подекуди хвилі, набігаючи, змивають у море тіла забитих та поранених. Один білявий завойовник лежить, розкинувши руки, на дні човна – стріла, що стримить у нього в грудях, свідчить, від чого йому сталася смерть. Повз нього з мечем у руці стрибає з човна у воду другий, напрочуд схожий на Біллі. Таке саме, аж надто біляве волосся, такі самі риси, і очі, й уста. Навіть вираз обличчя такий самий, що й у Біллі отоді, коли він на гулянці зчепився з трьома ірландцями.

Від цих войовничих рас, мабуть, і походили її та Білліні предки, думала Сексон, закриваючи альбом й кладучи його назад у комод. Хтось із її предків і змайстрував цей старовинний, порепаний комод, що колись плив солоними хвилями океану, мандрував зеленими преріями і в бою з індіанами під Літл-Медоу потерпів від кулі. Сексон ввижалися й ті жінки, що ховали в ці шухляди свої покраси й домоткані сувої, жінки тих мандрівних поколінь, до яких належали бабки й прабабки її матері. Сексон зітхнула: так, приємно бути такого доброго роду, – роду, що зазнав на своєму віку тяжкої праці й боротьби. А що сталося б із нею, якби вона народилася китаєчкою чи італійкою? Які вони всі присадкуваті, незграбні, смагляві, в хустках і простоволосі, – вона бачила їх не раз; вони звичайно тягають з берега на голові важкі оберемки наплавного дерева, що його викидають хвилі. І тут вона засміялася з власної вигадки, згадала Біллі, їхній чотирикімнатний котедж на Пайн-стріт і лягла в ліжку, всоте уявляючи собі всю їхню обставу до найменшої дрібниці.

Розділ XIII

– На той час наша худоба почала падати, – розповідала Сексон, – а зима вже ось-ось мала настати, тому ми й не наважувалися рушати в дорогу через Велику американську пустелю. Отже, наша валка розташувалася на ту зиму в Солт-Лейк-Сіті. Мормонам тоді ще не зле велося, і вони ставилися до нас добре.

– Ви розповідаєте так, начебто самі були там, – зауважив Берт.

– Там була моя мати, – гордо відповіла Сексон. – Тієї зими їй минуло дев'ять років.

Вони сиділи навколо столу в кухні маленького котеджу на Пайн-стріті, снідаючи сендвічами й запиваючи пивом. Була неділя; вони мали вільний день і прийшли сюди зрання працювати, багато тяжче, ніж на роботі: треба було обмести стіни, помити вікна й двері, вишарувати підлогу, розкласти килимки та лінолеум, розвішати фіранки, наладнати плити, розставити кухонний посуд по полицках та порозміщувати меблі.

– Далі, далі, Сексон, – прохала Мері. – Це так цікаво послухати. А ти, Берте, прикуси язика й помовч.

– Отож тієї зими з'явився тут Дел Генкок. Він родом з Кентуккі, але жив здавна на Заході. Він був розвідач, як і Малюк Карсон, і вони добре знали один одного. Не раз доводилося їм спати під одним укриттям. Вони бували разом у Каліфорнії та в Орегоні з генералом Фремонтом. Ну, то Дел Генкок проходив через Солт-Лейк, набираючи гурт мисливців, щоб повести їх зі Скелястих гір ловити бобрів у якомусь новому місці. То був вродливий хлопець. Волосся мав довге, як на малюнках, і носив шовкового пояса – перейняв ту моду від каліфорнійських іспанців, а за поясом у нього стирчали два пістолети. Жінки закохувались у Генкока з першого погляду. Трапилося так, що він побачив Седі, мамину найстаршу сестру; вона, мабуть, припала йому до серця, бо він отаборився в Солт-Лейку, і ні кроку звідти. Він уславився в боротьбі з індіанами, і я, ще маленьким дівчатком, чула від тітки Вілли, що в нього були найчорніші, найблискучіші у світі очі та орлиний зір. Він не раз бився на дуелях, як велося за тих часів, і нічогісінько не боявся.

Седі була красуня, вона кокетувала з ним, а він гинув за нею. Може, вона сама не була певна свого кохання, – не знаю; знаю тільки, що вона скорилась йому не так швидко, як я Білові. Кінець кінцем, він не міг уже далі терпіти: однієї ночі скочив на коня й прилетів до неї, мов навіжений. «Седі, – каже він, – коли ти не даси мені слова завтра взяти зі мною шлюб, я пушу собі кулю в лоб цієї ж ночі – отут за оборою». Він був би так і зробив, і Седі це знала, тому вона, врешті, й дала згоду. В них тоді з коханням не барилися, правда?

– Ну, не знаю, – пирснула Мері. – За тиждень від того дня, як ти вперше побачила Біллі, ти вже з ним заручилася. А хіба ж Біллі казав, що пустить собі кулю в лоб позад нашої пральні, якщо ти не даси згоди?

– Біллі не встиг, я не дала йому часу на це, – призналася Сексон. – У кожному разі, Дел Генкок і тітка Седі побралися на другий день. І вони були дуже щасливі вкупі, тільки вона скоро померла. А по тому його разом із генералом Кастером і багатьма іншими вбили індіани. Тоді він уже був старий, але індіан чимало винищив на своєму віку і дорого продав власне життя. Такі люди, як він, завжди вмирили в борні і забирали з собою на той світ своїх убивців. За дитячих років я знала одного чоловіка, Ела Стенлі. Він був картяр, але такий зайдоголова! Один залізничник стрільнув йому в спину, коли він сидів за столом і грав у карти. Та куля забила його на смерть. Він помер за дві секунди. Але, перше ніж померти, схопив рушницю й загнав три кулі у свого вбивцю.

– Я не люблю бійок, – здригнулася Мері. – Самий від них неспокій! Берт страх як дратує мене – завжди-бо лізе з кулаками. Ні до чого це.

– А я так гадаю, що чоловік, котрий не має бойового зав'язання, нічого не вартий, – відповіла Сексон. – Якби не зав'язаність нашого народу, ми б з вами тут не сиділи.

– Ви дістали природженого бійця, Сексон, – запевнив її Берт. – Біллі – першорядний хлопець, куди не глянь, він справжній могіканин зі скальпом біля пояса. А коли наш могіканин розлютується, – то тільки держися!

– Ай справді, – докинула слово Мері.

Біллі не брав участі в розмові, він підвівся й почав снуватися по кімнатах: з кухні до маленької кімнати за нею, а звідти до вітальні, потім до спальні, вернувся, зазирнув до тієї затильної кімнати і зупинився, насупивши брови.

– Що тебе гризе, друзяко? – спитав Берт. – У тебе такий вигляд, немов ти шукаєш учорашнього дня. Що тобі застрягло в горлянці? Викашляй його.

– Та я ніяк не можу дібрати, де це в чорта ліжко й усяка всячина для затильної спальні...

– Нема, – відповіла Сексон. – Ми ж для неї меблів не замовляли.

– То доведеться завтра подбати.

– Нащо тобі ще й друге ліжко? – спитав Берт. – Обійдетесь й одним на двох.

– Цить, Берте! – скрикнула Мері. – Поводься як слід!

– Тпру, Мері! – всміхнувся Берт. – Подай назад. Ти, як завжди, пальцем у небо.

– Нам ця кімната зовсім не потрібна, – звернулася Сексон до Біллі. – Тому я й не збиралася купувати для неї меблі. Ці гроші пішли на те, щоб купити кращі килимки та поставити кращу грубку.

Біллі підійшов до неї, підняв зі стільця й посадив собі на коліна.

– Чудово, моя крихітко! Я дуже радий, що ти так зробила, – в нас має бути все найкраще. Але завтра ввечері ми однаково забіжимо з тобою до Селінгера й купимо добрі меблі для цієї спальні, та ще й килим. Все має бути добротне, – мотлоху нам не треба.

– Але ж це коштуватиме п'ятдесят доларів! – заперечила Сексон.

– Ну й хай, – кивнув він головою. – Хай коштує собі п'ятдесят доларів, і ні цента менше. Ми мусимо мати все добряче. А нащо нам здалася порожня кімната? Вся господа здаватиметься злидняцькою. Ось я ходжу й дивлюся, як поволі кращає наше гніздечко, яке воно затишне, як поступово завітчується, відколи ми внесли завдаток і повісили на двері замка. І весь час, доки я роблю коло коней, мені так кортить глянути на наше гніздечко, що аж жижки трусяться. А коли ми поберемося, мене звідси нічим не виманиш. Тож мені й хочеться, щоб воно було зовсім, зовсім тепле й затишне. Якщо ця кімната стоятиме порожня, з непокритою підлогою, мені все наше гніздечко ввижатиметься цілий день і порожнім, і незатишним. І вийде облуда. І наша хата буде брехлива. Глянь, Сексон, на ці фіранки, що ти в ній повісила. Ти зробила так, аби сусідам здавалося, наче її опоряджено. Ці фіранки брешуть, брешуть кожному, що в цій кімнаті є меблі! Це сором для нас. Ні, я хочу, щоб фіранки казали правду.

– Але ж ви можете винаймати її комусь, – порадив Берт, – Ви житимете недалеко від залізничних майстерень, та й до ресторану два кроки.

– Нізащо у світі! Я одружуюсь із Сексон не для того, аби набирати пожильців. Якщо я не зможу заробити на свою жінку, то знаєте, що я зроблю? Піду на Довгу набережну, прив'яжу собі каменюку на шию, скажу: «Пропадай, моя голівонько!» – та й шубовсну в воду. Так, Сексон?

Це трохи не відповідало тверезим поглядам Сексон, але імпонувало її гордошам. Вона обхопила руками шию коханого і, перш ніж поцілувати його, сказала:

– Ти господар, Біллі. Як ти зажадаєш, так і буде. І завжди буде по-твоєму!

– Слухай, слухай! – осміхнувся Берт до Мері. – Оце так і має бути! Сексон знає, як до справи братися.

– А я гадаю, що ніколи нічого не робитиму, не порадившись із тобою, – мовив Біллі до Сексон.

– Слухай і ти! – зраділа Мері. – Запам'ятай, що той, хто візьме мене, теж повинен буде про все радітися зі мною.

– Біллі тільки влещує її, – не вгавав Берт. – Усі так кажуть, доки не поберуться.

Мері презирливо пирхнула:

– Ручуся, що Сексон обкрутить його круг пальця. А щодо мене, то я не криюся: я таки водитиму за носа того, хто зі мною побереться.

– Якщо покохаєш, то не водитимеш, – заперечила Сексон.

– Тим паче водитиму, – наполягала Мері.

Берт удав, що страшенно цим вразився.

– Ось бачите, чого ми з Мері й досі не побралися, – мовив він. – Я, мов отой упертий індіанин, – нехай мене дідько вхопить, коли я не хазяйнуватиму сам у своєму власному вігвамі так, як мені заманеться.

– Але я не індіанка, – огризнулася Мері, – і не пішла б за такого впертого індіанця навіть і тоді, коли б усі чоловіки на світі повмирали.

– Не квапся, бо ж оцей упертий індіанин, здається, ще тебе не сватав.

– Знає-бо, що на нього чекає, як посватає.

– Після цього він, мабуть, ще сім разів приміряє, заки відріже.

Сексон, аби повернути розмову на приємнішу тему, заплескала в долоні, немовби раптом щось надумала.

– О, я зовсім забула. Я хотіла вам показати щось цікаве. – Вона добула з гаманця тоненьку золоту обручку й передала її присутнім. – Це шлюбна обручка моєї мами. Я завжди носила її на шиї, як медальйон. У притулку мені не дозволили цієї обручки носити, але я так плакала, що вихователька врешті віддала мені її. Здумайте тільки! – з наступного вівторка я носитиму її на пальці! Біллі, глянь-но, що там усередині вирізьблено?

– «Д. від К. 1879», – прочитав той.

– Дезі від Карлтона, – Карлтоном звали мого батька. А тепер, Біллі, там треба вирізьбити і наші ініціали.

Мері аж умілівала від захвату.

– Ах, як хороше! – тішилася вона. – «С. від Б. 1907».

Біллі на хвилю замислився.

– Ні, це була б неправда, бо ж не я дарую його Сексон.

– А я знаю, як треба, – сказала Сексон. – Просто «Б. і С.».

– Ні, – похитав головою Біллі, – «С. і Б.», бо ти для мене перша.

– Якщо я перша для тебе, то й ти ж перший для мене. Біллі, любий, хай буде «Б. і С.».

– От, бачиш, – озвалася до Берта Мері, – вона вже й зараз водить його за носа.

Сексон відчула шпильку.

– Хай буде по-твоєму, Біллі, – згодилася вона.

Він пригорнув її до себе.

– Ми ще про це порадимось.

Розділ XIV

Сара була консервативна жінка. Навіть гірше: вона задубіла від того часу, як скінчилася її закоханість і на світ з'явилася її перша дитина. Відтоді вона застигла, як застигає гіпс у формі. Її формою були забобони з батьківської родини й погляди, набуті замолоду. Найменша зміна у звичному для неї оточенні видавалася їй мало не революцією. Томові довелося зазнати чимало клопоту через ті революції; з них три найголовніші відбулися тоді, коли вони міняли помешкання. Нарешті, його енергія зламалась, і він вирішив ніколи більше не перебиратися.

Сексон знала братову, тому до останньої хвилини, коли вже не можна було довше кри-тися, мовчала про свій шлюб. Вона сподівалася сцени, і так і сталося.

– Боксер, нахаба, халамидник! – кепкувала Сара, наголосившись досхочу з приводу безрадісних перспектив своїх дітей та себе самої, позбавлюваних надалі Сексонових чотирьох із половиною доларів на тиждень. – Не знаю, що б сказала твоя мати, якби встала з труни та побачила тебе за тим паскудником Робертсом! Знайшла цяцю! Біл! Та твоя мати була статечна жінка й ніколи б не віддалася за чоловіка, що зветься Біл! Згадай моє слово – попросаєшся ти з шовковими панчішками й трьома парами черевичок! Незабаром будеш рада, як матимеш для парадну пару шкарбанів та бавовняні панчохи – за чверть долара дві пари.

– О, я не боюся: Біллі заробить мені не на одну пару черевичок, – відповіла Сексон, гордо закинувши голову.

– Плетеш казна-що, – зловтішно зареготалася Сара. – Хай тільки підуть діти. Вони плодяться багато швидше, ніж зростають заробітки.

– По-перше, в нас не буде ніяких дітей... в кожному разі, доки ми не сплатимо останнього цента за меблі.

– Наша молодь тепер розумна нівроку! За моїх часів дівчата були соромливіші й нічого не знали про такі непристойні речі...

– Як, приміром, діти? – з лукавою посмішкою спитала Сексон.

– Атож, діти.

– Уперше чую, що діти – непристойна річ. Ой Саро, то ти ж і геть непристойна зі своїми п'яттями! Ми з Біллі вирішили поводитися куди пристойніше. В нас буде тільки двійко – хлопчик і дівчинка.

Том корчився зі сміху, проте, щоб не накликати бурі, уткнув носа у свою чашку з кавою. Несподівана відсіч трохи спантеличила Сару, але вона була занадто досвідчений вояка і, ледве перевівши дух, з подвійним запалом кинулася в нову атаку:

– Та ще й одружуватись так ні сіло ні впало! Щось надто ви квапитеся, аж підозріло... Дівчата тепер стали на погану стежку, ані крихти сорому!.. Ось до чого призводять ваші недільні танцюльки та інші витребеньки! Дівчата тепер, як та скотина. Такої нетерплячки, такої розпусти я ще не бачила...

Сексон зблідла від гніву, але, доки Сара виливала на неї свою жовч, Том нишком моргав і поглядом благав сестру не вважати на жінку й не порушувати родинного спокою.

– Це пусте, сестричко, – потішав він Сексон, коли вони залишилися на самоті. – З Сарою балакати все одно, що горохом об стіну. Біл Робертс – добрий хлопець. Я чимало чув про нього. Ти можеш пишатися, що дістала такого чоловіка. За ним ти будеш, як у бога за пазухою... – Він знизив голос; обличчя йому нараз стало дуже старече й дуже стомлене, і він стурбовано мовив далі: – Тільки не бери прикладу з Сари. Не гризи його, не в'їдайся йому в печінки, хоч би там що. Будь з ним ласкава, хай він усім ділиться з тобою. Чоловіки мають добрий розум, хоч Сара цього не хоче знати. Вона ж навіть любить мене, тільки не хоче цього показати. Головне, люби свого чоловіка, хай він бачить, що ти його любиш. Будь до нього ласкава, тоді він чинитиме твою волю. Попускай йому іноді, тоді й він тобі попускатиме. Ти тільки люби його та слухайся

його порад, він хлопець не дурний – і будеш як сир у маслі качатися. Я терплю, годжу Сарі, але краще було б, якби й вона шанувала мене.

– О Томе, я робитиму все, як ти кажеш, – крізь сльози всміхнулася Сексон на його добрі слова. – Я не тільки кохатиму його – я намагатимуся зробити так, щоб Біллі кохав мене, кохав ціле життя. І я зовсім не хочу піддобрюватися до нього, щоб він робив по-моєму, – ні, він чинитиме так з кохання до мене.

– Добре надумала, сестричко. Роби так завжди й не пожалієш.

Пізніше, коли Сексон, надівши капелюшка, подалася до пральні, виявилося, що на розі її чекав Том.

– Чуєш, Сексон, – затинаючись, похапцем почав він, – не подумай з того, що я казав про Сару... що ми... що вона... ніби я нарікаю на неї... Вона добра й вірна жінка. Тільки живеться їй не з медом. Я собі краще язика прикушу, ніж нарікатиму на неї. В кожного свій клопіт. Як злидні обсядуть, то вже нема ради... еге ж?

– Ти завжди був для мене добрішим братом, Томе. Я цього повік не забуду. Та й Сара мені лихого не зичить, дарма що має таку вдачу.

– Я не зможу дати тобі весільного подарунка, – винувато провадив Том, – Сара й слухати про це не хоче. Вона каже, що коли ми бралися, нам ніхто з моєї рідні нічого не подарував. Але все ж я дістав для тебе гостинця. Ти ніколи не вгадаєш якого.

Сексон мовчала чекаючи.

– Коли ти сказала мені, що маєш побратися, мені щось спало на думку, і я написав про те братові Джорджу. І він зараз же надіслав цю річ. Я за неї не казав тобі раніше, бо боявся, що він уже продав її. Він-бо продав срібні остроги, – мабуть, йому скрутно повелось. Ну так ось, щоб не сердити Сарі, я просив Джорджа надіслати цю річ мені на майстерню і вчора ввечері нишком приніс її й заховав у дровітні.

– О, це щось із батькових речей? Що саме? О, кажи мерщій!

– Його шабля.

– Та, що він мав при собі, коли їздив верхи на чалому коні? О Томе, кращого подарунка ти й не міг мені зробити! Ходім додому. Я хочу побачити її. Ми можемо тихенько пройти затильними дверима. Сара пере на кухні й розвішуватиме білизну не раніше як за годину.

– Я казав Сарі, щоб вона віддала тобі старий материн комод, – шепотів Том, пробираючись із Сексон вузьким завулком поміж будинків. – Але тут вона затялася. Завела, що Дезі доводилась мені також матір'ю, як і тобі, хоча батьки в нас різні, і що комод цей завжди належав Дезіній родині, а не родині капітана Кіта, і що, виходить, комод мій, а як мій, то й вона на нього має певне право.

– Все вже гаразд, – заспокоїла його Сексон. – Вона продала мені комод ще вчора ввечері. Коли я повернулась додому, вона зустріла мене досить грізно.

– Дивно, – після нашої розмови вона цілий день лютувала. Скільки ти їй дала за комод?

– Шість доларів.

– Та це ж грабіж! Він не вартий і половини, – обурився Том. – Старий, як світ, з одного боку геть увесь потріскався!

– Я дала б за нього й десять доларів. Дала б, Томе, скільки б Сара не заправила. Це ж мамин комод. Я пам'ятаю, що за маминого життя він стояв у неї в покої.

У дровітні Том розшукав захований скарб. Розірвавши папір, куди його було загорнено, він витяг пощерблену заржавілу важку шаблю, таку, які мали при собі кавалерійські офіцери за часів Громадянської війни. Шабля була причеплена до поточеного міл्लю пояса з дебелих кармазинового шовку, оздобленого важкими шовковими китицями. Сексон мало не вихопила шаблю братові з рук. Вона витягла лезо з піхов і притулила губи до холодної криці.

Настав останній день її праці в пральні. Ввечері Сексон мала назавжди розпрощатися з цією роботою. Завтра о п'ятій годині пополудні вона піде з Біллі до мирового судді підпи-

сати шлюбного контракту. Берт і Мері будуть за свідків. Потому вони вчотирьох завітають до ресторану Барнума, щоб там в окремому кабінеті відсвяткувати урочистий день шлюбною вечерею. Після вечері Мері з Бертом підуть на вечірку до зали Міртл, а Біллі й Сексон, сівши на Восьмій вулиці в трамвай, поїдуть до себе на Пайн-стріт. Серед робітництва медовий місяць рідко справляють. Позавтра Біллі має прийти до себе на стайню, як завжди, щоб вчасно стати до своєї роботи.

Всі робітниці в прасувальні знали, що Сексон прийшла на роботу востаннє. Дехто щиро радів за неї, а були й такі, які заздрили, що вона придбала чоловіка й скине з себе ярмо тяжкої праці коло прасувальної дошки. Їй дошкуляли жартами й глузуванням – така вже була мода в прасувальні: кожную дівчину, що йшла від них заміж, товаришки обов'язково брали на сміх. Але Сексон була занадто щаслива, щоб зважати на них, та й жарти ті були переважно добродушні, хоч і досить недвозначні.

У клубах пари, що звивалися з-під її праски, і в легких хвилях мережаних та муслінових тканин, що вилітали, мов білі крила, з-під її рук, Сексон усе ввижалося, як вона господарює у своєму котеджі на Пайн-стріті; і вона ще жвавіше прасувала, стиха наспівуючи модної за тих часів пісеньки, яку вона перекрутила на свій лад:

Як щось роблю, як щось роблю,
То все роблю для Біллі.

Близько третьої години з полудня робота в задущливій розпареній кімнаті досягла найвищого напруження – працювати було вже несила. Старші жінки важко зітхали й сопіли, у молодих обличчя поблідли, а під очима жінкам лягли чорні тіні; проте праски так само літали в їхніх стомлених, але впертих руках. Невсипуща наглядачка стежила пильним оком, чи не настигає десь істерика, і щойно вивела з прасувальні одну вузькогруду сутулу дівчину, щоб та, бува, не зомліла.

Раптом розтявся нелюдський дикий крик. Загострене напруження людських нервів урвалося, і жінки враз припинили роботу, – одні завмерли, тримаючи праски в повітрі, а іншим вони повипадали з рук. То скрикнула Мері. Сексон злякано зирнула на подругу – на плечі в неї тріпало великими лапатими крилами якесь дивне чорне звірятко. Мері ще дужче скрикнула й присіла, а химерний звір знявся вгору й почав битися в пополотніле обличчя жінки, що прасувала за сусідньою дошкою. Жінка скрикнула й зомліла. Летюче створіння знялося ще вище, безпорадно б'ючись крилами в стелю; зчинився дикий гвалт – збожеволілі з жаху жінки, махаючи руками, бігали по кімнаті, а інші поховалися під прасувальні дошки.

– Та це ж кажан! – прогрімів голос старшої майстрині. Вона осатаніла. – Ви що – кажана вперше побачили?! Та він же вас не з'їсть!

Але ніхто її не слухав, годі було вгамувати перевтомлених прасувальниць. Декотрі жінки здалека не могли добрати, яка причина того гвалту, але в напруженій уяві спалахнуло слово «пожежа», і вони, пойняті панічним жахом, кинулися до вузьких проходів. Їхній безглуздий, звірячий зойк тремтів на одній високій ноті, заглушуючи голос старшої, що намагалася їх угамувати. Спершу Сексон тільки здригнулася з несподіванки, однак істерична паніка захопила її теж, і вона втратила владу над собою. Вона, щоправда, не кричала, але разом з іншими, як божевільна, кружляла по кімнаті. Орда несамовитих жінок ввалилася в сусіднє приміщення, і робітниці, що працювали там, кинулися за ними, тікаючи від невідомої небезпеки. За десять хвилин пральня спорожніла – лише кілька чоловіків з ручними гранатами снували туди й сюди, шукаючи причину гвалту.

Старша майстриня була огрядна, та завзята. Оскаженіла юрба, мов хвиля, потягла її за собою, але вона втрималася на півдорозі, пробилася назад і миттю накрила невидючого гостя кошиком з-під білизни.

– Я не знаю, який на вигляд бог, але чорта допіру я бачила, – істерично вигукувала Мері між вибухами сліз і сміху.

Сексон сердилася на себе: вона злякалася не згірше за інших і піддалася безглуздій паніці.

– Всі ми дурепи, – промовила вона. – То був звичайний кажан. Я чула про них. Вони живуть по селах. Вони не зачеплять і мухи. А вдень вони сліпнуть. Це саме сталося і з цим. Просто – звичайнісінький кажан, та й уже!

– Нема дурних, – обурилася Мері, – Я знаю, що то був сам чортяка. – Вона схлипнула кілька разів, а потім знову істерично засміялася. – Ти бачила, як місіс Бергстром зомліла? А він тільки торкнувся її обличчя. Мені скочило щось на плече й схопило за голу шию, немов мрець холодною рукою. Проте я не зомліла. – Вона знову засміялася. – Так ужахнулася, мабуть, що й зомліти не змогла.

– Ходімо назад, – заспокоювала її Сексон. – Ми й так уже змарнували півгодини.

– Не піду. Хай мене хоч розстріляють – я зараз же йду додому. Нізащо не візьмуся тепер за праску! Хіба не бачиш, як мене трусить?

Одна жінка зламала собі ногу, друга – руку, і майже всіх поприкрашали синці та виразки. Ані вмовляння, ані погрози старшої майстрині не могли переконати жінок, щоб стали до праці. Вони були надто знервовані й перестрашені; знайшлося небагато відважних, що насмілилися увійти до пральні, аби повиносити звідти капелюшки та кошики решти прасувальниць. Сексон була серед тої невеличкої жменьки жінок, що повернулися й працювали аж до шостої години.

Розділ XV

– Ну, Берте, ти вже зовсім упився! – докірливо скрикнула Мері.

Всі четверо сиділи в окремому кабінеті ресторану Барнума. Весільну вечерю, досить скромну – хоч на погляд економної Сексон, аж надто розкішну – було скінчено.

Берт зі склянкою червоного каліфорнійського вина в руці (що коштувало в ресторані п'ятдесят центів пляшка), підвівся, збираючись виголосити промову. Щоби йому палали, а в чорних очах гарячково спалахували вогники.

– Ти вже був напідпитку, як прийшов по мене, – казала далі Мері. – Це ж одразу впадає в око.

– Порадсья з окулістом, голубко, – відповів він. – Бертрам сьогодні почувається чудово. Він тут, аби потиснути лапу своєму давньому товаришеві... Біле, друже, ось тобі моя рука! Мені здається, ми кажемо цієї хвилини: «здоров» і «прощавай»! Ти вже тепер одружений, Біле, і сидітимеш удома. Гуляти з парубками вже годі. Тепер ти маєш пильнуватися, застрахувати своє життя від усяких пригод, одержати страхового поліса, вступити до будівельного та кредитового товариств, до похоронного бюро...

– Покинь, Берте! – урвала його Мері. – Не годиться патякати про похорон на весіллі!.. І як тобі не соромно самому!

– Тпру, Мері! Подай назад! Я сказав те, що сказав, а сказав те, що думав. Але я не про те думав, що Мері думає... А що я думав... Зараз я вам скажу, що я думав... Я сказав «похоронне бюро», еге ж? Та я й на думці не мав засмутити цей радісний вечір. Якраз навпаки...

Видко було, що він робить величезні зусилля, аби якось викрутитися з прикрого становища, – тож Мері, тріумфуючи, похитала головою. Це тільки підлило масла у вогонь.

– Дайте, я вам з'ясую, чому я це сказав, – почав він знову. – Я це сказав тому, Біле, що ти собі взяв таку гарнесеньку жіночку. Всі наші хлопці втіпалися в неї, і якщо вони й надалі не даватимуть їй проходу, то що ти, бідолашний, утнеш? Тобі буде багато клопоту. Ось коли тобі стане в пригоді похоронне бюро, аби їх усіх поховати. Ще як стане в пригоді! Бач, який комплімент хотів я вступити твоєму доброму смакові на спідничках! А Мері перебила мене.

На мить його блискучий погляд переможно спинився на Мері.

– Хто каже, що я п'яний? Я? Брехня! Я не п'яний, – я все бачу, як воно є. Я добре бачу Біла – ось він тут, мій старий другачка Біл! І я не бачу двох Білів, а бачу тільки одного. Біл зроду й разу не був дволичний. Біле, друже, коли я бачу тебе зараз у шлюбному ярмі, жаль стискає мені серце... – Він раптом замовк і обернувся до Мері. – Не кипи, стара! Я знаю, що кажу. Мій дід був сенатор у своєму штаті і міг патякати від рання й до смерку. Отже, можу і я! Біле, коли я дивлюся на тебе, жаль стискає мені серце, – кажу тобі, жаль стискає мені серце... – Він задиркувато глянув на Мері. – Я заздрю тобі, дивлячись на твоє щастя... Вір мені, – ти розумна голова, нехай їм абищо, тим жінкам! Ти добряче почав. Так і прав далі. Женися з усіма, ошчаслив хоч усіх! Почаркуймося, Біле! Ти могіканин із скальпом при боці. І ти взяв собі у вігвам гарну індіаночку – слово честі! П'ю до вас, – п'ю за вас обох та за ваших майбутніх горлопанів! Хан вам добре ведеться!

Він одним замахом вихилив склянку, важко плюхнув на стільця і вліпив очі в молодих, не помічаючи сліз, що повільно котилися йому по щоках. Мері заспокійливо погладила його руку, і він і зовсім розкис.

– Боже мій, чом же мені не поплакати? – хлипав він. – Я втрачаю свого наймилішого друга! Світ зійду, а не знайду кращого... ніколи... А яких штук ми з ним, бува, витівали!.. Тепер – каюк! Як гляну оце на вас, Сексон, як ви сидите з ним поруч і тримаєтесь за руки, то аж зненавидіти вас ладен. Зненависть...

– Цитьте, Берте! – лагідно всміхнулася та. – Краще гляньте на ту, чію руку ви самі тримаєте.

– Та в нього просто очі на мокрому місці, – гостро промовила Мері, хоч її вільна рука ніжно спустилася йому на голову й почала перебирати волосся. – Заспокойся, Берте. Все гаразд! А тепер після твоєї чудової промови послухаймо, що нам скаже Біл.

– Шквар, Біле, – скрикнув Берт. – Тепер твоя черга!

– Я не красномовець, – зніяковіло пробубонів Біллі. – Що я маю сказати, Сексон? Нащо їм казати, які ми з тобою щасливі... Вони й самі це знають.

– Скажи їм, що ми будемо щасливі завжди, – відказала вона. – І подякуй їм за всі їхні щирі побажання та скажи, що ми їм зичимо того самого. Іще скажи, що ми й надалі будемо триматися гурту всі четверо, як і раніше. І що ми запрошуємо їх наступної неділі на обід до нас, Пайн-стріт, п'ятсот сім. А ти, Мері, якщо схочеш приїхати в суботу ввечері, то зможеш переночувати в нас у вільній спальні.

– Ти їм сама сказала краще за мене, – сплеснув у долоні Біллі. – Ти це гарно сказала, і я не знаю, що й додати. Але стривай, я й від себе утну!

Він підвівся, поклавши руку на склянку. Його сині очі з-під темних брів і з-за темних вій здавалися ще глибші й синіші, і це ще більше відтінювало ясний колір його волосся та білої шкіри. Свіжі щоки йому пашіли, але не від вина (він щойно налив тільки другу склянку), а від здоров'я й щастя. Глянувши на нього, Сексон гордо закинула голову: о, який гарний, як добре вбраний, який дужий, який чепурний її чоловік-хлопчик! Яка ж ваблива жінка мусить бути вона сама, коли завоювала серце такого надзвичайного коханця!

– Отже, Берте й Мері, ви прийшли до Сексон і до мене на нашу весільну вечерю. Ми взяли до серця всі ваші добрі побажання, бажаємо й вам того ж самого, і, кажучи так, маємо на оці багато більше, ніж ви гадаєте. Ми з Сексон хочемо віддячити вам такою самою монетою. Ми чекаємо на той день, коли поміняємося місцями за столом – і ми сидітимемо, як гості на вашій весільній вечері. А тоді, якщо ви коли завітаєте до нас на святковий обід, то зможете вдвох заночувати у нашій вільній спальні. Чи не про це я дбав, купуючи для неї меблі, га?

– Я ніколи не сподівалася такого від вас, Біллі! – скрикнула Мері. – Ви таке самісіньке вайло, як і Берт. А втім...

Очі їй раптом сповнилися слізьми, голос затремтів і урвався. Вона крізь сльози всміхнулася до молодих, потім глянула на Берта, а той обняв її й посадовив собі на коліна.

Залишивши ресторан, вони всі вчотирьох дійшли до рогу Восьмої та Бродвею, де зупинявся трамвай. Берт і Біллі зніяковіло мовчали під впливом якоїсь очужілості, що несподівано постала між ними. Але Мері ніжно-стурбовано обняла Сексон.

– Все буде гаразд, голубонько, – шепотіла Мері. – Не лякайся. Все буде гаразд. Подумай про всіх інших жінок на світі.

Кондуктор дав дзвінок, і обидві пари розсталися, похапцем вигукуючи всілякі побажання.

– Ох ти ж, Могіканине! – гукнув Берт навздогін, коли трамвай рушив з місця. – Прощайте, пані Могіканко!

– Не забудь, що я тобі казала, – долетів до Сексон голос Мері.

Трамвай зупинився на розі Сьомої та Пайн-стріт. Тут була кінцева зупинка. До їхнього котеджу було недалеко – не більше як зо два квартали. Коло вхідних дверей Біллі витяг ключа з кишень.

– Чи ж не дивно? – мовив він, повертаючи ключ у дверях. – Ти та я. Тільки ти та я, і більш нікого.

Поки він засвічував лампу у вітальні, Сексон скидала капелюшка. По тому він зайшов до спальні і засвітив лампу й там, тоді повернувся і став на порозі. Сексон, яка зніяковіло ще

й досі крутила в руках шпильку від капелюшка, крадькома зиркнула на нього. Він простяг до неї руки.

– Ну, – сказав він.

Вона підійшла до Біллі, і, пригорнувши її, він відчув, як вона вся тремтить у його обіймах.

Книга друга

Розділ І

Увечері другого дня по весіллі Сексон зустріла Біллі на порозі. Вони поцілувалися і, взявшись за руки, пройшли через вітальню на кухню. Біллі вдоволено втягнув носом повітря.

– Диви, як у нас чудово пахне, Сексон! Не тільки кавою, а й ще чимось. Уся господарка пахне... Ну, пахне чимсь добрим, та й годі.

Поки Біллі мився під краном, Сексон поставила на плиту сковороду. Він обтер руки й мовчки почав стежити за її рухами, але коли вона кинула битка на суху сковороду, схвально озвався:

– Де це ти навчилася смажити битки без масла? Це найкращий спосіб, тільки шкода, що дуже мало жінок його знають.

Сексон зняла покришку з другої сковороди і кухонним ножом почала мішати в ній якусь запахущу страву. Біллі підійшов до дружини ззаду, обняв так, що його руки зійшлися в неї на грудях і притулився щокою до її щоки, схиливши голову Сексон на плече.

– М-м-м-м!.. Смажена картопля з цибулькою, як звичайно готувала в нас мати. Що є кращого на світі? Ой, як же пахне, як пахне! М-м-м!..

Він випустив дружину на мить з обіймів і потерся щокою об її щоку. Потім його рука знову міцно стиснула Сексон. Вона відчувала його теплі губи в себе на волоссі й чула, з якою насолодою він вдихає їх запах.

– М-м-м-м-м!.. Як же ти сама чудово пахнеш! Я раніше не розумів, що то таке «солодка дівчина», а ось тепер знаю: ти найсолодша на світі жіночка!

Біллі тішився без краю. Пішовши до спальні, він зачесався, тоді повернувся, сів до невеличкого столу й узяв у руки виделку з ножом.

– Жити подружжям багато краще, ніж про це плеще язиком більшість одружених! Бігме, Сексон, ми їм покажемо. Можемо дати їм добру фору, і все-таки виграти. Одне лише мені не подобається.

Побачивши в очах у неї переляк, він засміявся:

– Те, що ми побралися так пізно. Здумай лишень, – я втратив стільки днів!

Очі Сексон засяяли вдячністю й щастям, і подумки вона поклялася все зробити, щоб ніщо й ніколи не затьмарило їхнього подружнього життя.

Після вечері Сексон прибрала стіл і почала мити посуд у зливальниці. Але коли Біллі намірився витирати тарілки, вона схопила його за поли піджака й силоміць посадовила на стілець.

– Сиди й не рипайсь, відпочинь трохи. Слухайся, що я кажу! Отак, закури цигарку – ні, ні, на мене не дивись! Ось тобі ранкова газета. Тільки читай її швидше, а то я попораюся з моїм посудом раніш, ніж ти почнеш читати.

Він читав, пускаючи дим із цигарки, а вона тим часом поглядала на нього і думала, що якби ще пару пантофлів, то родинний затишок був би повний.

Не минуло й кількох хвилин, як Біллі відклав набік газету, важко зітхнувши.

– Даремне! – сказав він. – Не можу читати.

– Що сталося? – всміхнулася вона. – Очі болять?

– Та де там!.. Немов туман їх повиває... Ось я подивлюся на тебе, і воно минеться.

– Ну, то я в одну мить скінчу, мій хлопчику.

Пополоскавши кухонного рушника та вичистивши зливальницю, Сексон скинула фартуха, підійшла до Біла й поцілувала спершу в одне око, а потім у друге.

– Ну, як? Одужали?

– Начебто трохи краще.

Вона поцілувала ще раз.

– А тепер?

– Таки краще.

– А тепер?

– Майже добре.

Але сказавши це, він знову скривився і заявив, що праве око ще й досі йому ріже.

Лікуючи те око, Сексон нараз скрикнула, наче з болю. Біллі сполохнувся.

– Що сталося? Тобі щось болить?

– Очі... Пече, мов ножем!

Тепер уже Біллі став за лікаря, а Сексон за пацієнтку. Коли процес лікування закінчився, вона повела його до вітальні; там вони разом угніздилися у великому кріслі біля відкритого вікна. То була найкоштовніша річ у хаті. За крісло заплачено сім з половиною доларів, і Сексон до самого вечора відчувала докори сумління, хоч крісло було таке вигідне та м'яке, що годі й мріяти.

Солонуватий вітер, після денної спеки такий благословенний для всіх приморських міст, дихнув на них вечірньою прохолодою. До них долітали свист паротягів, чакання приміських потягів із Сьомої вулиці, які сповільнювали швидкість межі молоту і Західно-Оклендським вокзалом; долинали гомін дітей, що бавилися літніми вечорами на вулиці, а зі східців сусіднього ганку чулося цокотіння говорливих господиень.

– Ну, хто б повірив! – тихо промовив Біллі. – Коли згадаю свою мебльовану шестидоларову кімнату, просто жаль бере!.. І нащо я змарнував стільки часу? Мене потішає тільки те, що якби я раніше був виїхав звідти, то не здобув би тебе. Адже ж я ще кілька тижнів тому й гадки не мав про твоє існування.

Він провів пальцями по її голій руці і аж під рукав.

– Твоя шкіра така свіжа-свіжа, – сказав він. – Не холодна, а саме свіжа. Так приємно торкатися до неї рукою.

– Незабаром ти назвеш мене своїм холодильником, – засміялася вона.

– І голос твій свіжий – він дихає прохолодою, – провадив він. – Коли ти говориш, у мене таке відчуття, немов твоя рука торкається мого чола. Дуже дивне відчуття! Не знаю, як його пояснити. Твій голос проймає мене всього з голови до ніг, – такий він свіжий і чистий. Він зовсім як вечірній вітерець... Він схожий на морський бриз, що зривається часом після пекучого паркового дня. А коли ти говориш тихо, він бринить так м'яко й солодко, як віолончель в оркестрі театру Макдане. Ніколи він не ріже, не шарпає вуха, не лящить, як у багатьох жінок. Коли вони злостяться або збуджені, то верещать, мов несамовиті, нагадуючи мені заграну платівку. А твій голос проймає мене так, що я весь починаю тремтіти, наче від прохолоди. Це така розкіш! Мабуть, такі голоси у небесних янголів, якщо вони тільки живуть на небі.

Сексон була така безмежно щаслива, що не мала слів, а тільки голубила волосся Біллі й притискала до нього ближче. Минуло кілька хвилин; тоді він почав ізнову.

– Знаєш, що ти мені нагадуєш? Чи бачила ти коли чистокровну кобилу, – знаєш, бувають такі нервові, гарячі кобили? На сонці шерсть їхня вилискує, як шовк, а шкіра така ніжна, що найлегший дотик батога залишає на ній слід. Є такі кобили: найміцнішому коневі не міряться з ними силою, а проте як легко вони можуть порвати собі сухожилки або на смерть застудитися, переночувавши бодай одну ніч без попони! Нема нічого кращого за таку тварину. Які ж бо вони стрункі, сильні, шляхетні! Доглядати їх треба дуже дбайливо, – шанувати як скляний посуд. Знаєш, ти нагадуєш мені отаку конячку. Я мушу подбати, щоб коло тебе все було як слід. Ти так відрізняєшся від інших жінок, як расова кобила від биндюжних шкап. Ти чистокровка. Ти й струнка, і запальна, а що вже статурна... Знаєш, у тебе чудова постать, а стан який!.. Візьмим

хоча б Анету Келерман. Та можеш їй навіть фори дати, і однак вона за тобою не потягне. Вона австралійка, а ти американка – тільки фігура твоя не американська. Ти зовсім не така, ну, зовсім інакша – я тільки не вмію цього пояснити... Інших жінок збудовано не так, як тебе. Ти наче не з нашої країни. Чисто, як французька. Постава в тебе цілком французька, і навіть хода. Чи сідаєш, чи підводишся, чи нічого не робиш – усе в тебе виходить інакше, ніж у наших жінок.

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.